

PAULO KOELJO

**VERONIKA JE
ODLUČILA DA
UMRE**

Prevod s portugalskog
Jasmina Nešković

PAIDEIA
Beograd, 2000.

Dana jedanaestog novembra hiljadu devetsto devedeset i sedme godine, Veronika je odlučila da je - konačno! - kucnuo čas da se ubije. Pažljivo je očistila svoju sobu iznajmljenu u samostanu časnih sestara, isključila grejanje, oprala zube i legla.

Sa noćnog stočića uzela je četiri kutije pilula za spavanje. Umesto da ih sve zajedno razdrobi i pomeša sa vodom, rešila je da ih popije, jednu po jednu, budući da od namere do njenog ostvarenja uvek postoji veliki razmak, a ona je htela sebi da ostavi slobodu da se predomisli na pola puta. Međutim, sa svakom pilulom koju bi progutala, osećala je kako njena odlučnost raste: za pet minuta kutije su bile prazne.

Pošto nije znala koliko će tačno potrajati dok ne izgubi svest, ostavila je na krevetu najnoviji broj francuskog časopisa *Homme*, koji je nedavno stigao u biblioteku u kojoj je radila. Iako je informatika nije naročito zanimala, listajući časopis otkrila je članak o nekoj kompjuterskoj igri koju je zamislio Paulo Koeljo, brazilski pisac koga je imala prilike da upozna na konferenciji za štampu u kafani hotela *Grand Union*. Razmenili su nekoliko reči i njegov izdavač ju je pozvao na večeru. Ali tamo je bilo mnogo sveta i nije bilo mogućnosti za razgovor.

Medutim, sama činjenica da je upoznala autora navela ju je na pomisao da je on, na neki način, postao deo njenog sveta, a citanje napisa o njegovom radu moglo bi da joj prekrati vreme. I dok je čekala smrt, Veronika poče da čita o informatici, oblasti koja je nimalo nije zanimala, što se, uostalom, savršeno slagalo sa svim drugim što je u životu radila, birajući uvek lakši put ili

posežući samo za onim što joj je nadohvat ruke. Kao, na primer, taj časopis.

Međutim, na njeno iznenadenje, već prvi pročitani redak uspeo je da je prene iz njene uobičajene pasivnosti (sedativi se još nisu bili rastvorili u njenom želucu, ali Veronika je bila pasivna po prirodi) i podstakao da, prvi put u životu, poveruje u jednu izreku koju su svi njeni prijatelji često ponavljali: „Ništa se na ovom svetu ne događa slučajno“.

Otkud taj prvi redak upravo u času kad je život počeo da je napušta? Kakva se to skrivena poruka ukazala pred njenim očima, ako uopšte postoje skrivene poruke u pozadini pukih slučajnosti?

Ispod crteža koji je predstavljao pomenutu kompjutersku igru, novinar je započinjao svoj članak pitanjem:

„Gde je Slovenija?“

„Niko ne zna gde je Slovenija“, pomisli. „Čak ni to.“

Ali Slovenija je, svejedno, postojala i nalazila se tamo, napo-
lju, i tu, unutra, u planinama na rubu obzora i na trgu ispod njenog
prozora; Slovenija je bila njena otadžbina.

Odložila je časopis; nije bila raspoložena da se zgražava nad svetom koji nema pojma da Slovenci postoje; čast naroda kome je pripadala nije je se više ticala. Nastupio je trenutak da se ponosi samom sobom, znajući da je uspela, da je napokon smogla hrabrosti da napusti ovaj život: kakva radost! I učinila je to upravo onako kako je oduvek priželjkivala - pomoću pilula koje ne ostavljaju tragove.

Veronika je skoro šest meseci tražila te pilule. Ubedena da ih nikad neće nabaviti, počela je da razmatra mogućnost da prereže vene. Iako je znala da bi, u tom slučaju, soba bila puna krvi a sestre zbunjene i zgranute, samoubistvo je čin koji zahteva od počinioca da najpre misli na sebe, a tek onda na druge. Bila je spremna da sve od sebe kako bi njena smrt izazvala što manju pometnju, ali ako je sečenje vena jedini način, onda nema kud - neka sestre očiste sobu i što pre zaborave celu priču, jer će, u protivnom, teško naći novog stanara. Uostalom, čak i na izmaku dvadesetog veka, ljudi su još uvek verovali u duhove.

Naravno, mogla je i da se baci s neke od malobrojnih visokih zgrada u Ljubljani, ali kako da se pomiri s dodatnom patnjom koju bi taj postupak naneo njenim roditeljima? Pored šoka koji bi pretrpeli saznajući za ćerkinu smrt, bili bi prinuđeni i da identifikui jedan unakaženi leš: ne, to bi bilo još gore rešenje nego iskrvariti do smrti, jer bi ostavilo neizbrisive tragove kod dvoje ljudi koji su joj želeli samo dobro.

„Na gubitak kćeri na kraju bi se nekako i navikli, ali razmrskanu lobanju mora da je nemoguće zaboraviti.“

Pištolj, skok sa zgrade, konopac, ništa od toga nije bilo primerno njenoj ženskoj prirodi. Kad se žene ubijaju, obično biraju znatno romantičnije načine -kao što je sečenje vena ili prekomerna doza pilula za spavanje. Napuštene princeze i holivudske zvezde dokazale su to mnogobrojnim primerima.

Veronika je znala da je za svako delanje u životu najvažnije sačekati pravi trenutak. Tako je i bilo: dva prijatelja, koje je uspela da dime žaleći se da već duže vremena pati od nesаницe, nabavili su joj svaki po dve kutije jakog uspavljujućeg sredstva, koje su koristili muzičari iz lokalne diskoteke. Veronika je ostavila četiri kutije na stočiću kraj uzglavlja i tu su stajale nedelju dana, dok se ona udvarala smrti koja se bližila, i opraštala - bez i trunke žaljenja - od onog što se zove Život.

I sad je bila tu, zadovoljna što je izdržala do kraja, ali je osećala izvesnu nelagodnost jer nije znala šta da radi s to malo vremena što joj je preostalo.

Ponovo pomisli na besmislicu koju je upravo pročitala: kako jedan napis o kompjuterima može započinjati tako idiotskom rečenicom: „Gde je Slovenija?“

Pošto nije našla ništa zanimljivije što bi joj zaokupilo pažnju, rešila je da pročita članak do kraja i ustanovila da je dotična igra proizvedena upravo u Sloveniji - toj čudnoj zemlji koju izgleda niko nije umeo da pronađe na karti sveta, izuzev onih koji su u njpj živeli - zbog jeftinijeg procesa izrade. Pre nekoliko meseci, prilikom predstavljanja novog proizvoda, francuski proizvođač je priredio prijem za novinare iz čitavog sveta, u zamku na Bledu.

Veronika se seti da je čula nešto o toj svečanosti, koja je u gradu primljena kao prvorazredni događaj, i to ne samo zato što je zamak za tu priliku preuređen da bi što uspešnije dočarao srednjovekovni ambijent pomenutog CD-Rom-a, već i zbog polemike koja je izbila u lokalnoj štampi: promociji su prisustvovali novinari iz raznih krajeva sveta, Nemci, Francuzi, Englezi, Italijani, Španci - ali nije pozvan ni jedan jedini Slovenac.

Novinar časopisa *Homme* - koji je prvi put boravio u Sloveniji, o trošku domaćina, provodeći vreme u saletanju drugih novinara, trudeći se da bude zanimljiv i duhovit, jedući i pijući u zamku, na tud račun - rešio je da svoj članak započne šaljivom dosetkom sračunatom da se dopadne prefinjenim intelektualcima u njegovoj zemlji. Mora da je, uzgred, ispričao svojim kolegama u redakciji još poneku izmišljenu priču o lokalnim običajima, ili možda o staromodnom odevanju slovenačkih žena.

Njegova stvar. Veronika je umirala i trebalo je da bude zaokupljena dragim pitanjima, na primer, ima li života posle smrti ili kada će pronaći njeno telo. Pa ipak - ili možda upravo zbog stanja u kome se nalazila, zbog značajne odluke koju je napokon donela - taj članak joj nije davao mira.

Pogleda kroz prozor samostana koji je gledao na mali ljubljanski trg. „Ako ne znaju gde je Slovenija, onda je i Ljubljana samo mitska tvorevina“, pomisli. Kao Atlantida, ili Lemurija ili iščezli kontinenti koji naseljavaju ljudsku maštu. Niko, nigde na svetu, ne bi započeo neki članak pitanjem gde se nalazi Mont Everest, iako tamo nikad nije kročio. Međutim, usred Evrope, novinar jednog uglednog časopisa nije se stideo da postavi takvo pitanje, jer je znao da većina njegovih čitalaca zaista i ne zna gde je Slovenija. A još manje Ljubljana, njen glavni grad.

I tad Veroniki sinu kako da prekrati vreme - budući da je već prošlo deset minuta a ona još nije zapazila nikakve promene u svom organizmu. Poslednje delo u njenom životu biće pismo upućeno tom časopisu, u kojem će objasniti da je Slovenija jedna

od pet novih nezavisnih država nastalih raspadom bivše Jugoslavije.

To će ujedno biti i njeno oproštajno pismo. Naravno, u njemu neće biti ni pomena o pravim razlozima njene smrti.

Kad budu pronašli telo, zaključiće da se ubila zato što u jednom časopisu nisu znali gde je njena domovina. Nasmejala se pri pomisli na polemiku u štampi, s izjašnjavanjima za i protiv njenog samoubistva, počinjenog u odbranu nacionalne časti. I začudila se kako tako brzo menja raspoloženja, kad je do pre nekoliko trenutaka mislila upravo suprotno -da je se svet i geografski problemi više uopšte ne tiču.

Napisala je pismo. Trenutak dobrog raspoloženja umalo nije pobudio u njoj sasvim drukčije poglede na neophodnost samoubistva, ali već je progutala one pilule i bilo je prekasno za povratak.

Uostalom, trenuci dobrog raspoloženja, poput ovog sada, nisu joj bili strani, i ona nije rešila da oduzme sebi život zato što je bila turobna, ogorčena, potištena žena. Mnoge je večeri provela vedra i vesela, šetajući ulicama Ljubljane ili posmatrajući - s prozora svoje sobe u samostanu - sneg koji pada na mali trg s pesnikovim spomenikom. Jednom je gotovo mesec dana lebdela u oblacima jer joj je neki neznanac, na istom tom trgu, poklonio cvet.

Smatrala je sebe savršeno normalnom osobom. Njena odluka da umre zasnivala se na dva vrlo jednostavna razloga i ona je bila ubeđena da bi se, kad bi ostavila pismo s objašnjenjem, mnogi ljudi s njom složili.

Prvi razlog: sve je u njenom životu bilo isto, a kad mladost jednom prođe, nastupa dekadencija, starost koja ostavlja neizbrisive tragove, dolaze bolesti, a prijatelji odlaze. Na kraju krajeva, nastavljanjem življenja ništa se ne dobija; naprotiv, otvaraju se samo nove mogućnosti za patnju.

Drugi je razlog bio više filozofske prirode: Veronika je čitala novine, gledala televiziju, pratila zbivanja u svetu. Sve je išlo

naopako, a ona tu ništa nije mogla da popravi - zato je imala utisak da je potpuno beskorisna.

Za koji tren, međutim, doživeće i poslednje životno iskustvo, koje bi trebalo da bude potpuno različito od svih pređašnjih iskustava: smrt. Napisala je ono pismo časopisu i više mu se nije vraćala, usredsredivši se na važnije stvari, primerenije onome što je proživljavala - ili zauvek prestajala da proživljava - u tom trenutku.

Pokušala je da zamisli kako izgleda umiranje, ali bez ikakvog uspeha.

Uostalom, ne treba ni da se tradi, ionako će saznati za koji minut.

Koliko minuta?

Nije imala predstavu. Ali uživala je pri pomisli da će saznati odgovor na pitanje koje muči sve ljude: Postoji li Bog?

Međutim, za razliku od većine ljudi, to nije bila velika unutrašnja rasprava njenog života. U bivšem komunističkom režimu, prema zvaničnom učenju koje se predavalo u školama, život se završavao smrću, i ona se na kraju pomirila s tom idejom. S druge strane, generacija njenih roditelja, i njihovih roditelja, odlazila je u crkvu, molila se Bogu i išla na hodočašća, s čvrstim uverenjem da Bog sluša njihove reči.

S dvadeset i četiri godine, pošto je proživela sve što joj je bilo dopušteno da proživi - a to baš i nije bilo tako malo! - Veronika je bila gotovo ubeđena da se sve okončava smrću. Zato je i izabrala samoubistvo: sloboda, napokon! Večni zaborav.

Ipak, u dubini duše, još uvek je tinjala sumnja: a šta ako Bog postoji? Hiljade godina civilizacije učinile su od samoubistva tabu, ograđenije o sve verske zakone: čovek treba da se bori za opstanak, a ne da se preda.⁵ Ljudska rasa mora da se množi. Zajednici je potrebna radna snaga. Bračni par mora naći razloga da ostane zajedno, čak i kad ljubav prestane, a državi su potrebni vojnici, političari i umetnici.

„Ako Bog postoji, u šta ja, ruku na srce, ne verujem, razumeće da je ljudska moć poimanja ograničena. On je stvorio svu tu

zbrku bedu, nepravdu, pohlepu, samoću. Imao je, nesumnjivo, najbolje namere, ali rezultati su nikakvi; ako Bog postoji, biće milostiv prema stvorenjima koja žele pre vremena da napuste ovaj Svet a mogao bi čak i da nas zamoli za oproštaj što nas je primorao da tuda prolazimo."

Nek idu dodavola tabui i predrasude. Njena pobožna majka je govorila: Bog poznaje prošlost, sadašnjost i budućnost. Ako je tako onda je on nju i poslao na ovaj svet znajući da će se ona ubiti, pa ga taj postupak nimalo neće sablazniti.

Veronika poče da oseća blagu mučninu koja je brzo rasla.

Kroz nekoliko minuta više nije mogla da se usredsredi na mali trg ispod svog prozora. Znala je da je zima, da bi moglo biti oko četiri sata popodne, i sunce je brzo zalazilo. Znala je da će drugi ljudi nastaviti da žive; u tom trenutku neki mladić je prolazio pored njenog prozora i spazio je, i ne sluteći da ona umire. Grupa bolivijskih muzičara (gde je Bolivija? Zašto članci u novinama ne postavljaju to pitanje?) svirala je ispred spomenika Francu Prešernu, velikom slovenačkom pesniku, koji je duboko obeležio duh svoga naroda.

Da li će uspeti da odsluša do kraja melodiju koja je dopirala s trga? Biln bi to lepa uspomena iz života: sumrak, muzika koja ispreda snove s druge strane sveta, topla i utukana soba, zgodan mladić, pun života, koji je prolazio, odlučio da zastane i zagledao se u nju. Pošto je već počela da oseća dejstvo lekova, on je verovatno poslednja osoba koja je vidi živu.

Mladić se nasmeši. Ona mu uzvratila osmeh - nije imala šta da izgubi. On joj mahnu; ona odluči da se pravi kao da gleda u nešto drugo, mladić je, ipak, otišao suviše daleko. Obeshrabren, on produži svojim putem, zaboravivši zauvek to lice na prozoru.

Ali Veronika je bila zadovoljna što je, još jedanput, probudila nečiju žudnju. Nije se ubijala zbog nedostatka ljubavi u porodici, niti zbog, fmansijskih problema, ili neke neizlečive bolesti.

Veronika je odlučila da umre tog lepog ljubljanskog predvečerja, dok su bolivijski muzičari svirali na trgu, a neki mladić prolazio pokraj njenog prozora, i umirala je zadovoljna onim što

je u tom času videla i čula. Bila je još zadovoljnija pri pomisli da neće morati to isto da gleda još sledećih trideset, četrdeset ili pedeset godina - jer bi ti prizori izgubili svaku draž novine i preobratili se u tragediju jednog života u kojem se sve ponavlja, i gde je minuli dan uvek jednak danu sutrašnjem.

Želudac je sad već počeo da joj se grči i osećala se vrlo loše. „Zanimljivo, mislila sam da će me prekomerna doza sedativa odmah uspavati.“ A umesto toga, osećala je neko čudno zujanje u ušima i nagon za povraćanjem.

„Ako se isporučam, neću umreti.“

Odlučila je da ne obraća pažnju na grčeve, trudeći se da se usredsredi na noć koja se naglo spuštala, na Bolivijance, na ljude koji zatvaraju dućane i izlaze. Zujanje u ušima postajalo je sve izoštrenije i, prvi put otkako je popila pilule, Veronika oseti strah, užasan strah od nepoznatog.

Ali to nije dugo potrajalo. Uskoro je izgubila svest.

§

Kad je otvorila oči, Veronika nije pomislila: „Ovo mora da je nebo“. Na nebu sigurno ne bi bilo fluorescentne lampe, a bol, koji se javio već u sledećem deliću sekunde, bio je tipičan za Zemlju. Ah, taj zemaljski bol - tako jedinstven i upečatljiv, ni sa čim drugim se ne može pbrkati.

Htela je da se pomeri, ali bol se pojačao. Pred očima joj zasvetluca bezbroj svetlih tačkica, ali Veroniki je ponovo bilo jasno da te tačkice nisu rajske zvezde već posledica njenih nepodnošljivih patnji.

- Došli ste svesti - začu neki ženski glas. - Sad ste s obe noge kročili u pakao, pa nek vam je sa srećom.

Ne, to je nemoguće, taj glas je obmanjuje. To nije mogao biti pakao, jer je osećala strahovitu hladnoću, a primetila je i neke plastične cevčice koje su joj izlazile iz usta i nosa. Jedna od tih cevčica - ona koja se spuštala niz grlo - gušila ju je.

Htela je da se pomeri i da je ukloni, ali ruke su joj bile vezane.

- Šalim se, ovo nije pakao - nastavi glas. - Ovo je gore od nakla u kome, uzgred rečeno, nikad nisam bila. Ovo je *Vilet*.

TJprkos bolu i osećanju gušenja, Veronika je - u tren oka - shvatila šta joj se desilo. Pokušala je samoubistvo, a neko je stigao na vreme da je spase. Mogla je to biti neka časna sestra, neka prijateljica koja je rešila da bane bez najave, ili neko treći ko se setio da joj donese nešto što je još ko zna kada zatražila, pa zaboravila. Bilo kako bilo, izgleda da je preživela i da se nalazi u *Viletu*.

Vilet, čuveni i zloglasni azil za umobolne, otvoren 1991, u godini kada je Slovenija stekla nezavisnost. U to vreme, verujući da će se raspad stare Jugoslavije odigrati mirnim putem (uostalom, u Sloveniji je rat i trajao svega jedanaest dana), jedna grupa evropskih preduzetnika dobila je dozvolu da otvori kliniku za duševne bolesti u jednoj staroj kasarni koja je stajala napuštena zbog visokih troškova održavanja.

Ubrzo, ipak, počеше da izbijaju ratovi: najpre u Hrvatskoj, zatim i u Bosni. Preduzetnici su bili zabrinuti: novac uložen u bolnicu poticao je od kapitalista iz raznih krajeva sveta, kojima ni imena nisu znali - tako da je bilo nemoguće sresti se s njima, navesti im neko izvinjenje i zamoliti ih za malo strpljenja. Problem su rešili tako što su pribegli praksi nimalo preporučljivoj za jednu psihijatrijsku ustanovu, i *Vilet* je - za mladu slovenačku naciju - postao oličenje svega najgoreg što kapitalizam podrazumeva: da bi se obezbedilo mesto u bolnici bilo je dovoljno samo jedno - imati novca.

Mnogi su tako, kad bi poželeti da se oslobode nekog člana porodice koji stvara neprilike u sporu oko nasleđa, ili se, jednostavno, nedolično ponaša, davali čitavo bogatstvo da bi pribavili lekarsko uverenje koje je omogućavalo da se nepoželjni rođak zatvori u bolnicu. Drugi bi, pak, da bi izbegli plaćanje dugova ili opravdali pojedine postupke koji bi ih mogli odvesti na dugogodišnju robiju, provodili izvesno vreme u azilu i izlazili odatle oslobođeni svih zakonskih obaveza i optužbi.

Vilet, mesto iz kojeg još niko nije uspeo da pobegne. Mesto gde su se mešali pravi ludaci - upućeni tamo na osnovu nalaza sudskih veštaka ili premešteni iz drugih klinika - s onima koji su bili nepravedno optuženi za ludilo ili su glumili da su mentalno poremećeni. Rezultat je bila prava-pravcata zbrka, a štampa je svaki čas objavljivala stravične priče o zloupotrebama i zlostavljanjima bolesnika, iako nikad nijedan novinar nije dobio dozvolu da uđe na kliniku i da se lično uveri šta se tamo zaista dešava. Vlada je sprovodila istrage na osnovu prijave, ali nije uspevala da pribavi dokaze, akcionari su pretili da će razglasiti vest da je Slovenija nepogodna za strana ulaganja i tako je ustanova opstajala i jačala svoju moć.

- Moja tetka se ubila pre nekoliko meseci - nastavi ženski glas. - Skoro punih osam godina nije imala volje da izade iz sobe i sve vreme je samo jela, gojila se, pušila, gutala sedative, a najviše spavala. Imala je dve kćerke i muža koji ju je voleo.

Veronika pokuša da okrene glavu prema glasu, ali to je, u njenom položaju, bilo neizvodljivo.

- Samo jednom sam je videla da reaguje: kad je muž našao ljubavnicu. Tada je pravila skandale, oslabila nekoliko kilograma, razbijala čaše - i nedeljama niko u susedstvu nije mogao ni da trene od njene vike i dreke. Ma koliko to besmisleno zvučalo, uverena sam da je to bio najsrećniji period u njenom životu: napokon se borila za nešto, osećala da je živa i sposobna da odgovori na izazov koji se isprečio pred njom.

„Kakve ja veze imam s tim“, pitala se Veronika, nesposobna da prozbori i reč. „Ja nisam vaša tetka, a nemam ni muža!“

- Muž je na kraju ostavio ljubavnicu - produži glas. - A moja tetka je, malo-pomalo, ponovo zapala u svoju uobičajenu letargiju. Jednog dana mi je telefonirala i saopštila mi da je spremna da promeni svoj život: prestala je da puši. Iste te nedelje, pošto je povećala broj sedativa jer su joj nedostajale cigarete, objavila je svima da namerava da se ubije.

Niko joj nije poverovao. Jednog jutra, ostavila mi ju na telefonskoj sekretaricije poruk, opraštajući se od mene, i gušila se, plinom. Preslušavala sam tu poruku nebrojeno puta: nikada je

aniie nisam čula tako smirenu, spokojnu, pomirenu sa sudbinom. Kazala ie da nije ni srećna ni nesrećna, i da upravo zato ne može više da izdrži.

Veronika oseti saučešće prema ženi koja joj je ispričala ru priču, i koja se, izgleda, trudila da razume smrt svoje tetke. Kako opravdati - u jednom svetu gde svi nastoje da prežive, po svaku cenu - osobe koje same odluče da umru?

Niko o tome ne može da sudi. Svako, sam, najbolje zna dokle seže njegova patnja, i da li mu je život postao lišen svakog smisla. Veronika je htela to da objasni, ali cevčica u njenim ustima poče da je guši, i žena priđe da joj pomogne.

Videla je kako se naginje nad njeno telo, vezano, izbodeno cevčicama, zaštićeno od njene volje i slobodne odluke da ga uništi. Uspela je da okrene glavu na drugu stranu, preklinjući pogledom da joj izvuku tu cevčicu i puste je da na miru izdahne.

- Uzrjani ste - reče žena. - Ne znam da li ste se možda pokajali, ili još uvek želite da umrete, ali to me i ne zanima. Jedino mi je važno da ispunim svoju dužnost: u slučaju kad je pacijent uznemiren, pravilnik nalaže da mu se da sedativ.

Veronika prestade da se buni, a bolničarka joj je već ubrizgavala injekciju u ruku. Za tili čas ponovo je utonula u jedan neo-bičan svet, bez snova, gde se sećala jedino još lica žene koje je malopre videla: zelene oči, smeđa kosa, i potpuno tup izraz - izraz nekoga ko slepo ispunjava svoju dužnost, nikad se ne pitajući zašto pravilnik nalaže ovo ili ono.

Paulo Koeljo je čuo za priču o Veroniki tri meseca kasnije, dok je večerao u jednom alžirskom restoranu u Parizu, s jednom prijateljicom Slovenkom, koja se takođe zvala Veronika, a bila je kćerka lekara, upravnika *Vileta*.

Kasnije, kad je već odlučio da napiše knjigu o tome, pomislio je da svojoj prijateljici Veroniki promeni ime, da ne bi zbunjivao citaoca. Pomišljao je da je prekrsti u Blašku, Edvinu, ili Marjancu, iii da joj nadene bilo koje drugo slovenačko ime, a onda je ipak

odustao od te namere. Kad bude pominjao Veroniku, svoju prijateljicu, zvaće je jednostavno prijateljicom Veronikom. Što se, pak druge Veronike tiče, njoj nisu bili potrebni nikakvi atributi, jer ona je zamišljena kao glavna junakinja romana, pa bi pisac nepotrebno zamarao čitaoca ponavljajući neprestano „luda Veronika“ ili „Veronika koja je pokušala da izvrši samoubistvo“. Uostalom, i on i njegova prijateljica Veronika uplešće se u priču samo u jednom kratkom pogavlju - ovom koje upravo čitate.

Prijateljica Veronika bila je užasnuta onim što je njen otac uradio, imajući pre svega u vidu njegov položaj upravnika jedne ustanove koja je težila za ugledom i naučnika koji je radio na tezi koju će morati da verifikuje komisija najuglednijih stručnjaka iz te oblasti.

- Znaš li odakle potiče reč „azil“? - pitala ga je. - Potiče iz srednjeg veka, kada su ljudi imali prava da potraže utočište u crkvama, na svetim mestima. Pravo na azil, svaka civilizovana osoba zna šta to znači! Pa kako je onda moj otac, upravnik jednog azila, mogao tako da postupa s nekim?

Paulo Koeljo želeo je da sazna sve pojedinosti onog što se desilo, jer je bio i lično motivisan da se zainteresuje za Veronikinu priču.

A njegov motiv bio je sledeći: i on je boravio u jednom sličnom azilu, ili ludnici, kako se češće naziva taj tip bolnice. I to ne jedanput, već triput - 1965, 1966, i 1967. godine. Ustanova u kojoj je bio smešten nalazila se u Rio de Žaneira i zvala se *Dom zdravlja Doktora Ejrasa*.

Razlog njegove hospitalizacije ostao mu je i do dan-danas nerazjašnjen; možda je njegove roditelje zabrinjavalo i bunilo njegovo neobično ponašanje, ponekad suviše stidljivo, a katkad, naprotiv, previše napadno, ili možda želja da postane „umetnik“, nešto što je cela porodica smatrala najboljim načinom da se živi na margini društva i skonča u bedi.

Kad je o tome razmišljao - a, uzgred rečeno, to se retko dešavalo - istinski ludim smatrao je jedino lekara koji je pristao da ga smesti u ludnicu, bez ikakvog konkretnog povoda (kao što to obično biva u svakoj porodici, i on je bio sklon da svu krivicu

li na nekoga izvan nje, odlučno tvrdeći da roditelji nisu znali "t^Čine kad su donosili tako drastičnu odluku).

paulo se nasmejao kad je čuo za neobično pismo upućeno novinama koje je Veronika ostavila, protestujući u njemu što jedan ugledni francuski časopis ne zna gde je Slovenija.

- Niko se ne ubija zbog toga.

- Upravo zato pismo nije ni imalo nikakvog odjeka - reče, snebivljivo, Veronika, prijateljica. - Eto baš juče, kad sam se prijavljivala u hotel, mislili su da je Slovenija neki grad u Nemačkoj.

Ta mi je priča dobro poznata, pomisli on, jer mnogi stranci smatraju da je argentinski grad Buenos Ajres prestonica Brazila.

Međutim, pored toga što je sretao strance koji su na sva usta hvalili lepotu brazilskog glavnog grada (koji se zapravo nalazio u susednoj zemlji) Paulo Koeljo je sa Veronikom delio još jednu sličnost, koju smo već pomenuli, ali nije na odmet da je ponovimo: i on je boravio u duševnoj bolnici, „odakle nikad nije ni trebalo da izade", kako je jednom primetila njegova prva žena.

Ali ipak je izašao. I kad je poslednji put napuštao *Dom zdravlja Doktora Ejrasa*, rešen da se nikada više tamo ne vrati, obećao je sebi dve stvari: a) zarekao se da će napisati knjigu o tome; b) zarekao se da neće javno progovoriti o toj temi, dogod mu roditelji budu bili živi - jer nije želeo da ih povredi, tim pre što je oboje godinama mučila griža savesti zbog onog što su učinili.

Njegova majka je umrla hiljadu devetsto devedeset i treće. Ali zato je otac, koji je hiljadu devetsto devedeset i sedme navršio osamdeset i četiri godine, uprkos enfizemu pluća od kojeg je patio lako nikada nije pušio, uprkos smrznutoj hrani koju je jeo, jer nije uspeo da nađe kućnu pomoćnicu koja bi udovoljila njegovim hirovima, još bio živ, očuvanog psihičkog i fizičkog zdravlja.

Tako mu se priča o Veroniki ukazala kao pogodna prilika da progovori o toj temi, a da time ne prekrši svoje obećanje. Iako nikad nije ni pomišljao na samoubistvo, svet azila za umobolne bio mu je veoma blizak - tretnani, odnosi između lekara i pacijenata, pomešana osećanja lagodne neodgovornosti i teskobe koja obuzimaju čoveka na takvom mestu.

Dakle, pustimo Paula Koelja i prijateljicu Veroniku da konačno izadu iz ove knjige, a mi nastavimo našu priču.

§

Veronika nije umela da oceni koliko dugo je spavala. Sećala se samo da se u jednom trenutku probudila, još uvek s aparatima za veštačko disanje prikopčanim na nos i usta, začuvši jedan glas kako govori:

„Jesi li za jednu masturbaciju?“

Ali sada, dok je širom otvorenih očiju posmatrala sobu oko sebe, nije znala da li se to stvarno desilo ili joj se samo pričinilo, u bunilu. Osim tog utiska, nije uspevala ničeg da se seti, apsolutno ničega.

Cevčice su bile uklonjene. Ali po čitavom telu i dalje su joj bile zabodene igle, gajtani prikopčani u predelu srca i glave, ruke vezane. Bila je gola, pokrivena samo jednim čaršavom, i bilo joj je hladno - ali je odlučila da se ne žali. Skučeni prostor, ograđen zelenim zavesama, bio je zakrčen aparatima Odeljenja za intenzivnu negu, posteljom na kojoj je ležala i jednom belom stolicom na kojoj je sedela bolničarka zadubljena u čitanje knjige.

Ova žena je imala tamne oči i smeđu kosu, ali i pored toga, Veronika je bila u nedoumici da li je to ista osoba s kojom je razgovrala pre nekoliko sati - ili možda dana?

- Možete li da mi odvezete rake?

Bolničarka podiže pogled, odgovori jednim suvim „ne“ i vrati se knjizi.

Živa sam, pomisli Veronika. Sve će početi jovo-nanovo. Moraću da provedem neko vreme ovde unutra, dok ne ustanove da sam savršeno normalna. Onda će me otpustiti, i ja ću ponovo videti ljubljanske ulice, okragli gradski trg, mostove, ljude koji hitaju na posao ili se vraćaju kući.

A kako ljudi uvek nastoje da pomognu jedni drugima - samo zato da bi se osetili boljima nego što zapravo jesu - vratiće me na posao u biblioteci. Vremenom, počecu ponovo da navraćam u

kafane i klubove, ćaskati s prijateljima o svetskim prpblemi-¹⁵ i nepravdama, odlaziti u bioskop i u šetnje pored jezera.

Budući da sam izabrala pilule, nisam se izobličila: još uvek m mlada, lepa, pametna i neće mi biti teško - kao što nikada i Če bilo - da privučem muškarce. Vodiću s njima ljubav u njihovim stanovima, ili u šumi, to će mi pričiniti izvesno zadovoljstvo, ali ubrzo posle orgazma vratiće se osećaj praznine. Više nećemo imati bogzna šta da pričamo, i oboje ćemo biti toga svesni: onda će nastupiti trenutak da se jedno drugom izvinjavamo rečenicama "kasno je", ili „sutra moram rano da ustanem" - i rastaćemo se na brzu brzinu, izbegavajući da se pogledamo u oči.

Ja ću se vratiti u svoju sobu iznajmljenu u samostanu. Pokušaću da čitam neku knjigu, uključiću televizor da gledam uvek isti program, naviću budilnik da me probudi u isto vreme kao i prethodnog dana, ponavljaću mehanički dužnosti koje su mi poverene u biblioteci. Poješću sendvič u parku ispred pozorišta, sedeći na istoj klupi, zajedno s dragim ljudima koji takode uvek uživaju na istoj klupi i zure ispred sebe istim praznim pogledom, pretvarajući se da su zaokupljeni bogzna kako važnim stvarima.

Onda ću se vratiti na posao, slušati opaske o tome ko s kim izlazi, ko zbog čega pati, kako je ta i ta osoba plakala zbog svog muža - i imaću utisak da sam povlašćena jer sam lepa, jer imam posao i mogu da budem s kim kod poželim. Krajem dana evo me ponovo u kafanama, i sve kreće ispočetka.

Moja majka - koja mora da je izludela od brige zbog mog pokušaja samoubistva - oporaviće se od tog šoka i nastaviće da me ispituje šta nameravam sa svojim životom, zašto nisam ista kao sav ostali svet, budući da stvari, na kraju krajeva, i nisu tako komplikovane kao što se meni čine. „Uzmi, na primer, mene: godinama živim u braku s tvojim ocem i oduvek sam se tradila da ti pružim najbolje obrazovanje i najbolje moguće primere."

Jednog dana dojadiće mi da je slušam kako neprestano ponavlja jednu te istu priču i, da bih joj učinila po volji, udaću se za nekog muškarca primoravajući sebe da ga zavolim. On i ja ćemo naposietku ipak naći neki način da zajednički sanjamo o budućno-

sti, vikendici, o deci i budućnosti naše dece. Prve godine ćemo stalno voditi ljubav, drage već ređe, a počev od treće godine braka pomišljaćemo na seks tek svakih petnaestak dana, a tu ćemo pomisao sprovesti u delo možda samo jednom mesečno. A što je još gore, skoro da ćemo prestati i da razgovaramo. Ja ću se upinjati svim silama da prihvatim tu situaciju, pitajući se šta to nije u redu sa mnom - zašto više ne uspevam da pobudim njegovo interesovanje, zašto više ne obraća pažnju na mene, već neprestano priča o svojim prijateljima, kao da su oni njegov pravi i jedini svet.

Kad brak bude visio o koncu, ostaću trudna. Dobićemo dete, za neko vreme ćemo se ponovo zbližiti, ali sve će ubrzo opet krenuti po starom.

Onda ću početi da se gojim kao tetka one bolničarke od juče - ili je to možda bilo pre više dana, ne znam tačno. I preći ću na dijetu, ali će me iz dana u dan, iz nedelje u nedelju, sistematski poražavati težina koja neumitno raste, uprkos svim merama predostrožnosti. U to vreme počecu da gutam i one čudotvorne lekove, da ne bih pala u depresiju, i izrodiću još dece, začete u ljubavnim noćima koje suviše brzo prolaze. Govoriću svima da su deca smisao mog života, a zapravo bi trebalo da kažem da je moj život preduslov njihovog postojanja.

Ipak, ljudi će nas smatrati srećnim parom, i niko nikad neće saznati koliko se usamljenosti, gorčine, odricanja krije iza tog privida sreće.

Sve dok jednog dana, kad moj muž nade prvu ljubavnicu, ja možda ne napravim skandal kao bolničarkina tetka, ili ponovo ne pomislim na samoubistvo. Ali tad ću već biti jedna stara kukavica, s dvoje ili troje dece kojima je potrebna moja pomoć, koju moram da odškolujem, izvedem na put - pre no što se usudim da napustim sve. Neću se ubiti; napraviću skandal, zapretivši mužu da ću otići od kuće zajedno sa decom. On će, kao svaki muškarac, ustuknuti, zaklinjati se da me voli i da se tako nešto više neće ponoviti. A nijednog trenutka mu neće pasti na pamet da bih se ja, ako zaista rešim da napustim kuću, mogla jedino vratiti roditeljima, i ostati tamo do kraja života, prinuđena da iz dana u dan

^v m majčine jadikovke o tome kako sam prokockala jedinu
Tku da budem srećna, jer je on, uprkos svim svojim sitnim
^{pril!} a hjo uzoran muž, a moja će deca silno patiti zbog našeg
razvoda. ....

Nakon dve-tri godme, neka druga žena ce se pojaviti u njegogivotu. Ja ću to otkriti - ili ću ih negde videti, ili će mi neko dojaviti - ali ovoga puta ću se praviti da ništa ne znam. Pošto sam svu energiju istrošila boreći se protiv prethodne ljubavnice, ništa •
^{ne!}Se preostati; bolje mi je da prihvatim život onakvim kakav zaista jeste, a ne da zamišljam kakav bi trebalo da bude. Majka je bila u pravu.

On će i dalje biti ljubazan prema meni, ja ću i dalje raditi u biblioteci, uz neizostavne sendviče na trgu ispred pozorišta, knjige koje nikad ne uspevam da pročitam do kraja, televizijske programe koji će i kroz deset, dvadeset, pedeset godina biti isti kao i danas.

Jedino što ću te sendviče jesti s osećanjem krivice, jer nastavljam da se gojim; i neću više izlaziti u kafane, jer me kod kuće čeka muž, da preuzmem brigu o deci.

Od tog trenutka, sve se svodi na čekanje da deca porastu i na svakodnevno pomišljanje na samoubistvo za koje nikad neću smoći dovoljno hrabrosti. A jednog lepog dana doći ću do zaključka da je život takav, da je ionako sve svejedno, da se ništa ne može promeniti. I pomiriću se sa tim.

l Veronika zaključila svoj unutrašnji monolog. Zarekla se sebi da neće živa izaći iz *Vileta*. Bolje je da sa svime raskrsti sad, odmah, dok još ima dovoljno hrabrosti i zdravlja da umre.

Zaspala je i više puta se budila, primećujući da se broj aparata oko nje smanjuje, da joj telesna temperatura raste i da se lica bolničarki menjaju, ali da sve vreme neko dežura pored nje. Kroz zelene zavese probijali su se zvuci nečijeg plača, bolni jauci ili glasovi koji su se sašaptavali smirenim i izvežbanim tonom. S vremena na vreme začulo bi se zujanje nekog udaljenog aparata ¹
^{uz}urbani koraci na hodniku. U tim trenucima glasovi su gubili

svoju profesionalnu hladnokrvnost i postajali napeti, izdajući hit. na naređenja.

U jednom momentu, kad je došla svesti, bolničarka ju je upitala:

- Zar ne želite da saznate kakvo je vaše stanje?

-Znam ja kakvo je -odgovori Veronika. -I nema veze s onim što vidite na mom telu, već s onim što se zbiva u mojoj duši.

Bolničarka je htela još malo da popriča, ali se Veronika pravila da spava.

§

Kad je ponovo otvorila oči, primetila je da su je premestili - sada se nalazila u nekoj velikoj bolničkoj sobi. Još uvek je primala infuziju, ali su svi drugi gajtani, cevčice i igle bili uklonjeni.

Jedan visok lekar, u tradicionalnom belom mantilu od kojeg su oštro odudarali kosa i brkovi ofarbani u crno, stajao je kraj njene postelje. Pored njega, neki mlad stažista držao je beležnicu i zapisivao podatke.

- Koliko sam dugo ovde? - upita ona, osetivši da otežano govori, da ne uspeva razgovetno da izgovori reči.

- Dve nedelje u ovoj sobi, posle pet dana na intenzivnoj nezi - odgovori stariji. -I zahvalite Bogu što ste još uvek ovde.

Mlađi lekar delovao je iznenađeno, kao da ta poslednja rečenica nije odgovarala istini. Veronika je istog trenutka zapazila njegovu reakciju i njeni se instinkti izoštriše: da li to znači da je prošlo više vremena? Da li je i dalje u opasnosti? Počela je pomno da prati svaki gest, svaki pokret dvojice lekara; znala je da je izlišno postavljati pitanja, jer joj nikad ne bi rekli pravu istinu - ali, ako bude lukava, moći će nekako da dokuči šta se zapravo dešava.

- Recite svoje ime, adresu, bračno stanje i datum rođenja - nastavi stariji.

Veronika je znala svoje ime, bračno stanje i datum rođenja, ali je otkrila praznine u pamćenju: nije uspevala da se seti adrese.

kar joj uperi neku lampicu u oči i pregleda ih, natenane, bez *•
Mladić na stažu učini to isto. Zatim razmeniše poglede koji
Sznačilibašništa.

Rekli ste noćnoj bolničarki da mi ne umemo da prodremo u
vašudušu?-upitamladić.

Veronika se toga nije sećala. Nije joj bilo sasvim jasno ni ko ie
ni šta zapravo radi na tom mestu.

_ Vi ste sve vreme uspavljivani sedativima, a to može da se
odrazi na vaše pamćenje. Ali molimo vas da ipak pokušate da
odgovorite na sve što vas budemo pitali.

I lekari otpočeše s jednim besmislenim ispitivanjem, tražeći da
odgovori koje dnevne novine izlaze u Ljubljani, čiji spomenik stoji
na glavnom trgu (ah, to ne bi nikad mogla da zaboravi, svaki
Slovenac nosi Prešernovu sliku urezanu u duši), kakve je boje kosa
njene majke, kako joj se zovu kolege sa posla, koje se knjige u
biblioteci najviše traže.

U prvi mah, Veronika se nosila mišlju da odbije da odgovara,
jer joj je pamćenje bilo zamagljeno. Međutim, kako je ispitivanje
odmicalo, ona je uspevala da se priseti onog što je bila zaboravila.
U jednom trenutku, setila se da se nalazi u duševnoj bolnici, a, kao
što je poznato, ludaci nemaju nikakvu obavezu da govore suvislo;
ali, za svoje dobro, a i da bi lekare što duže zadržala pored sebe ne
bi li uspela da otkrije nešto više o svom stanju, odlučila je da učini
mentalni napor. Dok je navodila imena i činjenice, nije joj se
vraćalo samo pamćenje, već i svest o vlastitoj ličnosti, željama,
pogledu na svet. Ideja o samobistvu, koja je tog jutra izgledala
zatrpana ispod gomile sedativa, sad je ponovo izbijala na površinu.

- U redu - reče stariji lekar, završivši ispitivanje.

- Koliko ću još ostati ovde?

Mladi spusti pogled, i ona oseti da je nešto važno ostalo da visi
u vazduhu, kao da bi pravi odgovor na to pitanje označio Pocetak
novog poglavlja u njenom životu, koji više niko ne bi uspeo da
preinači.

- Možete slobodno da kažete - primeti stariji. - Mnogi su
Pacijenti već Čuli glasine, i ona će to u svakom slučaju saznati,

pre ili kasnije. Na ovom mestu nije moguće sačuvati nijednu tajnu.

- Pa eto, vi ste sami odredili svoju sudbinu - uzdahnu mladji; odmeravajući svaku reč. -Dakle, upoznajte se s posledicama svojih činova: u stanju kome izazvanom narkoticima, vaše je srce ozbiljno oštećeno. Došlo je do ventrikularne nekroze...

- Kažite to prostijim rečima - reče stariji.- Pređite na ono što je bitno, bez uvijanja.

- Vaše srce je teško oštećeno. I uskoro će prestati da kuca.

- Sta to znači ? - upita Veronika, prestravljena.

- Kad srce prestane da kuca to može značiti samo jedno; fizičku smrt. Ne znam kakva su vaša verska ubeđenja, ali...

- A kada će moje srce stati?

- Za pet, najviše nedelju dana.

Veronika je prozrela, iza profesionalne spoljašnjosti i ponašanja, iza brižnog izraza lica, skriveno zadovoljstvo s kojim joj je mladić saopštio tu vest. Kao da ona zaslužuje kaznu koja će poslužiti kao primer ostalima.

Otkad zna za sebe, bilo joj je jasno da mnogi ljudi koje poznaje govore o nesrećama svojih bližnjih kao da se brinu kako da im pomognu, a zapravo se naslađuju tuđom patnjom, jer im to pruža iluziju da su srećni i da je život prema njima bio darežljiv. Prezimala je tu vrstu ljudi: neće ovom momku pružiti priliku da uživa u njenom stanju samo da bi time prikrivio vlastite frustracije.

Pogleda ga drsko, pravo u oči. I nasmeši se.

- Znači nisam omanula.

- Niste - glasio je odgovor. Ali njegovo uživanje u saopštavanju tragičnih vesti potpuno je splasnulo.

§

U toku noći, međutim, počeo da je hvata strah. Jedno je kad čovek podleže brzom dejstvu pilula, a nešto sasvim drugo kad mora da čeka smrt pet dana, ili celu sedmicu -pošto je već prošao kroz sva moguća životna iskustva.

r'tavog života samo je nešto čekala; oca da se vrati s posla,
o od mladića koje nikako nije stizalo, ispite na kraju godine,
tramvaj, autobus, telefonski poziv, raspust, kraj raspusta. A sada

- morala da čeka 1 smrt, koja ce doći zakazanog dana.

To samo meni može da se desi. Ljudi obično umiru onda kad
setomenajmanjenadaju."

Morala je nekako da izađe odatle i da se dokopa novih pilula.
Ako ne uspe, ne preostaje joj ništa drugo nego da se baci s vrha
neke zgrade u Ljubljani, i ona će to učiniti: dala je sve od sebe da
svoje roditelje poštedi te dodatne patnje, ali sad više nema drugog
izlaza.

Pogleda uokolo. Svi kreveti su bili zauzeti, bolesnice su spa-
vale, neke su čak glasno hrkale. Prozori su imali rešetke. U dnu
spavaonice gorela je neka prigušena svetlost, ispunjavajući pros-
tor čudnim senkama; to je ipak bilo dovoljno da se cela prostorija
drži pod neprestanim nadzorom. Pored lampe, neka žena je čitala
knjigu.

„Ove bolničarke mora da su vrlo obrazovane. Ko šta radi, one
samo čitaju."

Veronikin je krevet bio najudaljeniji od vrata - između nje i
žene bilo je dvadesetak postelja. Jedva je uspela da ustane iz
kreveta, jer - ako je verovati doktorovim rečima - već tri nedelje
nije hodala. Bolničarka podiže pogled i spazi devojkicu kako joj
prilazi noseći svoju bocu s infuzijom.

- Moram u klozet - prošaputa, da ne bi probudila druge
bolesnice.

Zena, jednim nehajnim pokretom, pokazala na neka vrata. Ve-
romkin mozak brzo je radio, tražeći po svim ćoškovima neki izlaz,
pukotinu, bilo kakav način da se izbavi odatle. „To mora biti što
P'e, dok još misle da sam isuviše iznurena, nesposobna da reagu-
jem."

Pažljivo osmotri prostor oko sebe. Klozet je bio obična kabina
vrata. Kad bi htela da izađe odatle, morala bi da ščepa nad-

zornicu i da je savlada kako bi se domogla ključa - ali bila je isuviše slaba za to.

- Je li ovo zatvor? - upita bolničarku koja je prekinula čitanje i pomno pratila svaki njen pokret.

- Nije. Ovo je ludnica.

- Ali ja nisam luda.

Žena se nasmeja.

- To je upravo ono što ovde svi tvrde.

- U redu. Onda sam luda. Šta znači biti lud?

Žena reče Veroniki da ne bi smela dugo ostati na nogama, i posla je natrag u krevet.

- Šta znači biti lud? - navaljivala je Veronika.

- Piatajte sutra lekara. I idite da spavate, inače ću morati - protiv svoje volje - da vam dam sredstvo za smirenje.

Veronika poslušala. Dok se vraćala začu neki šapat s jednog kreveta:

„Ne znaš šta znači biti lud?”

U prvi mah, pomisli da se ne osvrće; nije želela da sklapa poznanstva, da širi krug, niti da traži saveznike za masovnu pobunu. Imala je samo jedan cilj pred sobom: smrt. Ako ne uspe da pobjegne, naći će već načina da se ubije tu, na licu mesta, i to bez odlaganja.

Ali žena ponovi pitanje koje je ona maločas postavila bolničarki.

- Ne znaš šta znači biti lud?

- Ko ste vi?

- Zovem se Letka. Vratila se u svoj krevet. A onda, kad sestra bude mislila da si zaspala, spusti se na pod i dopuzi ovamo.

Veronika se vrati na svoje mesto i sačeka da se bolničarka ponovo udubi u čitanje. Zaista, šta znači biti lud? Nije imala nikakvu predstavu o tome, jer se ta reč koristila krajnje proizvoljno: govorilo se, na primer, za neke sportiste da su ljudi jer hoće da obaraju rekorde. Ili da su umetnici ljudi zato što žive nesigurno, nepredvidivo, mimo „normalnog” sveta. S druge strane, Veronika je već videla mnoge ljude kako tumaraju ljubljanskim ulicama,

obučeni usred zime, i proriču smak sveta, gurajući kolica iz
sTmoposlugapunavrećaiprnja

Nije joj se spavalo. Prema doktorovim recima, spavala je
tovo nedelju dana, bez prestanka, što je isuviše dugo za nekog
\ ie navikao na život bez velikih potresa, sa strogo određenim
remenom za odmor. Šta je zapravo ludak? Možda bi bolje bilo
pitati nekog od njih.

Veronika skliznu na pod, izvuče iglu iz svoje ruke i otpuza do
Letkinog kreveta, pokušavajući da ne obraća pažnju na želudac
koji je počeo da je muči; nije znala da li je mučnina posledica
oslabljenog srca ili napora koji čini.

- Ne znam šta znači biti lud - prošapta Veronika. - Ali ja to
nisam. Ja sam promašeni samoubica.

- Ludak je onaj ko živi u svom posebnom svetu. Kao šizofre-
ničari, psihopate, manijaci. Drugim rečima, ljudi koji se razlikuju
od ostalih.

- Kao ti?

- Međutim - nastavi Letka, praveći se da nije čula tu opasku -
sigurno si čula da je Ajnštajn smatrao kako vreme i prostor ne
postoje kao zasebne kategorije već kao jedinstvo jednog i drugog.
Ili da je Kolumbo upomo tvrdio kako se s drage strane mora ne
nalazi bezdan nego drugi kontinet. Ili da je Edmond Hilari jemčio
da čovek može savladati vrhove Mont Everesta. Svi oni - i još
hiljade i hiljade drugih - živeli su u svom svetu.

„Ova maloumnica govori stvari koje imaju smisla“, pomisli
Veronika, prisativši se priča koje joj je majka nekad pričala, o
svecima koji su tvrdili da razgovaraju s Isusom ili Devicom Ma-
njom. Znači li to da su i oni živeli u nekom zasebnom svetu?

- Jednom sam videla ženu u crvenoj haljini, s dubokim izre-
zom, staklastih očiju, kako šeta ulicama Ljubljane - na tempera-
tun od minus pet stepeni. Pomislila sam da je pijana i prišla sam
dajoj pomognem, ali ona je odbila moj kaput.

-Možda je, u njenom svetu, bilo leto. Možda je njeno telo bilo
vrelo od želje za nekim ko ju je čekao. Pa čak i ako ta osoba postoji
samo u njenoj bolesnoj mašti, ona ima pravo da živi i umre kako
joj se prohte, zar ne?

Veronika nije znala šta da kaže, ali reči te ludače zvučale su sasvim suvislo. Ko zna, možda je baš ona ta polugola žena koju je videla na ulicama Ljubljane?

- Ispričaću ti jednu priču - reče Letka. - Neki moćni čarobnjak, koji je želeo da uništi neko kraljevstvo, prosuo je Čarobni napitak u bunar iz kojeg su svi zahvatali vodu. Ko god da je okusi poludeo bi.

Već sutradan svi stanovnici kraljevstva pili su tu vodu i svi su poludeli, izuzev kralja -koji je imao zaseban bunar za sebe i svoju porodicu, do kojeg čarobnjak nije mogao da dospe. Zabrinut, kralj pokuša da drži stanovništvo pod kontrolom, uvodeći čitav niz bezbednosnih i higijenskih mera; ali i žandari i nadzornici pili su zatrovanu vodu pa im se zato činilo da kraljeve odluke nemaju nikakvog smisla, i oni rešiše da ih uopšte ne sprovode.

Kad su stanovnici tog kraljevstva saznali za nove zakone, bili su ubedeni da je njihov vladar sišao s uma i počeo da izdaje sumanute naredbe. Razjarena gomila opkoli dvorac i zatraži od kralja da se odrekne krune.

Kralj je, sav očajan, bio već spreman da ode s prestola, ali kraljica ga spreči, rekavši: „Hajdemo i mi, sad odmah, na taj bunar da se napijemo vode. Tako ćemo postati isti kao i oni.”

Rečeno - učinjeno: kralj i kraljica popiše vodu ludosti i počеше i sami da govore kojekakve gluposti. Cim su to čuli, njihovi se podanici predomisliše: sad, kad kralj pokazuje toliku mudrost, zašto ga ne bi pustili da i dalje vlada zemljom?

I tako je kraljevstvo nastavilo da živi u miru, iako su se njegovi stanovnici ponašali sasvim drugačije od svojih suseda. I kralj je nesmetano vladao do kraja života.

Veronika se nasmeja.

- Ti uopšte ne izgledaš luda - reče.

- Ali jesam, iako ću uskoro biti izlečena, jer je moj slučaj jednostavan: treba samo nadoknaditi nedostatak određene hemijske supstance u mom organizmu. Međutim, nadam se da će ta supstanca rešiti samo problem moje hronične depresije; hoću da ostanem luda, da živim svoj život u skladu sa svojim snovima, a

jig sa iⁿ tudim željama. Znaš šta se nalazi napolju, izvan zidina

1 Ljudi koji su pili s istog bunara.

— g^ag tako - reče Letka. - Smatraju da su normalni jer svi rade te stvari. I ja ću se pretvarati da sam pila s tog bunara.

_ A ja sam stvarno pila, i u tome je moj problem. Nikad nisam iskusila depresiju, ali ni velike radosti ili žalosti koje bi duže ootrajale. Ja imam iste porbleme kao i svi obični ljudi.

Letka je neko vreme ćutala.

_ Ti ćeš uskoro umreti, tako su nam rekli.

Veronika je oklevala na trenutak: može li se pouzdati u tu nepoznatu ženu? Ali moraće da rizikuje.

- Da, ali tek kroz pet, šest dana. Razmišljam da li postoji neki način da ubrzam smrt? Kad bi ti, ili neko ovde, unutra, uspeo da mi nabavi nove pilule, ubedena sam da moje srce ovog puta ne bi izdržalo. Pomisli samo koliko se mučim što moram ovako, skrštenih raku, da čekam smrt, i pomoz mi, ako ikako možeš...

Pre no što je Letka uspela da odgovori, pred njima se stvorila bolničarka s injekcijom u ruci.

- Mogu ja sama da vam je dam - reče. - Ali mogu pozvati i čuvare da mi pomognu, pa vi birajte.

- Ne rasipaj energiju uludo - reče Letka Veroniki. - Štedi svoje snage, ako želiš da postigneš ono što si me zamolila.

Veronika ustade, vrati se u svoj krevet i pusti bolničarku da izvrši svoju dužnost.

, Bio je to njen prvi normalan dan u azilu za umobolne. Izašla J^c iz spavaonice, doručkovala u velikoj trpezariji gde su muškarci¹ zene obedovali zajedno. Izgledalo joj je kao da je sve, za razliku od onog što se obično prikazuje u filmovima - skandali, vika i¹ e¹ka, osobe koje se sumanuto ponašaju - obavijeno aurom neke ^ucne i teške tišine; kao da niko nije želeo da podeli svoj unutar-ⁿJ! svet s neznancima.

Posle doručka (sasvim pristojnog, jer *Vilet* nije izbio na rđav glas zbog loše hrane) - svi izadoše na sunčanje. Istinu govoreći od sunca nije bilo ni traga - temperatura je bila ispod nule, a bolnički vrt pokriven snegom.

- Nisam došla ovamo da čuvam svoj život, već da ga izgubim - reče Veronika jednom bolničaru.

- Bez obzira, morate da izadete na sunčanje.

- Ako je neko lud, to ste vi: nema ni tračka sunca.

- Ali ima svetlosti, a ona deluje umirujuće na bolesnike. Nažalost, naša zima dugo traje; da nije tako, imali bismo manje posla.

Nije imalo smisla da se dalje raspravlja; izašla je, malo prošetala, posmatrajući pomno sve oko sebe i tražeći, krišom, neki način da pobegne. Zid je bio visok, kao što su zahtevali graditelji starinskih kasarni, ali stražarnice su bile prazne. Vrt je bio opasan vojnim zgradama, u kojima su danas smeštene muške i ženske spavaonice, upravne kancelarije i pomoćne prostorije za osoblje. Pri prvom, brzom i letimičnom pregledu, zapazila je da je jedino mesto koje se zaista strogo nadzire glavni ulaz, gde su dva stražala proveravala sve koji izlaze ili ulaze.

Izgledalo je da se u njenoj svesti sve vratilo na svoje mesto. Da bi proverila pamćenje, pokušala je da se seti nekih beznačajnih pojedinosti - recimo mesta na kojem je držala ključeve od sobe, najnovije ploče koju je kupila, poslednje knjige koju je izdala u biblioteci.

- Ja sam Letka - reče jedna žena, prilazeći joj.

Prošle noći nije mogla da vidi njeno lice - žena je čučala pored kreveta za sve vreme razgovora. Mogla je imati oko trideset i pet godina, i delovala je savršeno normalno.

- Nadam se da ti injekcija nije mnogo naudila. Vremenom, organizam se navikne, a sedativi gube dejstvo.

- Dobro sam.

- Ono o čemu smo sinoć razgovarale... ono što si me zamolila, sećáš se?

- Naravno.

T etka je uhvati pod ruku i one krenuše zajedno u šetnju, Aa ogolelog drveća u dvorištu. Iznad zidova, videle su se olSine čiji su se vrhovi gubili u oblacima.

Hladno je, ali jutro je lepo - reče Letka. - Neverovatno či ali moja se depresija nikad ne javlja u ovakvim danima, blačnim sivim, hladnim. Po takvom vremenu uvek sam osećala A ie prir'oda sa mnom u skladu, kao da odslikava moju dušu. S druge strane, kad bi granulo sunce i deca počela da se igraju na ulici kad su svi bili raspoloženi što je vreme lepo, ja sam se osećala očajno. Kao da je nepravedno što se priroda pokazuje u svoj svojoj raskoši, a ja u tome ne mogu da učestvujem.

Veronika se, neosetno, oslobodi ženine ruke. Nije volela fizičke kontakte. f

- Skrenula si sa teme. Pomenula si moju molbu.

- Ovde unutra postoji jedna grapa. To su muškarci i žene koji su već davno mogli biti otpušteni, otići kući - ali ne žele da izađu odavde. I to iz raznoraznih razloga: *Vilet* nije tako strašan kao što se priča, iako je daleko od hotela sa pet zvezdica. Ovde svi mogu da govore šta god im padne na pamet, da rade šta im se prohte, a da im niko ništa ne prigovori; na kraju krajeva, nalaze se u ludnici. Međutim, kad naiđe neka vladina inspekcija, oni se ponašaju kao da su opasno poremećeni, budući da su neki ovde o trošku države. Lekari sve to znaju, ali izgleda da postoji odobrenje vlasnika koji ne žele ništa da menjaju, jer i dalje ima više kreveta nego bolesnika.

- Oni bi mogli da nabave lekove?

- Pokušaj da se povežeš sa njima; svoju grupu zovu „Bratstvo“.

Letka pokaza na jednu ženu sede kose koja je nešto živo razgovarala s nekolicinom mlađih žena.

- To je Mari i ona je član „Bratstva“. Pitaj nju.

Veronika pođe prema Mari, ali Letka je zadržala.

- Ne sada; vidiš da je sva zaneta razgovorom. Neće hteti da Kvari sebi uživanje samo da bi bila ljubazna prema nekoj neznan-
A^ ako bude loše reagovala, nikad više nećeš uspeti da joj Pndeš. „Ludaci“ uvek veruju prvom utisku.

Veromka se nasmeja tonu kojim je Letka izgovorila reč „Даци“. Ali bila je uznemirena, jer joj je sve to delovalo normalno isuviše dobro. Posle tolikih godina koje je provela idući utabaninj stazama, od posla do kafane, od kafane do nečijeg kreveta, _ kreveta u svoju sobu, od sobe do roditeljskog doma, sada prolazi kroz jedno neverovatno iskustvo - zatočeništvo, ludilo, ludnicu. Mesto gde se niko ne stidi da prizna da je lud. *Gde* niko ne kviri sebi ugodaj samo da bi bio ljubazan prema dragima.

Počela je da sumnja da li Letka govori ozbiljno ili je to sarno lukavstvo kome duševni bolesnici pribegavaju da bi se pretvarali kako žive u boljem svetu nego ostali. Ali, na kraju krajeva, kakve to ima veze? Doživljava nešto zanimljivo, drugačije, nešto što nikad nije iskusila: zamislite samo mesto gde ljudi izigravaju ludilo samo zato da bi radili sve što im se prohte!

I baš u tom trenutku, Veronika oseti probadanje u predelu srca. Najednom se priseti razgovora sa lekarom i uhvati je strah.

-Hoću da šetam sama -reče Letki. Uostalom, i ona je „luda“ i ne mora da se trudi da ikome ugađa.

Žena se udalji, a Veronika ostade na mestu da posmatra planine koje su štrčale iznad zidina *Vileta*. Učini joj se da se u njoj lagano budi neka volja za životom, ali Veronika je potisnu bez oklevanja.

„Moram što pre da nabavim pilule.“

Razmotrila je situaciju u kojoj se našla; bila je daleko od idealne. Čak i ako bi joj pružili priliku da proživi sve ludosti koje joj padnu na um, ne bi znala šta da radi.

Nikad u njoj nije bilo ni trunke ludosti.

Pošto su proveli neko vreme u dvorištu, vratiše se u trpezariju na račak. Zatim su ih bolničari povelu u ogromnu salu za dnevni boravak, koji je nudio razne pogodnosti za razonodu - bilo je tu stolova, stolica, divana, jedan klavir, televizor i veliki prozori kroz koje se videlo sivo nebo i niski oblaci. Svi su prozori bili bez rešetaka, jer je prostorija imala izlaz na dvorište. Vrata su bila zarvorena, zbog hladnoće, ali bilo je dovoljno samo pritisnuti kvaku pa ponovo izaći napolje, među drveće.

Većina pacijenata sela je ispred televizora. Dragi su zurili u neki su, pak, tiho pričali sami sa sobom, ali ko to nije bar jednom u životu? Veronika primeti da se najstarija žena, S ri' sad nalazi u ovećoj grapi koja se okupila u jednom uglu mne prostorije. Neki su pacijenti šetkali pored njih i Veronika °dluči da im se pridruži: htela je da čuje o čemu pričaju.

Trudila se, što je bolje mogla, da prikrije svoje namere. Međutim cim im je prišla, svi učutaše i svi se u isti mah upiljiše u

- Šta želite? - upita jedan stariji gospodin, koji je ličio na vođu Bratstva" (ako takvo društvo uopšte postoji, i ako Letka nije bila luđa nego što je izgledala).

- Ništa, samo prolazim.

Svi se zgledaše i stadoše da se krevelje kao ludi. Neko reče, podrugljivo: „Ona samo prolazi!" Dragi ponovi, samo glasnije, a zatim zagrajaše, svi u glas, izvikujući istu rečenicu.

Veronika nije znala šta da radi; ukočila se od straha. Jedan bolničar, krupan i nabusit, priđe i upita je šta se dešava.

- Ništa - odgovori jedan iz grape. - Ona je samo prolazila. Sad se tu ukopala, ali nastaviće da prolazi!

Cela grupa prasnu u smeh. Veronika napravi ironičnu grimasu, nasmeja se, a onda se okrete i udalji da niko ne bi primetio da su joj oči pune suza. Izašla je pravo u dvorište, i ne ogrnuvši se. Jedan bolničar pokuša da je ubedi da se vrati unutra, ali mu ubrzo priđe drugi, nešto mu došapnu - i obojica je ostaviše na mira, na ciči zimi. Besmisleno je brinuti o zdravlju osobe koja je osuđena nasmrt.

Bila je smušena, napeta, ljuta na samu sebe. Nikad nije nasedala na provokacije; naučila je, od malih nogu, da u svakoj novoj situaciji treba ostati uzdržan i hladnokrvan. Pa ipak, ti ludaci su uspeli da u njoj izazovu stid, strah, gnev, želju da ih smoždi, da Povredi rečima koje se nije usudila da izrekne.

Možda su je lekovi - ili terapija kojom su je izvukli iz kome ~ Preobrazili u ranjivu ženu, nesposobnu da samu sebe štiti. U^{ra}noj mladosti suočavala se i sa mnogo gorim situacijama, ali sad

prvi put nije uspela da zadrži suze! Mora što pre ponovo postati onkva kakva je oduvek bila, kadra da se odbrani ironijom, da se pretvara kako je uvrede uopšte i ne dotiču, jer je nadmoćnija od svih. Ko bi se, iz cele te grupe, ikad usudio da dobrovoljno pođe u smrt? Zar bi iko od njih mogao da je nauči bilo čemu u životu, kad se svi oni kriju iza zidova *Viletal* Ni za šta na svetu neće dozvoliti sebi da zavisi od pomoći tih spodoba -pa makar morala da čeka svih pet ili šest dana dok smrt sama ne dođe.

„Jedan dan je već prošao. Ostalo je još samo četiri ili pet.”

Malo je prošetala, puštajući da joj mraz prodre do kostiju i ohladi krv koja je bila i previše uzavrela, da smiri srce koje je tuklo kao ludo.

„Baš lepo, dozvolila sam sebi, sada, kad su mi dani bukvalno izbrojani, da me pogode komentari ljudi koje nikad nisam videla, niti ću ih, od skora, ikad više videti. I ja ovde patim, uzrujavam se, smišljam napad i odbranu. Kako mogu da traćim vreme na takve gluposti?”

I zaista, trošila je to malo preostalog vremena da bi se izborila za svoj prostor u jednoj čudnoj sredini, gde čovek mora umeti da se odupre, inače će mu drugi nametnuti svoja pravila.

„Prosto neverovatno. Ja nikad nisam bila takva. Nikad se nisam borila za gluposti.”

Zastade usred zaleđenog- dvorišta. Upravo zato što je sve u životu smatrala glupim i besmislenim, počela je da prihvata sve što joj je život nametao. Kao devojčica, mislila je da je još suviše rano da bira; sada, kao zrela devojka, samu sebe je ubedila da je već prekasno da išta menja.

I na šta je straćila svu svoju energiju? Na nastojanje da sve u njenom životu ostane isto. Žrtvovala je mnoge svoje želje da bi njeni roditelji nastavili da je vole kao što su je voleli dok je bila dete, iako je znala da se prava ljubav vremenom menja, razvija i nalazi nove načine da bi se iskazala. Jednoga dana, kad joj je majka - sva uplakana - priznala da joj se brak raspao, Veronika je otišla kod oca, plakala, pretila, i naposljetku iskamčila od njega obećanje da neće napuštati kuću - a da pritom nije ni slutila koliku su cenu njeni roditelji za to platili.

Kad je odlučila da se zaposli, odbila je primamljivu ponudu edne inostrane firme koja je otvorila predstavništvo u novoosnovanoj slovenačkoj državi, da bi prihvatila posao u gradskoj biblioteci, gde je plata bila mala, ali sigurna. Išla je na posao svakoga dana u isto radno vreme, trudeći se da svojim pretpostavljenima iasno stavi do znanja da ih ničim neće ugrožavati, da je zadovoljna, da ne namerava da se bori za napredovanje u službi: sve što želi to je redovna plata krajem meseca.

Iznajmila je sobu u samostanu jer su časne sestre zahtevale od svih stanara da se uveče vrate kući do određenog vremena, a posle toga su zaključavale vrata: ko je ostao napolju, ima da spava na ulici. Tako je uvek imala uverljivo opravdanje pred mladincima, da ne bi morala provoditi noć u hotelu ili u tuđem krevetu.

Kad je maštala o udaji, uvek je zamišljala sebe u nekoj maloj poljskoj kući izvan Ljubljane, s muškarcem koji bi bio sušta suprotnost njenome ocu, koji bi zarađivao tek toliko da izdržava porodicu, i koji bi bio srećan time što su zajedno u kućici s vatrom u kaminu, s pogledom na planine prekrivene snegom.

Samu sebe je izveštala da pruži muškarcima tačno odmerenu dozu uživanja - ni više ni manje, samo onoliko koliko je neophodno. Ni na koga se nije ljutila, jer to bi zahtevalo od nje da nešto preduzme, da se sukobi s neprijateljem - pa da posle toga mora da snosi nepredvidive posledice, za osvetu.

Kad je postigla gotovo sve što je želela u životu, zaključila je da taj život nema smisla, jer su svi dani jednaki. I odlučila je da umre.

Veronika se vrati unutra i pođe ka grupi okupljenoj u jednom uglu prostorije. Ljudi su živo razgovarali, ali čim je ona prišla, svi naglo ućutaše.

Uputila se pravo prema najstarijem muškarcu, koji je izgledao kao vođa. Pre no što je iko uspeo da je spreči, ošamarila ga je iz sve snage.

- Hoćete li uzvratiti? - upita glasno, da je svi u sali čuju. - Hoćete li nešto preduzeti?

- Ne. - Čovek pokri lice dlanom. Tanki mlaz krvi curio rnu je iz nosa. - Nećete nas još dugo ometati.

Ona napusti dnevni boravak i krenu ka svojoj sobi, s pobedonosnim izrazom na licu. Upravo je uradila nešto što nikad u životu nije ni pomišljala da uradi.

Prodoše tri dana od izgređa s grupom koju je Letka nazivala „Bratstvom“. Pokajala se zbog šamara -ne iz straha od čovekove reakcije, već zato što je postupila drugačije. Malo je nedostajalo pa da poveruje da se isplati živeti, ali bila bi to izlišna patnja, jer ionako mora da napusti ovaj svet.

Jedini izlaz za nju bio je da se povuče od svega i od svih, da uloži sav napor da bude onakva kakva je uvek bila, da se pridržava naredbi i pravila koja važe u *Viletu*. Prilagodila se kućnom redu koji je nametala ustanova: rano ustajanje, doručak, šetnja po dvorištu, ručak, dnevni boravak, ponovo šetnja po dvorištu, večera, televizija i krevet.

Pre spavanja, redovno se pojavljivala bolničarka s lekovima. Sve ostale žene primale su pilule, samo je ona dobijala injekcije. Nikad se nije pobunila; jedino je htela da zna zašto je toliko kljukaju sedativima, kad nema nikakvih problema sa spavanjem. Objasnili su joj da to nije sedativ već lek za srce.

I tako, dok je pratila ustaljeni red, dani u bolnici postadoše svi jednaki. Kad postanu jednaki, brže prolaze; još dva-tri dana i neće više morati da pere zube ili da se češlja. Veronika je primećivala kako joj srce naglo slabi: često bi joj ponestajalo daha, osećalaje bolove u grudima, nije imala apetita, a pri najmanjem naporu hvatala bi je nesvestica.

Posle onog ispada sa „Bratstvom“, dešavalo joj se da pomisli: „Da sam imala izbora, da sam ranije shvatila da su moji dani jednaki zato što sam sama tako želela, ko zna, možda bi...“

Ali odgovor je bio uvek isti: „Nema tu nikakvog možda, jer nema ni izbora“. I unutrašnji mir bi se vraćao jer je sve bilo predodređeno.

U to vreme uspostavila se izvesna bliskost (ne prijateljstvo, jer ono zahteva dugo druženje, a to je u ovom slučaju bilo nemoguće)

đu nje i Letke. Igrale su karte - jer to pomaže da se prekrati
_ a ponekad su zajedno, ćutke, šetale po dvorištu.

Toe dana, izjutra, odmah posle doručka, svi su izašli na „sun-
v ;e" _ kao što nalaže kućni red. Jedan bolničar, međutim, pozva
Letku da se vrati u sobu, jer je to dan za njen „tretman“.

-Kakavjeto„tretman“?

- To je jedna stara metoda, iz šezdesetih godina, ali lekari
smatraju da može da ubrza oporavak. Hoćeš da gledaš?

_ Ti si rekla da patiš od depresije. Zar lekovi koje uzimaš nisu
dovoljni da nadoknade onu supstancu koja ti nedostaje?

- Hoćeš da gledaš ? - navaljivala je Letka.

Izaći ću iz kolotečine, pomisli Veronika. Otkriću nešto novo,
sad kad više ništa ne treba da otkrivam - treba samo još malčice
da se strpim. Ali radoznalost je prevagnula, i ona potvrdno klimnu
glavom.

- Nije to predstava - bunio se bolničar.

- Ona će umreti. A ništa nije proživela. Pusti je da pođe sa
nama.

Veronika je gledala kako ženu vezuju za krevet, dok se ona
neprestano smeškala.

- Pričaj joj šta se dešava - reče Letka bolničaru. - Inače će se
prepasti.

Covek se okrete i pokaza injekciju. Delovao je zadovoljno što
ga tretiraju kao lekara koji objašnjava stažistima pravilan postu-
P^ak i adekvatan tretman.

- U ovom špricu je doza insulina - reče, ozbiljnim i profesio-
n^oamim tonom. - Daje se dijabetičarima da bi smanjio nivo šećera
" krvi. Međutim, ako je doza znatno jača od uobičajene, nagli pad
s^ećera izaziva stanje kome.

K-Ucnuo je iglu, izvukao vazduh iz šprica i zabo injekciju u
en^u na Letkinoj desnoj nozi.

- To je upravo ono što će se sada desiti. Ona će zapasti u veštački izazvanu komu. Nemojte da vas uplaši ako joj oči ponašaju, stanu staklaste i ne očekujte da će vas prepoznati sve dok bude pod dejstvom insulina.

- To je užasno, nehumano. Ljudi se bore da izađu iz kome, a ne da u nju zapadnu.

- Ljudi se bore za život, a ne ubijaju se sami - uzvratilac, ali Veronika se nije obazirala na tu provokaciju. - U stanju kome organizam se odmara, sve funkcije su mu drastično redukovane, a napetosti nestaje.

Dok je govorio, ubrizgavao je tečnost, a Letkine oči su gubile sjaj.

- Budi mirna - govorila joj je Veronika. - Ti si potpuno normalna, ona priča koju si mi ispričala, o kralju...

- Samo gubite vreme. Ona više ne može da vas čuje.

Žena na krevetu, koja je do maločas delovala potpuno prisebno i puna života, sada je ukočenim pogledom zurila u jednu tačku, a nekakva pena joj je izlazila iz usta.

- Šta ste to učinili? - viknu Veronika na bolničara.

- Svoju dužnost.

Ona počne da zove Letku, da viče, da preti policijom, novinama, ljudskim pravima.

- Smirite se. Čak i u sanatorijumu treba poštovati neka pravila.

Shvatila je da se čovek ne šali, i uplašila se. Ali pošto nije imala više šta da izgubi, nastavila je da viče.

§

?

S mesta na kojem se nalazila, Letka je mogla da vidi celu sobu; svi kreveti su bili prazni, izuzev jednog, gde je ležalo njeno svezano telo u koje je, zgranuto, piljila jedna devojkica. Devojkica nije znala da to telo i dalje besprekorno obavlja sve biološke funkcije, iako je duša lebdela u vazduhu, gotovo dotičući tavanicu, u stanju savršenog spokojstva.

Letka je doživljavala astralno putovanje - nešto što joj se, sasvim neočekivano, desilo još u toku prvog insulinskog šoka. N1

to me nije razgovarala; došla je tu da bi izlečila depresiju, ravala je da zauvek napusti to mesto, čim joj se zdravstveno 1 oati noboljša. Ako bi nekome poverila da je izašla iz tela, mislili • H 'e ioš luđa nego što je bila kad je ušla u *Vilet*. Međutim, čim vratila u telo, trudila se da što više sazna o te dve pojave: s uii,ns lcom šoku i neobičnom osećaju lebdenja u prostoru.

O samom tretmanu nije bilo mnogo podataka: primenjen je prvi put negde početkom tridesetih godina, ali su ga psihijatrijske klinike potpuno odbacile, zbog opasnosti od trajnih štetnih posledica po zdravlje pacijenta. Jednom je, za vreme insulinskog šoka, posetila, u astralnom telu, ordinaciju doktora Igora, i to upravo u trenutku dok je o toj metodi raspravljao s nekolicinom vlasnika azila. „To je zločin!“, rekao je on. „Ali je jeftino i efikasno!“, odgovorio je jedan od deoničara. „A osim toga, koga se još tiču prava ludaka? Niko se neće žaliti.“

Ipak, bilo je i lekara koju su smatrali da je to brz i uspešan metod lečenja depresije. Letka je iz biblioteke pozajmila svu moguću literaturu o insulinskom šoku, a najviše su je zanimala svedočenja pacijenata koji su prošli kroz to iskustvo. Priča se uvek ponavljala: strahote i još gore strahote; niko od njih nije iskusio ništa ni približno njenom doživljaju.

Zaključila je - s punim pravom - da ne postoji nikakva uzročno-posledična veza između insulina i osećaja da svest napušta telo. Naprotiv, cilj tog tretmana bilo je umanjivanje mentalnih sposobnosti pacijenta.

Počela je da se bavi pitanjima postojanja duše, nabavila je i neke knjige o okultizmu, sve dok jednog dana napokon nije otknla obimnu literaturu koja je opisivala upravo ono što se pokla-Palo s njenim iskustvom; to se nazivalo ^astralno putovanje⁰ i ^nogi su ga već doživeli. Neki su odlučili da opišu šta su u tom stanju osećali, a drugi su čak uspeli da usavrše tehnike kojima se Postiže odvajanje duha od telai Letka je sad već poznavala sve te ehnike do tančina, i koristila ih je svake noći; mogla je da ode ku d god poželi.

Izveštaji o iskustvima i vizijama su se razlikovali, ali neke ključne pojedinosti su se podudarale: čudna, neprijatna buka koja prethodi razdvajanju duha i tela, zatim šok, gubitak svesti, a onda spokojstvo i ushićenje koje ispunjava dušu dok lebi u vazduhu vezana za telo samo jednom tankom srebrnom niti - niti koja je mogla beskonačno da se razvlači, iako su pojedine knjige upozoravale da bi čovek mogao da umre ukoliko se ta srebrna nit prekine. Ali to je bila puka izmišljotina.

Njeno iskustvo je pokazalo da se može udaljavati od tela koliko god poželi a da ta nit nikad ne pukne. Ipak, knjige su joj mnogo pomogle jer su je podučile kako da što bolje iskoristi svoja astralna putovanja. Naučila je, na primer, da kad poželi da se premesti s jednog mesta na drugo, mora prethodno poželeti da sebe projektuje u prostoru, predstavivši sebi u svesti mesto na koje želi da dospe. Za razliku od leta aviona - koji uzleti s jednog mesta i prevaljuje određenu razdaljinu dok ne stigne na određeno mesto - astralno putovanje se odvijalo kroz nekakve tajanstvene tunele. Čovek najpre zamisli izvesno mesto, a zatim prolazi kroz tunel neverovatnom brzinom i nađe se, u tren oka, na željenom određištu.

Uz pomoć knjiga oslobodila se i straha od nevidljivih bića koja naseljavaju prostor. Danas, recimo, nije bilo nikog u njenoj bolničkoj sobi, ali kad je prvi put napustila telo, susrela je mnoge ljude koji su je posmatrali, podsmevajući se njenom zaprepašćenju.

U prvi mah je pomislila da su to pokojnici, duhovi koji tu borave. Kasnije je, na osnovu knjiga i vlastitog iskustva, saznala da među tim bestelesnim bićima, osim duhova umrlih, ima i mnogo ljudi jednako živih kao i ona, koji su ovladali tehnikom izlaska iz tela, ili pak nisu ni bili svesni šta im se zapravo događa, jer su, negde na svetu, spavali čvrstim snom, dok su im duše slobodno lutale prostorom.

Tog dana, znajući da će to biti njeno poslednje astralno putovanje uz pomoć insulina, jer joj je doktor Igor upravo saopštio da namerava da je otpusti, Letka je odlučila da obide ceo *Vilet*. Od

tkad kad bude izašla na glavna vrata, nikad se više tamo neće
tren, r čak ni duhom, pa je zato htela na taj način da se oprosti.
^Oorostiti se. To je bilo najteže od svega; kad čovek jednom
' u takav azil, navikne se na slobodu koja vlada u svetu ludila,
krai u više ne može bez nje. Ne mora više da preuzima nikakve
1 dgovomosti, da zarađuje hleb svoj svagdašnji, da brine o stvari-
o a koje su mučne i dosadne, jer se stalno ponavljaju; može satima
• satima da bulji u jednu sliku, ili pak da crta najbesmislenije
žvrljotine. Sve mu je dozvoljeno jer -na kraju krajeva -u pitanju
• duševni bolesnik. Kao što se i sama osvedočila, kod većine
pacijenata nastupa osetno poboljšanje, čim kroče u sanatorijum:
više ne moraju da se naprežu da prikriju svoje simptome, a „po-
rodično" okruženje im pomaže da prihvate svoje neuroze i psiho-
ze.

U početku, Letka je bila očarana *Viletom* pa je čak pomišljala
da se, kad bude ozdravila, pridruži „Bratstvu". Ali uvidela je da,
uz malo mudrosti, može i napolju da radi sve što poželi, a da u
isto vreme udovolji zahtevima svakodnevice. Dovoljno je samo
zadržati, kako je neko rekao, kontrolisano ludilo. Plakati, brinuti,
ljutiti se kao svako normalno ljudsko stvorenje, ali pritom nikad
ne zaboravljati da se tamo negde, visoko, tvoj duh smeje svim
teškim situacijama.

Uskoro će se vratiti kući, deci, mužu; i taj deo života ima
svojih čari. Svakako će joj biti teško da nađe posao *- uostalom,
u jednom tako malom gradu kao što je Ljubljana, glasovi se brzo
sire, i sigurno su mnogi već čuli da je smeštena u *Viletu*. Ali njen
muž je zarađivao dovoljno za izdržavanje porodice, a ona bi u
slobodno vreme mogla da nastavi sa svojim astralnim putovanji-
raa - bez opasnog dejstva insulina.

Samo jedno ne bi želela nikad više da iskusi - ono što ju je i
°dvelo u *Vilet*.

Depresiju.

Lekari su tvrdili da je jedna nedavno otkrivena supstanca,
^rotonin, u velikoj meri odgovorna za stanje ljudskog duha.

^Sdosiatak serotonina uxJcaojela radnujposobnost, kvalitet sna,
-3?III1j_na moć uživanja u prijatnim životnim trenucima. U slu-

čajevima potpunog odsustva te stvari u organizmu, osobu obuzirna očajanje, pesimizam, osećanje beskorisnosti, preterani umor, teskoba, neodlučnost, da bi na kraju utonula u stanje trajne uručenosti koje vodi u potpunu apatiju ili u samoubistvo.

Drugi lekari, malo konzervativniji, smatrali su da su glavni uzroci depresije drastične promene u životu pojedinca - kao što su preseljenje u drugu zemlju, gubitak voljene osobe, razvod, preterani zahtevi koje nameće posao ili porodica. Neke savremene studije, zasnovane na broju registrovanih kliničkih slučajeva u toku leta i u toku zime, ukazivale su na nedostatak sunčeve svetlosti kao na jedan od činilaca koji izazivaju depresiju.

U Letkinom slučaju, međutim, uzroci su bili jednostavniji nego što je iko pretpostavljao: čovek koji se krio u njenoj prošlosti. Ili, tačnije, njene vlastite fantazije vezane za jednog muškarca koga je davno upoznala.

Kakva budalaština. Depresija, ludovanje za jednim čovekom kome više nije znala ni mesto stanovanja, a u koga se smrtno zaljubila u mladosti -jer je i Letka, poput svih ostalih devojaka njenog uzrasta, bila savršeno normalna osoba, i morala je da prođe kroz iskustvo Nemoguće Ljubavi.

Samo što je, za razliku od svojih prijateljica, koje su samo sanjarile o Nemogućoj Ljubavi, Letka odlučila da ide dalje: pokušala je taj svoj san da ostvari. On je živio s druge strane okeana, a ona je prodala sve da bi otišla k njemu. On je bio oženjen, a ona je prihvatila ulogu ljubavnice, kujući potajne planove da se jednog dana uda za njega. On je jedva imao vremena i za samog sebe, ali ona je pristajala da čeka, danima i noćima, u sobi jeftinog hotela, na njegove retke telefonske pozive.

Iako je bila spremna da sve podnese, u ime ljubavi, veza nije uspela. On joj to nikad otvoreno nije rekao, ali jednog dana Letka je sama uvidela da više nije poželjna, i vratila se u Sloveniju.

Nekoliko narednih meseci gotovo ništa nije okusila, proživljavajući iznova svaki trenutak koji su proveli zajedno, oživljavajući u sećanju bezbroj puta časove radosti i zadovoljstva u krevetu, trudeći se svim silama da otkrije bilo kakav trag koji bi joj omogućio da veruje u budućnost te veze. Njeni prijatelji su se zabri-

Ali Letka je neki unutrašnji glas govorio da je to prolazno:
S sazrevanja jedne osobe uvek ima svoju cenu, i ona ju je
la bez pogovara. Tako je i bilo: jednog jutra se probudila s
me'nom voljom za životom, najela se kao što odavno nije i
Lšla da traži posao.

I uspela je ne samo da nađe posao, već i da osvoji naklonost
dnog zgodnog, pametnog mladića, koga su mnoge žene saletale.
Nije prošlo ni godinu dana, a ona je već bila udata za njega.

Izazvala je zavist i divljenje prijateljica. Njih dvoje su se
oreselili u udobnu kuću, s dvorištem koje se prostiralo sve do reke
koja protiče kroz Ljubljanu. Dobili su decu i putovali svakog leta
u Austriju ili Italiju.

Kad je odlučeno da se Slovenija otcepi od Jugoslavije, on je
mobilisan. Letka je bila Srпкиnja - odnosno „neprijatelj” -i njen
život se pretvorio u košmar. Za deset dana krajnje napetosi koji su
usledili, kad je vojska bila u pripravnosti - a niko nije mogao da
predvidi kakve će biti posledice proglašenja nezavisnosti i koliko
će krvi zbog toga morati da se prolije - Letka je prvi put postala
svesna svoje ljubavi prema mužu. Sve vreme se molila Bogu koji
joj je do tada bio tud i dalek, ali je sad u njemu videla jedini spas;
obećavala je svecima i anđelima sve na svetu, samo da joj se muž
vrati.

I želja joj se ispunila. On se vratio, deca su mogla da pohađaju
nastavu na slovenačkom, a ratni vihor se preselio u susednu Hr-
vatsku. Prošle su tri godine. Rat se iz Hrvatske premestio u Bosnu,
odakle su sve češće stizale vesti o krvoprolićima za koja su op-
tuživani Srbi. Letka je smatrala da je to nepravedno - proglasiti
krivim ceo jedan narod zbog zločina koje je počinila nekolicina
manijaka. Njen život je dobio neočekivani smisao: hrabro i po-
nosno branila je svoj narod -pišući članke u novinama, nastupa-
jući na televiziji, organizujući javna predavanja. Ali ništa od toga
nije urodilo plodom, pa čak i danas stranci još uvek misle da su *I
Srbi odgovorni za svireposti, no Letka je znala da je ispunila ^v°ju
dužnost i da nije izdala svoju braću u najtežim trenucima. ntom je
mogla da računa na bezrezervnu podršku muža Sloven-

ca, dece, i ljudi koji nisu nasedali propagandnim izmišljotinama s obe strane.

Jedne večeri, prošla je pored spomenika Prešernu, najvećem slovenačkom pesniku, i počela da razmišlja o njegovom životu. U j^ojoj trideset i četvrtoj godini, ušao je jednog dana u crkvu i ugledj^lFml^{^^} bio. Po ugkdiTnTštafe trubadure, počeo^e~đa joj piše pesme, u nadi da će se njome oženiti.

Međutim, Julijina porodica je pripadala visokom građanskom sloju i - posle tog iznenadnog susreta u crkvi - nikad više nije uspeo da joj se približi. Ipak, taj događaj je nadahnuo njegove najbolje stihove, i ispleo legendu oko njegovog imena. Oči pesnika na glavnom ljubljanskom trgu uperene su u jednu tačku: ko prati njegov pogled, otkriće -na drugoj strani trga -jedan ženski lik isklesan na fasadi jedne zgrade. Tamo je stanovala Julija; Prešernu je, čak i posle smrti, ostala pred očima njegova nemoguća ljubav, da je posmatra, za večita vremena.

Letki najednom srce zalupa tako jako, kao da će iskočiti - možda je to predosećanje neke nesreće, možda se njenoj deci nešto desilo. Odjurila je kući ali sve je bilo u najboljem redu: deca su gledala televiziju i jela kokice.

Osećanje teskobe, međutim, nije prolazilo. Letka je legla, spavala skoro dvanaest sati, a kad se probudila, nije imala volje da ustane. Prešernova priča oživela je u njenom sećanju lik čoveka koji je*bio njena prva ljubav i o čijoj sudbini nije imala nikakvih vesti.

I Letka se pitala: da li sam bila dovoljno uporna? Da li je možda trebalo da se pomirim s ulogom ljubavnice, umesto što sam želela po svaku cenu da se stvari odvijaju prema mojim očekivanjima? Jesam li se borila za svoju prvu ljubav s istim žarom s kojim sam se borila za svoj narod?

Ubedila je sebe da jeste, ali tuga nije prolazila. Ono što je ranije doživljavala kao pravi raj - kuća pored reke, muž koga je volela, deca što jedu kokice ispred televizora - počelo je da se pretvara u pakao.

Danas, posle mnogih astralnih putovanja i mnogih susreta s vetlienim duhovima, Letka je znala da je sve to bila besmijskoristila je svoju Nemoguću Ljubav kao opravdanje, kao ovor da raskine veze sa životom koji je vodila i koji je bio daleko od onog što je od sebe zaista očekivala.

Pre dvanaest meseci, međutim, sve je izgledalo drugačije; očela ie grozničavo da traži izgubljenog muškarca, potrošila Čitavo bogatstvo na međunarodne telefonske pozive, ali on više niie živeo u istom gradu i niko nije mogao da mu ude u trag. Slala ie hitna, preporučena pisma, koja su se redovno vraćala. Nazvala je sve prijatelje i prijateljice koji su ga poznavali, ali niko nije imao pojma šta se s njim desilo.

Njen muž ništa nije znao i to ju je dovodilo do ludila - jer, morao je barem nešto da posumnja, da napravi scenu, da se žali, da zapreti da će je izbaciti na ulicu. Počela je da veruje da je on, prividno ravnodušan, zapravo potkupio sve - telefoniste na međunarodnim centralama, poštare, prijatelje. Prodala je nakit, bračne poklone, i kupila kartu za put preko okeana, ali je neko uspeo da je ubedi da je Amerika ogromno prostranstvo i da nema smisla da ide ako ne zna tačno kuda ide.

Jedne večeri je legla u krevet, pateći zbog ljubavi kao nikada pre - čak ni onda kad je morala da se vrati u učmalu ljubljansku svakodnevicu. Tu noć i ceo naredni dan provela je u sobi. I sledeći. Trećeg dana njen muž pozva lekara - kako je samo dobronameran! Kako se samo brine za nju! Zar je moguće da taj covek ne shvata da ona pokušava da pronađe drugog muškarca, da počini preljubu, da zameni svoj život uvažene supruge za život obične tajne ljubavnice, da napusti Ljubljanu, kuću, decu, i to zauvek?

Lekar je došao, ona je dobila nervni napad, zaključala se u sobu - i otvorila vrata tek kad je otišao. Posle nedelju dana nije miala volje da ode ni do klozeta i počela je da obavlja svoje hziološke potrebe u krevetu. Više nije bila kadra ni da misli, glava J°J je bila prenatrpana odlomcima sećanja na čoveka koji je - bila J° ubeđena u to - takođe tražio nju, ali nije uspevao da je nađe.

Muž je - razdražujuće velikodušan - menjao posteljinu, milo. vao je po kosi, govorio da će se sve dobro završiti. Deca više nisu ni ulazila u sobu, otkako je sina išamarala, iz čista mira, da bi se zatim bacila na kolena, ljubila mu noge i preklinjala ga da joj . oprost, cepajući spavaćicu da bi pokazala svoj očaj i kajanje.

Nakon još jedne sedmice - kadje pljuvala sve što bi joj doneli da jede, gubila svaku vezu sa stvarnošću, i na mahove ponovo dolazila svesti, kad je ostajala budna po čitavu noć, a po ceo dan spavala - dva muškarca banuše u njenu sobu, bez kucanja. Jedan od njih je ščepa, drugi joj ubrizga injekciju, a kad se probudila, već je bila u *Viletu*.

„Depresija“, čula je kako lekar govori njenom mužu. „Ponekad je izazivaju najbanalnije stvari. Njenom organizmu nedostaje jedan hemijski sastojak, serotonin.“

§

Dok joj je duh lebdeo u visini tavanice, Letka je videla bolničara kako prilazi s injekcijom u ruci. Devojka je stajala u mestu kao ukopana, pokušavajući da zapodene razgovor s njenim telom, očajna zbog njenog praznog pogleda. Na trenutak, Letka je razmotrila mogućnost da joj ispriča sve što joj se dešavalo, ali se predomislila; ljudi ništa ne mogu da nauče iz priča, moraju sve sami da otkriju.

Bolničar joj zabode iglu u ruku i ubrizga glikozu. Kao da ju je povukla neka snažna, džinovska ruka, njen duh se sjuri s tavanice, prolazeći munjevitom brzinom kroz crni tunel, i vrati se u telo.

- Zdravo, Veronika.

Devojka je izgledala prestrašeno.

- Jesi li dobro?

- Jesam. Srećom, uspela sam da se izvučem iz ovog opasnog tretmana, ali to se više neće ponoviti.

- Otkud znaš? Ovi ovde nemaju obzira ni prema kome.

Letka je to pouzdano znala jer je, u toku astralnog putovanja, obišla ordinaciju doktora Igora.

Znam ali ne umem da ti objasnim. Sećaš se prvog pitanja

Хачно. Ovog puta odgovoriću ti bez uvijanja: ludilo je ne-
sobnost da iskažeš svoje misli. Kao kad se nadeš u nekoj
T noi zemlji - vidiš sve, shvataš sve što se oko tebe dešava, a
^S umeš da se izraziš i da zatražiš pomoć, jer ne razumeš jezik
koji se tamo govori.
- Svi mi smo to već iskusili.
- Svi mi smo, na ovaj ili onaj način, ludi.

Izvan prozora sa rešetkama nebo je bilo osuto zvezdama, a mladi mesec se uzdizao povrh planina. Pesnici su oduvek voleli pun mesec i posvetili mu na hiljade stihova, ali Veronika je bila prosto zaljubljena u taj polumesec, zato što je još imao prostora da raste, da se širi, da ispuni svetlošću celu svoju površinu, pre no što ponovo nasrupi neizbežno opadanje.

Poželela je da ode do klavira u dnevnom boravku, i pozdravi taj mesec jednom divnom sonatom koju je naučila u muzičkoj školi; gledajući nebo, osećala je neopisivo blaženstvo, kao da bezmerje Vaseljene odražava i njenu vlastitu večnost. Ali između nje i njene želje isprečila su se čelična vrata i jedna žena koja je čitala uvek istu knjigu. A osim toga, niko još nije svirao klavir u to gluvo doba noći - probudio bi čitavo susedstvo.

Veronika se zasmija. „Susedstvo“ su u ovom slučaju činile sobe pune ludaka, i to ludaka koji su bili nakljukani pilulama za spavanje.

Dobro raspoloženje, međutim, nije je napuštalo. Ustala je i Pnšla Letkinom krevetu, ali ona je spavala dubokim snom, možda ^{2a}to da bi se što pre oporavila od jezivog iskustva kroz koje je Prošla.

- Vratite se u krevet - reče bolničarka. - Dobre devojčice uveliko spavaju i sanjaju anđelčice ili svoje momčice.

-Nemojte da me tretirate kao dete. Nisam ja neka pitoma luda koja se plaši svega i svačega. Ja sam besna, imam histerične napade, ne dajem ni pet para za svoj život, ali ni za tuđi. Eto, baš sad me je nešto spopalo. Videla sam mesec i poželela s nekim da porazgovaram.

Bolničarka je pogleda, iznenađena njenom reakcijom.

- Vi se mene plašite? - navaljivala je Veronika. - Za dva-tri dana ću umreti, šta imam da izgubim?

- Zašto se ne prošetate, malecka, a mene pustite da završim • knjigu?

- Zato što postoji zatvor i jedna tamničarka sa ključevima, koja se pretvara da čita knjigu, samo da bi se napravila pametna pred drugima. A zapravo samo pomno prati svaki pokret u sobi, i čuva ključeve vrata kao najveće blago. To je sigurno propisano pravilnikom, a ona poštuje propise, jer tako može da pokaže ' autoritet koji nema u privatnom životu, nad svojim mužem i decom.

Veronika je sva drhtala, ne shvatajući ni sama od čega.

- Ključevi? - upita bolničarka. - Vrata uvek stoje otvorena. Zar mislite da bih sedela ovde zaključana s gomilom ludaka!

„Kako to da su vrata otključana? Pre neki dan htela sam da izađem, a ova ista žena me je pratila do klozeta, da bi me držala na oku. O čemu ona'to govori?"

- Nemojte me ozbiljno shvatiti - reče bolničarka.- Ludacima i nije potreban neki strožiji nadzor, jer uzimaju lekove za spavanje. Drhtite od hladnoće?

- Ne znam. Mislim da je to od srca.

- Ako hoćete, prošetajte malo.

- Iskreno govoreći, najradije bih svirala klavir.

- Dnevni boravak je odvojen i vaša muzika nikome ne bi smetala. Uradite ono što vam je po volji.

Veronikina drhtavica najednom se preobrati u tihe jecaje, stidljive, prigušene. Klekla je na kolena, položila glavu u ženino krilo i briznula u plač.

Bolničarka odloži knjigu i stade da je miluje po kosi, puštajući da talas tuge i plača prođe sam od sebe. Dve žene ostadoše tako

tovo pola sata: jedna je plakala ne govoreći zbog čega plače, a *Ttu&* ju je tešila, ne znajući šta je po sredi.

Tecai napokon utihnuše. Bolničarka je podiže, uhvati za ruku i povede prema vratima.

„Imam ćerku vaših godina. Kad ste došli ovamo, sa svim

• jglama i cevčicama, pokušavala sam da dokučim zašto jedna Hevoika, tako lepa i mlada, koja ima čitav život pred sobom, odlučuje da se ubije.

Odmah su počele da kolaju priče: o pismu koje ste ostavili - a ia nikad nisam poverovala da je to pravi razlog - i o danima koi su vam izbrojani zbog neizlečive bolesti srca. Slika moje kćeri nije mi izbijala iz glave: a šta ako njoj padne na pamet da učini nešto slično? Zbog čega jedna šaćica ljudi uvek pokušava da se suprotstavi prirodnom poretku stvari, a to je borba da se opstane u životu, i to po svaku cenu?

- Zato sam i plakala - reče Veronika. - Kad sam progutala one pilule, htela sam da ubijem nekoga koga sam prezirala. Nisam znala da se može i drugačije živeti.

- Šta navodi jednu osobu da samu sebe prezre?

- Verovatno kukavičluk. Većiti strah da neprestano grešite, da nećete postupiti onako kako to dragi od vas očekuju. Malopre sam bila vesela, zaboravila sam na svoju smrtnu presudu; kad sam ponovo postala svesna šta me čeka, prepala sam se.

Bolničarka otvori vrata i Veronika izađe.

Nije smela to da me pita. Šta bi ona htela, da razume zašto sam plakala? Zar ne uviđa da sam ja jedna savršeno normalna osoba, sa željama i strahovima koji su zajednički svim ljudima, i da me od takvih pitanja - sad kad je već kasno za sve - može uhvatiti panika?

v Ali dok je prolazila hodnicima, osvetljenim istom onakvom CKiljavom svetiljkom kakvu je videla i u bolesničkoj sobi, Veronika postade jasno da je već daleko zabrazdila, i da više ne može ua obuzda svoj strah.

„Moram da se priberem. Uvek sam uspevala da izvedem do kraja sve što bih naumila.”

Istina, Izvela je do kraja mnogo štošta u svom životu, ali samo ono što nije bilo važno - istrajavala je u svađama koje bi se u tren oka razrešile jednim običnim izvinjenjem, ili bi naglo prestajala da se javlja nekom mladiću u koga je inače bila zaljubljena, sarno zato što bi umislila da ta veza ne vodi ničemu. Bila je nepokolebljiva upravo u onome što je bilo najlakše: da uveri samu sebe u snavlastiru snagu i ravnodušnost. A, zapravo, bila je samo krhka i slaba žena, koja nikad nije uspela da se istakne ni u školi, ni na sportskim takmičenjima, niti da očuva sklad u sopstenom domu.

Prevladala je svoje sitne nedostatke da bi pretrpela poraz u javnim, suštinskim stvarima. Uspevala je da ostavi nezavisne žene, onda kad je očajnički vapila za društvom. Navraćala je u kafane gde bi privlačila opštu pažnju, ali je noći uglavnom provodila sama, u samostanu, zureći u televizor iako nije umela ni kanale da namesti kako valja. Svi njeni prijatelji doživljavali su je kao uzor kome treba zavideti - i trošila je svoju najdragoceniju energiju nastojeći da se ponaša u skladu sa slikom koju je o sebi stvorila.

I upravo zato, nikad joj nije preostajalo snage da bude ono što jeste: osoba kojoj su, kao svim ljudima na svetu, potrebni drugi da bi bila srećna. I tako je tako i leški i eagovali su i te redvidljivo, bili okruženi odbrambenim zidovima, ponašali se isto kao i ona, glumeći ravnodušnost prema svemu. Jedno vreme uspela je da se posveti poslu i da zaboravi na prave izazove. Kad bi se pojavio neko ko je bio otvoreniji prema životu, ili bi ga odmah odbacili, ili bi ga ismejali, smatrajući ga slabicom i „na-ivčinom“.

U redu: uspela je mnoge da zavara i općini svojom snagom i odlučnošću, ali gde je dospela? U prazninu. U potpunu samoću. U *Vilet*. U predvorje smrti.

Osećanje griže savesti zbog pokušaja samoubistva se povratilo i Veronika ga je ponovo odagnala bez oklevanja. Zato što je sada osećala nešto što nikada pre sebi nije dozvolila: mržnju.

Mržnja. Nešto gotovo jednako opipljivo kao zidovi, ili klaviri, ili bolničarke - skoro da je mogla da dotakne rušilačku energiju koja je izbijala iz nje. Pustila je da to osećanje nesputano navire,

- ići da H je to dobro ili loše - dosta je bilo samokontrole, ^ranja, veštačkih poza. Veronika je želela da ta dva-tri pre- P^{re} J^{ana}' života provede ponašajući se što je nedoličnije mo-

^U^o Pošla je tako što je ošamarila starijeg čoveka, zatim je napala l ičara odbila je da bude prijazna i proćaska sa drugima kad se prohtelo da bude sama, a sad je bila dovoljno slobodna da J e oreпусти osećanju mržnje - ali ipak dovoljno razumna da ne bi očela da razbija sve oko sebe i bude primorana da provede noslednje trenutke života pod sedativima, u bolesničkoj postelji.

Mrzela je sve što joj je tog trenutka padalo na pamet. Samu sebe, ceo svet, stolicu koja je stajala ispred nje, pokvareni radiator u jednom od hodnika, savršene osobe, zločince. Bila je smeštena u ludnicu i mogla je da oseća stvari koje ljudska bića sebi uskraćuju - jer vaspitavaju nas samo da volimo, prihvatamo, pokušavamo da otkrijemo neki izlaz, izbegavamo sukobe. Veronika je mrzela sve, a najviše način na koji je vodila svoj život - ne otkrivši nikad stotine drugih Veronika koje su obitavale u njoj, i bile zanimljive, šašave, radoznale, hrabre, pustolovne.

U jednom trenutku počela je da oseća mržnju čak i prema osobi koju je volela najviše na svetu: svojoj majci. Besprekorna supruga koja je danju radila a noću prala sudove, žrtvujući čitav svoj život da bi njena kći stekla pristojno obrazovanje, naučila da svira violinu i klavir, da bi se odevala kao princeza, kupovala patike i pantalone čuvenih marki, dok je ona krpila i prepravljala staru haljinu koju je nosila godinama.

„Kako mogu da mrzim nekoga ko mi je pružio samo ljubav?“, pitala se Veronika, sva zbunjena, želeći da malo ublaži svoja osećanja. Ali već je bilo isuviše kasno, mržnja se razularila, a ona Joj je sama otvorila vrata svog ličnog pakla. Mrzela je ljubav koja J^oJ je bila pružena - jer nije tražila ništa za uzvrat, a to je bilo oesmisleno, nerealno, protivno prirodnim zakonima.

Ljubav koja ne traži ništa za uzvrat uspela je da joj usadi °secanje krivice, želju da udovoljava njenim zahtevima, čak i ako ⁰ zn^aČi odustati od svih svojih snova. Bila je to ljubav koja je uastojala, godinama, da je zaštiti od izazova i pokvarenosti sveta

- ne vodeći računa o tome da će se jednog dana ona suočiti njima sama, a neće imati snage da im se suprotstavi.

A otac? Mrzela je i oca, takođe. Jer, za razliku od majke koja je sve vreme radila i samo radila, on je umeo da živi, vodio je u kafane i pozorište, zabavljali su se zajedno, a kao sasvim mlada devojka volela ga je, krišom, ne kao oca već kao muškarca. Mrzela ga je jer je uvek bio tako zavodljiv i otvoren prema svima - izuzev prema njenoj majci, jedinjoj osobi koja je zaista zasluživala svu njegovu ljubav i pažnju.

Mrzela je sve. Biblioteku s hrpama knjiga punih tumačenja "života, gimnaziju u kojoj je bila prinuđena da noćima okapava učeći algebru, iako to znanje nikada nije primenila u životu, a nije poznavala nijednu osobu - izuzev profesora i matematičara -koju bi algebra mogla da usreći. Zašto su je terali da toliko uči algebru, ili geometriju, ili sijaset drugih, savršeno nepotrebnih stvari?

Veronika gurnu vrata dnevnog boravka, pride klaviru, otvori poklopac i - iz sve snage - udari po dirkama. Jedan besni akord, nepovezan, razdražujući, odjeknu praznom salom i, odbivši se o zidove, zagluši joj uši prodornom bukom, kao da joj razdire dušu. Ali to i jeste bila prava slika njenog duševnog stanja u tom trenutku.

Ponovo je udarila po klavijaturi i opet su se neskladne note razlegle svud uokolo.

„Ja sam luda. Mogu ovo sebi da dozvolim. U stanju sam da mrzim, a mogu i klavir da razlupam. Ko je još video da duševni bolesnici umeju da slažu note?"

Udarala je po dirkama jednom, dvaput, deset, dvadeset puta - i sa svakim udarcem kao da se njena mržnja smirivala, sve dok nije potpuno iščezla.

U tom času, Veroniku preplavi duboki mir i ona ponovo pogleda zvezdano nebo i mlad mesec - njoj najdraži - koji je blagom svetlošću obasjavao prostoriju u kojoj se nalazila. Vratio joj se osećaj da Beskraj i Večnost idu zajedno, i da je dovoljno posmatrati jedno - recimo Svemir bez kraja - pa u njemu prepoznati prisustvo drugog, Vremena koje nikad ne prestaje, koje ne prolazi, koje ostaje i traje u Sadašnjosti, toj Sadašnjosti koja sadrži sve

-'vota. Na putu od svoje sobe do dnevnog boravka okusila ¹ \ silnu mržnju, da joj u srcu nije preostala ni trunka srdžbe. j^e .. je <ja sva negativna osećanja, koja je godinama potiskivala ^A Ši iipokon izbiju na površinu. Ona ih je osetila, i sad joj više ^U b'ili potrebni - mogli su slobodno da iščile. ^{mS} Ostala je dugo tako, nepomična i nema, čekajući da ljubav ⁿi prazan prostor koji je mržnja oslobodila u njenom srcu. K^d ie osetila da je nastupio pravi trenutak, okrenula se prema mesecu i odsvirala jednu sonatu u njegovu čast - znajući da je mesec sluša, sav ponosan, i da mu sve zvezde na tome zavide. Zatim je odsvirala jedan komad namenjen zvezdama, pa još jedan, posvećen vrtu, i najzad, treći, upućen planinama koje noću nije mogla da vidi, ali je znala da su tu.

Dok je svirala muziku namenjenu vrtu, pojavio se još jedan ludak - Edvard, šizofreničar čijoj bolesti nije bilo leka. Njegovo prisustvo nije je uplašilo; naprotiv, nasmešila mu se, i na njeno iznenađenje, on joj je uzvratio osmeh.

I u njegov svet, premda dalek, udaljeniji od meseca, muzika je uspeła da prodre i učini čuda.

„Moram da kupim novi privezak za ključeve“, mislio je dr Igor, dok je otvarao vrata svoje skućene ordinacije u sanatorijumu *Vilet*. Ovaj stari već se sav raspao, a mala metalna kopča ukrašena grbom, koja je spajala ključeve, ispade na pod.

^ Doktor Igor se saže i dohvati je. Spremao se da je gurne u izep, kad pomisli: šta da radim s grbom Ljubljane? Bolje da ga ^{ba}ci. Ali mogao je i da ga popravi, da namesti novu alku, ili da š^a pokloni svom unuku, da se igra. Obe ideje činile su mu se 'esmišlene; privezak je bio jeftin, a njegov unuk nije pokazivao ^ikakvo zanimanje za grbove - provodio je sve vreme ispred ^{eviZora} ili se zabavljao kompjuterskim igricama uvezenim iz ^{all}Je. Ipak, nije bacio grb; gurnuo ga je u džep, a kasnije će °dlučiti šta s njim da radi.

Zato je i bio upravnik sanatorijuma, a ne bolesnik; zato što uvek dobro promisli pre no što zauzme neki stav.

Upalio je svetlo - kako je zima odmicala, svakim danom je svitalo sve kasnije. Nedostatak svetlosti je, uz selidbe i razvode bio jedan od glavnih uzroka porasta slučajeva depresije. Doktor Igor je jedva čekao da grane proleće i reši bar deo njegovih problema.

Pogledao je raspored za taj dan. Morao je pod hitno nešto da preduzme kako Edvard ne bi umro od gladi; njegova šizofrenija izazivala je nepredvidive reakcije, a sada je potpuno prestao da jede. Doktor Igor mu je već prepisao infuziju, ali to nije moglo biti trajno rešenje; Edvard je imao dvadeset i osam godina, bio je snažan, i ako ne pređe na čvrstu hranu, pretvoriće se u kost i kožu.

Kako li će na to reagovati Edvardov otac, jedan od najuglednijih ambasadora mlade slovenačke republike i učesnik u delikatnim pregovorima s državnim vrhom bivše Jugoslavije, početkom devedesetih godina? Taj čovek je godinama uspevao da opstane u Beogradu, uprkos svim klevetama svojih protivnika koji su ga optuživali da je služio neprijatelju, i održao se u diplomatskoj službi, samo što je sada predstavljao dragu državu. Bio je moćan i uticajan čovek, koji je svima ulivao strah i poštovanje.

Doktor Igor se zabrinu, ali samo na trenutak - kao što se maločas zabrinuo zbog priveska za ključeve - ali brzo odagna tu misao iz glave: ambasadoru je ionako bilo potpuno svejedno kako mu sin izgleda; nije mu bilo ni na kraj pameti da izvodi sina na prijeme niti da ga vodi sa sobom na službena putovanja širom sveta. Edvard se nalazio u *Viletu* - i tu će zauvek ostati, ili bar dokle god njegov otac bude zarađivao one basnoslovne prihode.

Doktor Igor odluči da obustavi veštačku ishranu i pusti Edvarda da još malo omršavi, dok mu se volja za jelom ne povrati sama od sebe. Ako se stanje pogorša, napisaće izveštaj i prebaciti odgovornost na lekarski savet koji je upravljao klinikom. „Ako ne želiš da zapadaš u neprilike, uvek podeli odgovornost“, učio ga je otac, takode lekar, koji je imao mnoge pacijente na savesti, ah nikakvih problema s vlastima.

fim je prepisao prekid terapije za Edvarda, doktor Igor prede ledeći slučaj: u izveštaju je stajalo da je lečenje pacijentkinje^{na} ? jvlendel završeno i da je spremna za otpust. Doktor Igor je k^t da se u to i lično uveri; uostalom, nema ničeg goreg zajednog i kara nego da sluša žalbe i prigovore porodica bolesnika koji su šli kroz *Vilet*. A to se gotovo redovno događalo: posle izvesnog ^erioda provedenog u duševnoj bolnici, retko koji pacijent bi^{P eo} da se ponovo prilagodi svakodnevnom životu. ' Ali to nije bila krivica tog sanatorijuma. Niti bilo koje od brojenih^{siičnih} ustanova rasutih po čitavom svetu, koje su se suocavale sa potpuno istim problemom ponovnog prilagođavanja pacijenata. I kao što zatvor nikad ne popravlja zatvorenika - već ga samo podstiče na nove prestupe i zloČine, tako i sanatorijumi navikavaju bolesnike na jedan potpuno nestvaran svet, u kojem je sve dozvoljeno, i gde niko ne mora da snosi odgovornost za svoje postupke.

Tako mu je preostao samo još jedan izlaz: da pronade lek za mentalnu poremećenost. Doktor Igor je bio potpuno opsednut time, pripremajući tezu koja će izazvati pravu revoluciju na polju psihijatrije. U duševnim bolnicama je prolazne pacijente, one čije je izlečenje bilo moguće, usled dodira sa neizlečivim bolesnicima zahvatao proces socijalne degeneracije koji je, kad jednom uzme maha, bilo teško zaustaviti. Pre ili kasnije, ista ta Letka Mendel vratiće se u bolnicu - ovoga puta po soptvenoj volji, žaleći se na nepostojeće tegobe, samo da bi bila u blizini osoba koje je, naizgled, razumeju bolje nego iko iz spoljašnjeg sveta.

Međutim, ako bude otkrio kako da pobedi vitriol - otrov koji je, po mišljenju doktora Igora, bio odgovoran za ludilo - njegovo rme ući će u istoriju, a Slovenija će napokon, i to krupnim slovi^{ma}, biti upisana na kartu sveta. I baš te nedelje, kao da mu je samo nebo poslalo, ukazala mu se jedinstvena prilika, u liku i obličju jedne pacijentkinje, neuspelog samoubice. Takvu šansu ne bi pro-Pustio ni za sve blago ovog sveta.

Bio je zadovoljan. Iako je, iz ekonomskih razloga, još uvek⁰¹⁰ prinuđen da prihvati metode lečenja koje je medicina odavno °dbacila - kao što je, na primer, insulinski šok - *Vilet* je, takođe

iz ekonomskih razloga, uveo jednu novinu u psihijatrijski tretman. Pored toga što je imao dovoljno vremena i materijala za ispitivanje vitriola, dobio je i podršku vlasnika da zadrži na klinici grupu, nazvanu „Bratstvo“. Deoničari su rešili da se dopusti - ne da se podstiče, već samo dopusti - zadržavanje bolesnika u sanatoriju. To je posle roka predviđenog za lečenje. Svoj stav su obrazložili potrebom da se, iz humanitarnih razloga, svakom tek izlečenom pacijentu pruži prilika da sam odluči kad je najpogodniji trenutak da se ponovo uključi u svet. To je omogućilo jednoj grupi ljudi da, po sopstvenom izboru, borave u *Viletu*, kao u kakvom luksuznom hotelu ili klubu gde se okupljaju osobe s izvesnim zajedničkim sklonostima. Tako je doktor Igor uspeo da poveže zdrave i bolesne, držeći ih u istom okruženju, uveren da bi ovi prvi mogli pozitivno da utiču na one druge. Da bi se izbegla opasnost da stvari krenu neželjenim tokom - i da ludaci „zaraze“ one koji su ozdravili - svi članovi „Bratstva“ morali su da izlaze iz sanatorijuma bar jednom dnevno.

Doktor Igor je vrlo dobro znao da su tobožnji „humanitarni razlozi“ kojima su deoničari pravdali svoju odluku da dopuste izlečenim bolesnicima boravak u azilu, bili samo izgovor. Oni su se, jednostavno, uplašali da u Ljubljani, maloj i živopisnoj prestonici Slovenije, neće biti dovoljno imućnih ludaka, kadrih da izdržavaju tu modernu i skupu ustanovu. Osim toga, sistem javnog zdravstva obuhvatao je bolnice za umobolne najvišeg ranga, što je dovelo *Vilet* u nepovoljan položaj na tržištu mentalnog zdravlja.

Kad su akcionari preuredili stara kasarnu u sanatorijum, računali su da će se tu smestiti pre svega očekivane žrtve rata. Ali rat je trajao veoma kratko. Akcionari su predviđali da će se ratni sukob obnoviti, ali to se nije desilo.

Kasnije su, na osnovu jednog naknadnog istraživanja, ustanovili da ratovi svakako narašavaju mentalno zdravlje, ali u znatno manjoj meri nego napetost, čamotinja, nasledne bolesti, usamljenost i odbačenost. U razdobljima kad se određena društvena zajednica suočava s nekim krapnim, opštim problemom - kao u slučaju rata, ili hiperinflacije, ili epidemije - zapaža se neznatni

broja samoubistava, ali i upadljivo smanjenje broja obole-
l^ol depresije, paranoje, psihoza. Čim bi period krize prošao, ^
o ooremećaji bi se vratili na svoje uobičajene statističke vred-
SV11 a to pokazuje, prema famač^nj4majdj>jctora Igora, da ljudsko
noS 'dopušta sebijuksuz neuravnoteženog Ponjg^Jf^amoJkad
ima"uIiqya_za_to. -rjp_{rav0} je držao pred sobom rezultate jednog
skorašnjeg ist-živanja, sprovedenog u Kanadi, zemlji koju je
jedan američki "asopis n'edavno proglasio zemljom s najvišim
kvalitetom života na svetu. Doktor Igor pročita:

- Prema istraživanjima agencije *Statistics Canada*, od raz-
ličitih oblika duševnih bolesti pati:

40% ljudi u dobu između 15 i 34 godine; 33% ljudi u dobu
između 35 i 54 godine; 20% ljudi u dobu između 55 i 64
godine. -Procenjuje se da na svakih pet stanovnika jedan pati od
neke vrste psihičkog poremećaja.

- Jedan od svakih osam Kanađana bar jednom je u životu
hospitalizovan zbog psihičkih tegoba.

„Odlično tržište, bolje nego ovo naše“, pomisli. „Što ljudi
imaju više uslova za sreću, to su nesrećniji.“

Doktor Igor pregleda još nekoliko slučajeva, pažljivo odvajaju-
jući one o kojima treba da se posavetuje sa konzilijumom od
dragih koje može da reši i sam. Kad je završio, već je uveliko
svanulo i on ugasi svetlo.

Zatim pozva da uvedu prvu poseru - majku one pacijentkinje
koJa je pokušala samoubistvo.

- Ja sam Veronikina majka. Kakvo je stanje moje kćeri?

Doktor Igor se premišljao da li treba da joj kaže istinu, i da je
o stedi suvišnih iznenađenja - uostalom, i on je imao kćerku koja
e isto tako zvala. Ali je ipak odlučio da je bolje da čuti.

~ Još ne znamo pouzdano - slagao je. - Trebaće nam još tri
n edelje.

-Nije mi jasno zašto je Veronika to učinila -govorila je žena kroz suze. - Mi smo brižni i nežni roditelji, trudili smo se da joj pružimo, po cenu velikih odricanja, najbolje moguće vaspitanje obrazovanje. Iako smo imali problema u braku, očuvali smo po, rodicu na okupu, kao primer da se upornošću sve može prevazići Ona ima dobar posao, nije ružna, pa ipak...

- ...pa ipak je pokušala da se ubije - prekide je doktor Igor. ,, Ne treba da vas čudi, draga gospođo, to se dešava. Ljudi obično nisu u stanju da shvate vlastitu sreću. Ako hoćete, mogu da vam pokažem kanadsku statistiku.

- Kanadsku?

Žena ga iznenađeno pogleda. Doktor Igor primeti da je uspeo na trenutak da joj odvuče pažnju, pa nastavi.

- Vidite kako stvari stvari stoje: vi niste došli ovamo da biste saznali kako je vaša kći, već da biste sebe opravdali pred činjenicom da je ona pokušala da izvrši samoubistvo. Koliko joj je godina?

- Dvadeset i četiri.

- Znači zrela, iskusna žena koja vrlo dobro zna šta želi i koja je kadra da sama bira i odlučuje. Kakve to veze ima sa vašim brakom, ili sa žrtvom koju ste vi i vaš muž podneli? Koliko već dugo vaša kći živi sama?

- Šest godina.

- Eto vidite? Znači da je samostalna, u svakom pogledu. Ali ipak, samo zato što je jedan; austrijski lekar - doktor Sigmund Frojd, za koga ste sigurno čuli - opisivao patološke odnose između roditelja i dece, i dan-danas svi okrivljuju sami sebe za sve i svašta. Da li Indijanci smatraju da je njihov sin, koji je, recimo, postao ubica, žrtva roditeljskog vaspitanja? Recite mi.

- Nemam predstavu - odgovori žena, kojoj je lekar delovao sve čudnije. Možda su ga njegovi vlastiti pacijenti zarazili.

- E pa ja ću vam dati odgovor - reče doktor Igor. - Indijanci smatraju da je kriv ubica, a ne društvo, niti njegovi roditelji III preci. Da li Japanci izvršavaju samoubistvo zato što je njihovo dete odlučilo da se drogira ili izade na ulicu da puca u prolaznike? Odgovor je isti: ne! A, koliko je meni poznato, Japanci se ubijaju

a j svačega: pre neki dan sam pročitao da je neki mladić
°°%o samoubistvo jer nije prošao na prijemnom ispitu.

Da li ću ja moći da razgovaram s mojom ćerkom? - upita "" koiu nisu zanimali ni Japanci, ni Indijanci, ni Kanadani. Fvo evo - reče doktor Igor, pomalo razdražljivo, zato što ■ upala reč. - Ali pre toga, želim da shvatite jedno: ako se 'izmu pojedini teški patološki slučajevi, ljudi obično polude nda kad nastoje da pobjegnu od kolotečine. Je li vam to jasno? _ gavršeno mi je jasno - odgovori žena. - A ako vi smatrate da ia nisam kadra da se staram o njoj, možete biti mirni: nikad nisam ni pokušala da promenim svoj život.

- Vrlo dobro - doktor Igor kao da je malo odahnuo. - Jeste li ikad zamislili svet u kojem, na primer, ne bismo bili prinuđeni da iz dana u dana, čitavog života ponavljamo jedno te isto? Kad bismo, recimo, odlučili da jedemo samo onda kad smo gladni: kako bi se organizovale domaćice ili restorani?

„Bilo bi mnogo prirodnije kad bismo jeli samo onda kad smo gladni“, pomisli žena, ali ne reče ništa, iz straha da bi joj mogli zabraniti da razgovara sa Veronikom.

-Nastala bi neopisiva pometnja - reče ona, napokon. - Ja sam domaćica i znam o čemu govorite.

- E pa zato imamo doručak, ručak, večeru. Moramo da se budimo svakoga dana, u određeno vreme, i da se jednomnedeljno odmaramo. Postoji Božić za razmenu poklona i Uskrs, za trodnev- m izlet na jezero. Da li bi vam bilo pravo ako bi vaš muž, samo zato što ga je naglo obuzela strast, rešio da vodi ljubav u trpezariji?

»O čemu ovaj čovek priča? Ja sam došla ovamo da vidim sv ojukcer!"

-Tobi me ražalostilo - odgovori ona, oprezno, u nadi da je P°godila odgovor.

- Vrlo dobro - uskliknu doktor. - Mesto gde se vodi ljubav { . ° Postelja. U protivnom, pružamo rđav primer i širimo anar-niju.

- Mogu li da vidim moju kći? - prekide ga žena.

Doktor Igor je najzad digao ruke; ta priprosta žena nikad neće shvatiti o čemu on zapravo govori, niti je zanima da raspravljala ludilo sa filozofskog stanovišta - iako je njena kći ozbiljno pokušala da se ubije i pala u komu.

Pritisnuo je zvonce i pojavila se njegova sekretarica.

-Recite da pozovu onu devojkicu koja je pokušala samoubistvo - reče. - Onu što je ostavila pismo za novine, napisavši da se ubija kako bi pokazala svetu gde se nalazi Slovenija.

§

- Ne želim da je vidim. Ja sam pokidala sve svoje veze sa svetom.

Nije bilo lako izgovoriti te reči tamo, u dnevnom boravku, gde su svi bili na okupu. Ali bolničar je bio krajnje neuviđavan i objavio je, jasno i glasno, da je majka čeka, kao da je to vest koja se tiče svih prisurnih.

Nije htela da vidi majku jer bi obe patile zbog tog susreta. Bilo bi bolje da je već smatra mrtvom; Veronika je oduvek mrzela rastanke.

Čovek se izgubi odakle je i došao, a Veronika se ponovo zagleda u planine. Posle nedelju dana sunce se napokon promolilo - a ona je znala da će se pojaviti, još od sinoć, jer joj je mesec došapnuo, dok je svirala na klaviru.

„Ne, ovo je zbilja ludilo, gubim vlast nad sobom. Planete ne govore, osim s onima koji sebe nazivaju astrolozima. Ako je mesec uopšte s nekim i razgovarao, to je mogao biti samo onaj šizofreničar.”

Tek što je to pomislila, oseti kako je nešto probada u grudima. Jedna ruka joj se ukočila, a tavanica joj se vrtela pred očima: srčani napad!

Obuze je neko euforično raspoloženje, kao da ju je smrt oslobodila straha od umiranja. E pa lepo, sve je svršeno. Možda će još osetiti neki bol, ali šta su pet minuta samrtničkog ropca prema čitavoj večnosti tišine i spokoja? Jedino se potradila da sklopi oči

ono što je najviše užasavalo u filmovima bili su mrtvaci s tvorenim ocima.

Ali srčani napad je izgledao drugačije nego što je zamišljala;

■ ie postalo otežano i Veronika - sva prestravljena - uvide 4) i upravo predstoji ono od čega je najviše strepela: gušenje. Ireće stravičnom smrću, kao da je živa zakopana ili kao da ju • "nešto naglo povuklo na morsko dno.

Zateturala se, pala, osetila snažan udarac po licu, sve vreme čineći divovski napor da udahne - ali vazduh nije ulazio. A što je još gore, ni smrt nije dolazila, i ona je bila savršeno svesna svega što se oko nje događalo. I dalje je mogla da razazna boje i oblike, jedino joj je bilo teško da razabere ono što su drugi govorili - krici i povici zvučali su prigušeno, kao da dopiru s nekog drugog sveta. Osim toga, sve ostalo je delovalo stvarno, ali vazduh nije dolazio, prosto-naprosto nije hteo da se povinuje zapovestima njenih pluća i mišića - a svest je nije napuštala.

Oseti kako je neko hvata i okreće na leđa, ali u tom času je već izgubila kontrolu nad očima, i one su unezvereno šarale na sve strane, šaljući stotine slika u njen mozak, gde se osećaj gušenja mešao s potpunom zbrkom vizuelnih opažaja.

Malo-pomalo i te slike su se udaljavale, a kad je agonija dostigla vrhunac, vazduh je napokon ušao u pluća, praćen nekim jezivim šištanjem od kojeg se svim prisutnima ledila krv u žilama.

Veronika poče nekontrolisano da povraća. Čim je trenutak užasa prošao, neki ludaci počеше da se smeju tom prizoru - a ona se osećala poniženom, izgubljenom, nesposobnom da išta preduzme.

Dojuri jedan bolničar i daje joj injekciju u ruku. - Smirite se. Već je prošlo. , - Nisam umrla! - poče ona da viče, krenuvši prema bolesni-^{Clr}na i ostavljajući za sobom prljavi trag bljuvotine po podu i ^rneštaju. - Još uvek sam u ovom sranju od ludnice, prinuđena ^a delim život sa vama, da proživljavam hiljade smrti svakoga ^{an}a, svake noći - bez igde ikoga ko bi se sažalio na mene! Okrenula se prema bolničaru, istrгла mu špric iz ruke i zavit-^{Iala} ga prema dvorištu.

- A šta vi hoćete? Zašto mi ne ubrizgate otrov, kad znate H sam ionako osuđena? Zar nemate ni trunke saosećanja?

Nije više uspevala da se obuzda. Ponovo je sela na pato_s briznula u plač, vrišteći i ridajući na sav glas, dok su se pojedini bolesnici smejali i rugali njenoj izbljuvanoj odeći.

- Dajte joj nešto za smirenje - reče jedna lekarka, koja je uletela u salu. - Obuzdajte je nekako!

Ali bolničar je i dalje stajao, kao oduzet. Lekarka je ponovo izašla i vratila se s još dvojicom bolničara i novim špricom. Ljudi su šćepali to histerično stvorenje koje se bunilo i otimalo nasred prostorije, dok joj je lekarka, do poslednje kapi, ubrizgavala sredstvo za smirenje u venu ruke umrljane od povraćanja.

§

Nalazila se u ordinaciji doktora Igora, opružena na snežnobelom krevetu, presvučenom novim čaršavom.

Preslušavao joj je srce. Ona se pretvarala da još uvek spava, ali nešto se u njenim grudima pomeralo, jer je on govorio kao da je siguran da ga ona može čuti.

- Budite bez brige - reče. - S ovakvim zdravljem možete poživeti sto godina.

Veronika otvori oči. Neko ju je u međuvremenu presvukao u čisto. Je li to bio doktor Igor? Zar ju je video голу? Još uvek joj se sve mutilo u glavi.

- Šta ste rekli?

- Rekao sam da budete bez brige.

- Ne, kazali ste da mogu poživeti sto godina.

Lekar priđe svom pisaćem stolu.

- Rekli ste da mogu poživeti sto godina - navaljivala je Veronika.

- U medicini ništa nije konačno - izvrđavao je doktor Igor. 4 Sve je moguće.

- Kako je moje srce?

- Isto.

či tu nema više šta da se kaže. Kad imaju neki težak slučaj, 'obično kažu „živećete sto godina“, „nije ništa strašno“ ili lekan „^{su vam kao} kod deteta“, ili pak „moramo da ^{mo} još neka ispitivanja“. Kao da se plaše da će im pacijent Snolirati ordinaciju. Pokušala je da se pridigne, ali nije uspela: cda soba poče da joj se vrti pred očima.

_ Ostanite tu još malo, dok vam ne bude bolje. Meni ne smetate.

Nije nego, pomisli Veronika. A šta ako mu smeta?

Kao iskusan lekar, doktor Igor je ćutao neko vreme, pretvarajući se da je udubljen u spise koji su mu stajali na stolu. Kad smo u društvu neke osobe koja uporno ćuti, situacija postaje mučna, napeta, nepodnošljiva. Doktor Igor se nadao da će devojka uskoro progovoriti - a on će moći da prikupi nove podake za svoju tezu o ludilu, i o metodu lečenja koji je ispitivao i usavršavao.

Ali Veronika ne prozbori ni reči. „Možda je već pod jakim toksičkim dejstvom vitriola“, pomisli doktor Igor, i odluči da sam prekine ćutanje koje je postalo napeto, mučno, nepodnošljivo.

- Ćujem da volite da svirate na klaviru - reče, trudeći se da zvuči što prirodnije.

- A ludaci vole da slušaju. Juće se pojavio jedan koji je zinuo od ćuda slušajući muziku.

- Edvard. Već se nekome pohvalio kako je silno uživao. Ko zna, možda će ponovo početi normalno da jede.

- Šizofreničar da uživa u muzici? I još da o tome govori?

- Baš tako. Ali kladim se da nemate pojma šta ta reč zapravo znači.

Taj doktor, koji je više ličio na pacijenta, sa svojom kosom obojenom u cmo - bio je u pravu. Ćula je tu reč bezbroj puta, ali ^{III}Je znala njeno pravo značenje.

^Ima li tu leka? - raspitivala se, da vidi hoće li uspeti da sazna nesto više o šizofreničarima.

- Može se kontrolisati. Još uvek ne znamo pouzdano šta se torva u svetu ludila; uvek iskrasne nešto novo, a metode lečenja ^e ^enjaju svakih desetak godina. Šizofrenik je osoba koja ima ^{Ur}ođenu težnju da se tuđi od sveta i povlači u sebe, sve dok ga

neka okolnost - teška ili beznačajna, zavisno od slučaja - h potstakne da stvori jednu zasebnu stvarnost, isključivo za seb^
To se dalje može razvijati u pravcu potpune odsutnosti - koju m' nazivamo katatonijom - ali može doći i do poboljšanja, kaJb bolesnik postaje sposoban da radi i da vodi jedan praktično normalan život. Sve zavisi od jedne jedine stvari - sredine.

- Da stvori jednu stvarnost samo za sebe - ponovi Veronika
- Ali šta je stvarnost?

-To je ono što se podudara sa shvatanjima većine. To ne mora nužno biti ono što je najbolje niti najlogičnije, već ono što odgovara kolektivnim željama i potrebama. Vidite šta ja nosim oko vrata?

- Kravatu.

- Vrlo dobro. Vaš odgovor je logičan, primeren jednoj savršeno normalnoj osobi: kravata!

Jedan ludak, međutim, rekao bi da nosim oko vrata neku šarenu krpu, smešnu, beskorisnu, vezanu na jedan komplikovan način, koja uz to još i otežava pokretanje glave i zahteva dodatni napor kako bi vazduh mogao da dopre do pluća. Ako sam neoprezan, a nadem se blizu nekog ventilatora, ova krpa može da me zadavi i da mi dođe glave.

A ako bi me neki ludak upitao čemu služi kravata, morao bih da mu odgovorim: baš ničemu. Ne služi čak ni za ukras, jer je u današnje vreme kravata postala simbol ropstva, moći, prestiža. Jedina je korist od nje ta što kad dodemo kući i skinemo je, imamo utisak da smo se oslobodili nečeg za šta ne znamo ni čemu služi.

Ali da li je osećanje olakšanja dovoljno da opravda postojanje I kravate? Naravno da nije. Pa ipak, ako upitam jednog ludaka I jednu normalnu osobu šta je ovo, smatraću zdravim onog ko odgovori: to je kravata. Nije važno čiji je odgovor tačan, već ko je u pravu.

- A vi ste zaključili da ja nisam luda, jer sam nazvala pravim imenom tu šarenu krpu.

Ne, ti nisi luda, pomisli doktor Igor, autoritet u toj oblasti, s gomilom diploma i priznanja koje su visile na zidovima njegove ordinacije. Nasrnuti na vlastiti život, to je nešto što je svojstveno

, biću - poznavao je mnoge ljude koji su to činili, a ipak ^
taiali napolju i delovali sasvim bezazleno i normalno samo ^{SU}
o nisu odabrali neki sablažnjiv način da se ubiju. Ubijali su
alo-pomalo, trajući se onim što je doktor Igor nazivao vitri-

°Vitriol je bio toksička materija čije je dejstvo doktor Igor
• itivao i utvrđivao u razgovorima sa muškarcima i ženama koje
• ooznavao. Sada je pisao tezu o tom otkriću, koju će podneti
Slovenačkoj akademiji nauka na ocenu. To je bio najznačajniji
korak u oblasti psihijatrije otkako je doktor Pinel bolesnike oslo-
bodio vezivanja i batiranja, zapanjivši medicinske krugove ide-
iom da za pojedine slučajeve postoji mogućnost izlečenja.

Poput libida - hemijske reakcije koju je doktor Frojd ustano-
vio i opisao, ali nijedna laboratorija nikad nije uspela da izoluje,
tako i vitriol luče organizmi osoba koje se nađu u situacijama koje
izazivaju strah - premda moderna spektrografska ispitivanja još
uvek nisu uspela da ga zabeleže. Ali bilo ga je lako prepoznati po
ukusu, koji nije ni sladak ni slan - nego gorak. Doktor Igor - još
uvek nepriznati otkrivalac te smrtonosno otrovne supstance -
krstio ju je imenom otrova koji su u prošlosti obilato koristili
carevi, kraljevi, i ljubavnici svih vrsta, kad god bi im zatrebalo da
se zauvek oslobode neke nepoželjne osobe.

Dobra stara vremena careva i kraljeva! Tada se i živelo i
umiralo s mnogo romantike. Ubica bi pozvao žrtvu na bogatu
večeru, sluga bi ušao s dva prekrasna pehara, a u jednom od njih
nalazio se vitriol rastvoren u piću: koliko su samo snažnih emocija
pobuđivali gestovi žrtve -podizanje pehara, izgovaranje izvesnih
re^{ci}, nežnih ili grabih, ispijanje tečnosti, kao da je reč o još
jednom slatkom napitku, zgranuti pogled upućen domaćinu i na-
posletku pad, kad bi se žrtva strovalila na pod, kao gromom
Pogodena!

Ali taj otrov, danas veoma skup i redak, zamenjen je pouz-
oanijim sredstvima istrebljivanja - pištoljima, bakterijama, itd.
oktor Igor, romantičan po prirodi, iščeprkao je ovo gotovo za-
oravljeno ime da bi ga nadenuo duševnoj bolesti koju je uspeo
^a dijagnostikuje, i čije će otkriće uskoro zapanjiti svet.

Čudno je da niko nikad nije pominjao vitriol kao smrtonosni toksin, iako je većina obolelih osoba prepoznavala njegov ukus' opisivala proces trovanja kao Gorčinu. Sva ljudska bića poseduju u svom organizmu gorčinu - u većem ili manjem stepenu - kao što gotovo svi mi nosimo u sebi bacil tuberkuloze. Ali obe te bolesti napadaju samo one čiji je organizam već oslabljen. Tj slučaju gorčine, bolest najlakše izbija kad se javi strah od tako-zvane stvarnosti.

Pojedine osobe, u grozničavoj želji da izgrade sebi jedan svet u koji nijedna spoljašnja pretnja ne može da dopre, razvijaju preko svake mere odbrambene mehanizme protiv spoljašnjeg sveta - nepoznatih ljudi, novih mesta, drugačijih iskustava - ostavivši pritom unutrašnjost bez ikakve zaštite. Od tog časa, Gorčina može nesmetano da krene u svoj ubilački pohod.

Glavna meta Gorčine (ili vitriola, kako je doktor Igor to radije nazivao) bila je volja. Ljudi koje napadne ta pošast, gube želju za sve, i već nakon nekoliko godina više ne uspevaju da izađu iz svog sveta, jer su istrošile sve zalihe svoje energije podižući visoke bedeme, u zaludnom nastojanju da stvore sebi stvarnost kakvu su zamislili.

Izbegavajući napade iz spoljašnjosti, ograničavale su i sputavale svoj unutrašnji rast. I dalje su odlazile na posao, gledale televiziju, žalile se na gradski prevoz i radale decu, ali sve su to obavljale mehanički, bez velikih osećanja - jer, naposljetku, sve je bilo pod kontrolom.

Kod trovanja Gorčinom naročito je bilo problematično to što se ni strasti - kao što su mržnja, ljubav, očajanje, oduševljenje, radoznalost - takođe više ne ispoljavaju. Posle izvesnog vremena, žrtvi gorčine ne preostaje ni jedna jedina želja. Nema volje ni da živi ni da umre, i to je bio glavni problem.

Zbog toga su takozvane „ogorčenike" oduvek privlačili ludaci i heroji: njih nije bilo strah ni života ni smrti. I junaci i heroji su podjednako ravnodušni prema opasnosti, i uvek nastavljaju svo-jim putem, uprkos upozorenjima da to ne treba da čine. Ludak se ubija, junak se žrtvuje u ime neke ideje - ali i jedan i drugi umiru po svojoj volji - a ogorčenici danima i noćima odmeravaju i

aiu besmisao i veličinu ta dva postupka. To su i jedini pretres j[^]. ogorč^oOnfa smogao snage da se popne do vrha svog ^JTarnbenog h_eJ_eTa i proviri napolje; ali ubrzo bi ga sustigao

- r,n hi se vraćao kolotečini svakodnevice.

Hronični ogorčenik postajao bi svestan svoje bolesti samo

- A om sedmično: nedeljom popodne. Tada bi, lišen posla i rutine k ii mu ublažavaju tegobe, uviđao da s njim nešto ozbiljno nije C redu - jer bi se mir i spokojstvo tih večeri pretvarali u pakao, a reme se zaustavljalo, izazivajući nepodnošljivu razdražljivost.

Ali osvanuo bi ponedeljak, i ogorčenik bi brzo zaboravljao na simptome svoje bolesti - proklinjući, tobož, svoju zlu sudbinu što nikad nema dovoljno vremena za odmor i što mu vikendi produ za tili čas.

Jedina velika prednost ove bolesti, sa socijalnog stanovišta, ogledala se u tome što je ona, usled svoje rasprostranjenosti, postala gotovo pravilo, tako da ogorčenike nije trebalo smeštati u bolnicu, izuzev u slučajevima kad bi trovanje uzelo već toliko maha da ponašanje bolesnika počinje ugrožavati druge. Ipak, većina obolelih mogli su nesmetano da nastave svoj život napolju, u slobodi, ne predstavljajući nikakvu opasnost ni za druge ni za društvo u celini, budući da su - blagodareći onim visokim bedemima kojima su se opasali - već bili potpuno izolovani od sveta, mada su, prividno, sudelovali u njemu.

Doktor Sigmund Frojd otkrio je libido i lečenje problema koje on uzrokuje - utemeljivši psihoanalizu. Posle otkrića vitriola, doktoru Igoru je tek predstojao zadatak da dokaže da je, i u tom slučaju, lečenje moguće. Želeo je da upiše svoje ime u istoriju medicine, iako je bio savršeno svestan teškoća koje će morati da savlada dok ne uspe da nametne svoje ideje - tim pre što su >>normalni" zadovoljni svojim životima i odbijaju da se suoče sa >v ojom bolešću, dok „bolesni" pokreću džinovsku mašineriju sanatorijuma, laboratorija, naučnih simpozijuma itd.

»Znam da svet još neće priznati moj trud", reče samom sebi, P^onosan što je neshvaćen. Uostalom, to je cena koju svaki genije mor a da plati.

- Šta se to dešava sa Vama? - upita devojka. - Izgleda] da ste ušli u svet svojih pacijenata.

Doktor Igor nije se obazirao na ovu nepristojnu primedbu, - Sad možete ići - reče.

§

Veronika nije znala da li je dan ili noć - kod doktora Igora je gorelo svetlo, ali on ga je palio svakoga jutra. Međutim, kad je izašla na hodnik, videla je mesec i shvatila da je spavala znatno duže nego što je mislila.

Na putu prema spavaonici, primetila je na zidu jednu uramljenu fotografiju: prikazivala je glavni trg u Ljubljani, još bez Prešernovog spomenika, sa parovima koji su šetali, jer je verovatno bila nedelja.

Zapazila je i datum: leto'1910.

Leto 1910. Tu su se nalazili ljudi čija su deca i unuci već pomrli, uhvaćeni u jednom trenutku svog života. Žene su nosile teške haljine, a muškarci su svi imali šešire, ogrtače, kravate (ili šarene krpice, kako bi rekli ludaci), gamašne i kišobrane u ruci.

A vrućina? Temperatura je morala biti ista kao u današnje vreme preko leta, možda čak i trideset i pet stepeni. A da se tu odnekud stvorio neki Englez u bermudama i košulji s kratkim rukavima - što bi bila mnogo prikladnija odeća za vrućinu - šta li bi svi ti ljudi pomislili?

„Ludak.“

Bio joj je potpuno jasno šta je doktor Igor hteo da kaže. Shvatila je isto tako da je u životu imala dovoljno i ljubavi i nežnosti i zaštite, ali da joj je nedostajao samo jedan element koji bi sve to pretvorio u istinsku blagodet: malo više ludosti.

Njeni roditelji bi ionako nastavili da je vole, ali ona se nij^e usudivala da plati cenu svog sna, iz straha da ih ne povredi. Onog sna koji je ostao pohranjen negde u dubini njene svesti, iako bi ga na mahove probudio neki koncert ili lepa ploča koju bi slučajno čula. Međutim, kad god bi se taj san probudio, ona bi ga brzo ponovo potisnula, iz osećanja teške osujećenosti.

Veronika je znala, još od malena, šta je njena prava vokacija: Klaviristkinja!

Prilikom prvog nastupa na klaviru, kao dvanaestogodišnjakinja. Njena profesorka je takode uočila njen dar, i podsticala je da nastavi profesionalno da se bavi muzikom. Međutim, kada je osvojila nagradu za najbolju mladu klaviristkinju na jednom takmičenju - saopštila majci da će napustiti sve da bi se posvetila isključivo klaviru, ova ju je pogledala, blagonaklono, i odgovorila: „Niko ne živi od sviranja na klaviru, dušo“. Ali ti si me sama poslala na časove!“ Da, ali samo da bi razvila svoje umetničke sklonosti, ništa više. To muževi cene, a možeš i da se istakneš na zabavama. Ali izbij sebi iz glave tu priču o muziciranju. Treba da studiraš prava i postaneš advokat, to je zanimanje koje ima budućnost.“

Veronika je poslušala majku, uverena da ona ima dovoljno iskustva da bi shvatala šta je stvarnost. Završila je studije, izašla s fakulteta s diplomom i visokim ocenama - ali uspela je jedino da se zaposli u biblioteci.

„Trebalo je da budem malčice luđa.“ Ali - kao što se verovatno većini ljudi događa - otkrila je to isuviše kasno.

Okrenula se da nastavi put, kad je neko, iznenada, uhvati za ruku. Sredstvo za smirenje još uvek je delovalo i zato se nije uplašila kad je Edvard, onaj šizofreničar, počeo, neosetno, da je vodi u dragom pravcu, prema sali za dnevni boravak.

Mesec je i dalje bio mlad, i Veronika je već sela za klavir - ispunjavajući Edvardovu nemu molbu - kad je začula neki glas koji je dopirao iz trpezarije. Bio je to neko ko je govorio sa stranim naglaskom, i Veronika nije mogla da se seti da je taj naglasak ranije čula u *Viletu*.

- Ne želim sad da sviram, Edvarde. Hoću da saznam šta se događa u svetu, o čemu to oni tamo razgovaraju, ko je taj stranac. Edvard se smešio, verovatno nije razumeo ni reči od onog što je rekao. Ali ona se seti doktora Igora: šizofreničari mogu da ulaze izlaz iz svojih zasebnih stvarnosti.

- Ja ću umreti - nastavi, u nadi da će mu njene reči nešto značiti. - Smrt mi je danas okrznula lice svojim krilima, a sutra prekosutra, pokucaće mi i na vrata. Ti ne bi smeo da se navikavaš da slušaš klavir svako veče.

Niko ne bi smeo ni na šta da se navikava, Edvarde. sam počela ponovo da uživam u suncu, planinama, pa problemima, a počeo sam i da uviđam da za besmisao mo nije kriv niko drugi osim mene. Htela bih ponovo da vidim Jjanski trg, da osetim mržnju i ljubav, očaj i dosadu, sve te stavne i u osnovi glupe stvari koje čine svakodnevicu, al draž životu. Kad bih jednog dana mogla da izađem odavc voliJa bih sebi da budem luda - jer su zapravo svi ljudi - a su oni koji su toga nesvesni, i ponavljaju čitavog života im drugi određuju.

Ali ništa od toga nije moguće, razumeš? Zato ni ti ne smeš po ceo dan da čekaš da padne noć i da jedna luda žena zasvira u klaviru, jer će to uskoro prestati. I moj i tvoj svet bliže se kraju. Ustade, nežno pomilova matica po licu i poče preina i preza nj.

■" ^али весе.

- U četiri sata učitelj sufija još se nije pojavio, i ljndi pomalo, napuštali dvoranu, dobijajući natrag svoj novac i radno vreme se završavalo u to doba dana i trebalo je vratiti kući. U šest sati, od hiljadu i sedamsto po'se

^liaviJca

v cetin sata ucitelj sufija jos se nije pojavio i ljndi ,, li pomalo, napuštali dvoranu, dobijajući natrag svoj novac i radno vreme se završavalo u to doba dana i ate kući. U šest sati, od hiljadu i sedamsto po'se

ih je bilo na pocetku, preostalo je još jedva stotinak
tom trenutku, ušao je Nasrudin T^{TM}1^a_J ^ ..

SIU TTA'AAZA sto,ovi T^{TM}M Δ
TM, napodu sedeli svi Hauovi B_a ' o_Λ? ?^{ros,OT} " ^dim. II
" °delu , s kravatom. " B_{fa,Siva} , slu^l, nekog muškarca
o<m ^ΓJl»ono1*o,, "*** ^ Nasmdina, da
oaeiu^oCu^es~*' * "*" * » V_*- <W .
- Sedite. J,
Ona sede JJ ^

~ Nasrudin ie 7л1Г
* bio ogmmam .^&M*.sa,apopodoeiodziv

;cиш, preosiaio je još jedva stotinak. U tom
trenutku, ušao je Nasrudin. Izgledao je trešten-pijan i počeo da
dobacuje neukusne šale jednoj lepoj devojci koja je sedela u
prvom redu.

Kad ih je prošlo prvo iznenađenje, ljudi počеше da protestuju:
kako je moguće da se taj čovek, koji ih je pustio da ga čekaju
puna četiri sata, tako ponaša? Čuli su se povici negodovanja, ali
učitelj se na to nije obazirao; nastavio je na sav glas da se udvara
devojci i pozvao je da pode s njim u Francusku.

1 _____ „Kakav mi je pa to učitelj“, pomisli Veronika. „Sva sreća što
nikad nisam verovala u te stvari.“

- Pošto je uputio nekoliko psovki onima koji su se bunili,
Nasrudin je pokušao da ustane, ali je posrnuo i strovalio se na
vaš-vredi poučiri^----- ^^TMA
do Nasrudin im pokaza nekoliko sufijskih tehnika.
om sramnom

flauru⁰ Mpravi Pauzu, a zati^{TM} izvuče iz džepa neku neobičnu

^^edi5 da SC odm0rimo, 3 onda čemo da SC RSVe,

Svi ustadoše. Veronika nije znala šta treba da radi.

- Ustani i ti - reče joj Mari, uzevši je za ruku. - Imarno r> minuta za opuštanje.

- Idem ja. Ne želim da smetam.

Mari je povede u jedan ugao.

- Zar ništa nisi naučila, čak ni sad kad ti je smrt za petam^a₉ Prestani sve vreme da umišljaš kako izazivaš neprilike, kako \$i drugima na smetnji! Ako nekome tvoje društvo ne prija, sam će se požaliti. A ako nema petlju da se žali, onda je to njegov problem.

- Pre neki dan, kad sam vam prišla, učinila sam nešto na šta se nikad do tada nisam usudila.

-1 dozvolila si da te uplaši jedna obična ludačka šala. Zašto nisi istrajala? Šta si mogla da izgubiš?

- Svoje dostojanstvo. Da se namećem tamo gde nisam dobrodošla.

- A šta je dostojanstvo? Jelitojeljadate svi smatraju dobrom, pristonjomj^boinrp^^ preiTia^Mžrj^aTPoštuj pri-xo^t_z^^^^f^^^^o^^^SyJama pa ćeš videti kako se ^pe-beKLza_^v^|_r2ro^tor. Svima namljirbi^^ 3naj_amar.

Veronika više nije imala vremena da se bori ni za kakav prostor, i promenila je temu; upitala je ko je bio onaj čovek.

- Popravljaš se, izgleda - nasmeja se Mari. - Postavljaš pitanja, bez straha da ćeš delovati nametljivo. Taj čovek je majstor sufizma.

- A šta znači ta reč?

- Sufi znači vuna.

Veronika nije razumela. Kakva vuna?

- Sufizam je duhovna tradicija derviša, u kojoj učitelji ne nastoje da pokažu svoju mudrost, a učenici igraju, vrte se u krugu, i padaju u trans.

- A čemu to služi?

- Ni ja ne znam tačno; ali naša grupa je rešila da oproba sva zabranjena iskustva. Celog života, otad znam za sebe, učili su nas da duhovno traganje postoji samo zato da bi udaljilo čoveka od

ih problema. A sad mi ti reci: zar nastojanje da se shvati -
Vot nije stvarni problem? ¹ Da bio je to stvarni problem.
Osim toga, nije više pouzdano
la ni Šta ta reč stvarnost zapravo znači. ^{II} Čovek u odelu -
učitelj sufizma, kao što reče Mari - zamoli prisutne da posedaju
ukrug. Iz jedne vaze u trpezariji izvadio ^{SV} sve cveće, osim
jedne crvene ruže - i postavio je u središte
kruga-

- Vidite šta smo postigli - reče Veronika Mari. - Neki ludak
ie umislio da je moguće gajiti cveće usred zime, irzato danas
imamo ruže preko cele godine, i to u čitavoj Evropi. Zar smatrate
da je majstor sufizma, uza sve svoje znanje, kadar da to učini?

Izgledalo je da Mari pogađa njene misli.

- Ostavi primedbe za kasnije.

- Pokušaću. Jer sve što imam to je sadašnjost, i to, po svemu
sudeći, veoma kratka.

- Svi mi jedino to i imamo, i uvek vrlo kratko traje - iako neki
misle da imaju i prošlost, u kojoj su stekli razna iskustva, i bu-
dućnost, kada će steći još više. A kad smo već kod iskustava, jesi-
li se često samozadovoljavala?

Iako je sredstvo za smirenje još uvek delovalo, Veronika se
seti prve rečenice koju je čula u *Viletu*.

-Kad sam ovamo došla, dok sam još primala veštačko disanje
preko svih onih cevčica, čula sam, jasno i glasno, kako me neko
pita da li želim da me zadovolji. Šta to treba da znači? Zašto je
ovde svima to stalno na pameti?

- Ne samo ovde, nego i napolju. Samo što to ovde niko ne
^ora da krije.

- Jeste li me vi to pitali?

- Nisam. Ali mislim da treba da znaš dokle te zadovoljstvo
^oze odvesti. Sledeći put, uz malo strpljenja, mogla bi sama da
ovedeš i svog partnera do tih vrhunaca, umesto da se prepustiš ³
te on vodi. Bez obzira na to što su ti ostala još samo dva dana
iyota, mislim da ne bi smela da odeš odavde a da ne saznaš šta
^{Sl} sve u stanju da doživiš.

- Jedino što mi partner ovde može biti samo onaj šizofrenič koji me čeka da bi slušao muziku.

- Ako ništa drugo, on je barem lep mladić.

Čovek u odelu zamoli za tišinu, prekidajući ćaskanje. Zatražio je od svih da se usredsrede na ružu, i oslobode mozak od rarmišljanja.

-Misli će vam se vraćati, ali vi se trudite da ih odagnate. Imate dva izbora: da ovladate svojom svešću ili da dopustite da ona ovlada vama. Ta druga mogućnost vam je poznata -prepuštali ste se strahovima, neurozama, nesigurnosti - jer je čoveku usađena sklonost ka samouništenju.

Nemojte brkati ludilo s gubitkom kontrole. Imajte na umu da u sufističkoj tradiciji vrhovnog učiteija - Nasrudina - svi nazivaju ludakom. I upravo zato što ga u njegovom gradu smatraju poremećenim, Nasradinu je dozvoljeno da kaže sve što misli, i da čini sve što mu se prohte. To su radile i dvorske lude, u srednjem veku; mogli su da upozore kralja na sve opasnosti koje ga vrebaju, o čemu savetnici nisu smeli ni da zucnu, iz straha da ne izgube svoje položaje.

Tako treba i vi da postupate; budite ljudi, ali se ponašajte kao normalne osobe. Imajte smelosti da budete drugačiji - ali naučite to da činite ne skrećući pažnju na sebe. Usredsredite se na ovu ružu i pustite da se vaše pravo Ja ispolji.

- Šta je to pravo Ja? - prekide ga Veronika. Možda su svi ostali u toj dvorani to znali, ali ona se nije obazirala: krajnje je vreme da prestane toliko da strepi da li nekome smeta.

Čovek je izgledao iznenađen tom upadicom, ali je ipak odgovorio:

- To je ono što vi jeste, a ne ono što su drugi učinili od vas.

Vronika odluči da izvede tu vežbu, upinjući se svim silama da dokuči ko je. Tih dana, u *Viletu*, osetila je stvari koje nikad nije doživela s takvom žestinom - mržnju, ljubav, želju za životoni, strah, radoznalost. Možda je Mari u pravu: da li je ikad osetila pravi orgazam? Ui je postigla samo onoliko zadovoljstva koliko su muškarci hteli da joj pruže?

x_{ve}lc u odelu poče da svira flautu. Malo-pomalo, muzika je
■ la buru u njenoj duši, i ona je uspela da se usredsredi na ružu.
^{sl} f^h Va je to bila posledica sedativa, ali, otkako je izašla iz ordi-
e doktora Igora, osećala se prilično dobro. ¹¹ Znala je da
će uskoro umreti: i čemu onda strah? Ne bi joj bio • d kakve
pomoći, niti bi njime izbegla kobni srčani udar; bolje i bilo da
iskoristi dane, ili sate, koji su joj preostali, čineći ono što nikad
nije činila.
Muzika je delovala umirujuće, a prigušena svetlost u trpezariji
dočaravala je neku gotovo religioznu atmosferu. Religija: zašto
ne bi pokušala da zaroni u sebe i vidi šta je ostalo od njene vere?
Ali muzika ju je odvlačila na drugu stranu: osloboditi se tereta
misli, razmišljanja o svemu i svačemu, i prosto-naprosto POSTO-
JATI. Veronika joj se prepustila, udubila se u ružu, sagledala
samu sebe, uživala, i bilo joj je žao što je tako pre naglila.

Kad se meditacija završila i učitelj sufizma otišao, Mari je
ostala još neko vreme u trpezariji, da popriča sa Bratstvom. De-
vojka se požalila na umor i brzo otišla - uostalom, sedativ koji su
joj dali tog jutra bio je dovoljno jak da uspava bika, a ona je ipak
smogla snage da ostane budna do tog doba noći.

Takva je mladost, stalno postavlja sebi nove zahteve, ne pita-
jući se da li telo to može da izdrži. I telo uvek izdržava.

Mari se nije spavalo; prespavala je celo popodne, a predveče
je lzašla da prošeta gradom - doktor Igor je zahtevao od članova
»Bratstva" da jednom dnevno izađu iz *Vileta*. Otišla je u bioskop
i ponovo zaspala u fotelji, dok se vrteo neki nepodnošljivo dosa-
oan film o bračnim sukobima. Zar nemaju druge teme? Zašto
ponavljati večno iste priče -muž i ljubavnica, muž, žena i bolesno
^{det}e, muž, žena, ljubavnica i bolesno dete? Ima mnogo važnijih
stvari na svetu o kojima vredi pričati.

Razgovor u trpezariji nije dugo trajao; meditacija je razgalila
^anove grupe, i oni rešise da se vrate u spavaonice - svi, osim
^ari koja je izašla u dvorište da malo prošeta. Prošla je kroz

dnevni boravak i videla da devojka još nije uspela da se domogn postelje: svirala je za Edvarda, šizofreničara, koji je verovatno sv to vreme čekao pored klavira. Ludaci, kao i deca, neće da pomaknu sjestajiolcj^^

VažćTun je bio leden. Marija se vrati unutra, ogrnu se i ponovo izađe. Napolju, daleko od tuđih očiju, pripali cigaretu. Pušila je bez krivice i bez žurbe, razmišljajući o devojci, o zvucima klavira koje je slušala, i o životu izvan zidina *Vileta* - koji je postajao nepodnošljivo težak, za sve.

Po Marinom mišljenju, te teškoće nisu proisticale iz haosa, ilj rasula, ili bezvlašća, već, naprotiv, iz preteranog reda. U društvu su se neprestano gomilala nova pravila - i zakoni koji su se suprotstavljali tim pravilima - i opet nova pravila koja su protivrečila zakonima. To je ljude zbunjivalo i plašilo, i oni se više nisu usuđivali da odsrupe ni za korak od nevidljivog zakonika koji je određivao svačiji život.

Mari se razumela u te stvari; četrdeset godina provela je u advokaturi, sve dok je bolest nije dovela u *Vilet*. Još na početku svoje karijere izgubila je naivnu predstavu o Pravdi, i uvidela da zakoni nisu stvoreni da bi rešavali probleme, već da bi beskonačno odugovlačili sporove.

Šteta samo što Alah, Jehova, Gospod Bog - bez obzira na ime kojim ga zazivamo -ne žive u današnje vreme. Jer, u tom slučaju, svi bismo se još uvek nalazili u Raju, a On bi i dan danas rešavao zahteve, molbe, žalbe, tužbe, prigovore, predstavke, dostave -1 morao bi, na beskrajnim audijencijama, da objašnjava svoju odluku da progna Adama i Evu iz Raja - samo zato što su prekršili jedan proizvoljni zakon, bez ikakve pravne osnove: ne jesti sa drveta poznanja Dobra i Zla.

Ako On već nije želeo da se tako nešto desi, zašto je onda postavio to drvo usred Vrta - a ne izvan rajskih zidina? Da je pozvana da brani ljudski par pred sudom, Mari bi sigurno optužila Boga za „administrativni propust“, i to ne samo zato što je postavio drvo na pogrešno mesto, već prvensrveno stoga što ga nije okružio upozorenjima ili zaštitnom ogradom, propustivši da pre-

minimalne mere bezbednosti i izlažući opasnosti svakog kfbTtudaprošao.

Mogla bi da ga optuži i za „navođenje na zlocin“: sam je s njuo Adamu i Evi pažnju na mesto gde se drvo nalazilo. Da «; *ta nije rekao, mogla su se smenjivati čitava pokolenja a da

irnn^{ist} i e^{rihen} na^{Drainem} i p^{ib} ~ koji je morao da se nalazi u i •
koj šumi, prepunoj istovetnog drveća, i time lišen, bilo kakve posebne vrednosti.

Ali Bog nije tako postupio. Naprotiv, ustanovio je zakon i pronašao način da navede nekoga da ga prekrši, samo zato da bi mogao da izmisli Kaznu. Znao je da će Adamu i Evi na kraju dodijati toliko savršenstvo i da će - pre ili kasnije - poželeći da iskušaju Njegovo strpljenje. I onda je čekao, jer je možda i njemu samom - Bogu Svemogućem - dojadilo savršeno ustrojstvo svih stvari: da Eva nije zagrizla jabuku, šta bi se zanimljivo desilo u bilionima godina?

Ništa.

Kad je zakon napokon prekršen, Bog - Svemoćni Vrhovni Sudija - krenuo je, tobož, u poteru, kao da nije već unapred znao gde bi se mogli sakriti. Dok su anđeli posmatrali i zabavljali se tom šalom (i njihov život mora da je bio strahovito dosadan otkako je Lucifer napustio Nebesa), on pođe da ih traži. Mari je zamišljala kako bi taj odlomak iz Biblije mogao odlično da posluži za scenu u nekom trileru: bat koraka Gospodnjih, uplašeni pogledi koje razmenjuje nesrećni par, a onda koraci koji se naglo zaustavljaju nadomak skrovišta.

»Gdje si?«, upita Gospod.

„Cuh glas tvoj u vrtu, pa se poplaših, jer sam go, te se sakrih“, °dgovara Adam, i ne sluteći da tim iskazom priznaje zlocin.

Eto. Jednostavnim trikom, pretvarajući se kao da ne zna gde •Jf Adam, ni zašto je pobegao, Bog je postigao ono što je želeo. ^h I pored toga, kako ne bi ostavio nikakve surmnje anđeoskoj Pubhci koja je pomno pratila predstavu, Bog je rešio da ide i dalje.

mKo ti kaza da si go?, da nijesi jeo s onoga drveta što sam ti Za^{br}anio da ne jedeš s njega?“, upita Bog, znajući da je na to

pitanje moguće dati samo jedan jedini odgovor: „Žena koju • udružio sa mnom, ona mi dade s drveta, te jedoh”.

Tim pitanjem Gospod je pokazao svojim anđelima da je pr_a vedan, da prestupnicima sudi na osnovu svih raspoloživih dokaza. Od tog trenutka nije više bilo važno raspraviti da li je krivi_{Ca} zapravo ženina, niti je vredelo moliti za oprostaj; Bogu je bi₀ potreban primer, kako se nijedno drago biće - zemaljsko ni nebesko - ne bi više drznulo da se usprotivi Njegovim zapovestima.

I tako je Bog proterao nesrećni ljudski par, a njihova deca su takođe plaćala za prestup (kao što se i danas dešava s decom zločinaca) i time je uspostavljen pravni sistem: zakon, kršenje zakona (logično ili besmisleno, svejedno), sudenje (gde iskusniji pobeđuje naivnijeg) i kazna.

I pošto je tako ceo ljudski rod osuđen, bez prava na prigovor, ljudi su odlučili da stvore odbrambene mehanizme - za slučaj da Bog ponovo reši da ispolji svoju neograničenu moć. U tom cilju, hiljadama godina izmišljali su i primenjivali najrazličitija sredstva te su na kraju u tome i preterali - i savremeno pravo danas čini zamršeni splet klauzula, odredbi, protivurečnih tekstova koje niko ne uspeva do kraja da rastumači.

A kad se Bog napokon predomislio i poslao svoga Sina da spase svet, šta se desilo? Sin je pao u šake iste one Pravde koju je njegov Otac izmislio.

Zamršeni splet zakona izazvao je toliku zbrku da je Sin naposletku razapet na krst. Taj proces, međutim, nije bio nimalo jednostavan: Od Ane do Kaife, od prvosveštenika do Pilata, koji se izgovarao da za takvo sudenje nema dovoljno osnova u rimskom pravu. Od Pilata do Heroda, koji se, pak, pozivao na judejsko pravo, koje ne dopušta smrtnu kaznu. Od Heroda nazad do Pilata, koji je pokušao s novim prizivom, ponudivši narodu nagodbu: išibao ga je i javno pokazao njegove rane, ali to nije bilo dovoljno.

Kao što sudije i dan-danas čine, Pilat je odlučio da ceo slučaj iskoristi za vlastitu promociju; ponudio je Isusa u zamenu za Varavu, znajući da se, već u to doba, izvršenje Pravde pretvorilo u veliku predstavu, koja zahteva apoteosku završnicu, sa smrću osuđenika.

Na kraju je Pilat pribegao postupku koji sudiji - a ne onome se sudi - ostavlja slobodu da izrazi opravdanu sumnju: ^Π je ruke, što je značilo „ni da, ni ne“. Time je još jednom klzao svoju veštinu da očuva neprikosnovenost rimskog prav-^o sistema a da se pritom ne zameri lokalnim glavešinama, mžaiuci sebi mogućnost da teret odluke prebaci na pleća naroda u slučaju da presuda izazove probleme, pa da neki nadzornik iz restonice Carstva odluči da lično ispita i utvrdi šta se zapravo dogodilo.

Pravda. Pravosude. Iako je to moralo da postoji, radi zaštite nevinih, nije se uvek sprovodilo na opšte zadovoljstvo. Mari je bila zadovoljna što je pobjegla od sve te zbrke, iako je te noći - uz zvuke klavira -posumnjala da je *Vilet* baš pravo mesto za nju.

„Ako jednog dana rešim da zauvek izadem odavde, neću više da imam posla sa Pravdom, niti ću se ikad-viie dmžitij,judaiaama koji sebe smatraju normalnim i važnima - a zapravo im je jedina uloga uJavoiii=da=^^^

krojačica, vezilja, prodavaću voće ispred Narodnog pozorišta, jer sam već platila svoj danak beskorisnog ludila.

U *Viletu* je pušenje bilo dozvoljeno, ali je bilo zabranjeno bacati opuške na travnjak. S velikim zadovoljstvom učinila je ono što je bilo zabranjeno, jer je glavna prednost boravka u ludnici bila upravo u tome što čovek ne mora poštovati pravila, a ako ih prekrši, ne snosi ozbiljnije posledice.

Prišla je glavnom ulazu. Čuvar - tu je uvek stajao čuvar, jer tako je bilo propisano - pozdravi je klimanjem glave i otvori vrata.

- Neću da izlazim - reče ona.

- Baš je prijatna ova muzika - odgovori čuvar. - Slušam je skoro svake noći.

- Ali neće još dugo - reče žena, i brzo se udalji, da ne bi m^moralala da mu objašnjava zašto.

Setila se šta je pročitala u devojčinim očima u trenutku kad je ušla u trpezariju: strah.

Strah. Veronika je mogla da oseća nesigurnost, sramežljivost, stid, nelagodnost, ali zašto baš strah? To osećanje ima opravdanj' jedino pred nekom konkretnom opasnošću - kao što su divlj' zveri, naoružani ljudi, zemljotresi - ali nipošto pred grupom ljud' okupljenih u nekoj trpezariji.

„Ali čovek je takav“, tešila se. „Veliki deo svojih emocija zamenio je strahom.“

A Mari je vrlo dobro znala o čemu je reč, jer ju je upravo to i dovelo u *Vilet*: panični sindrom.

Mari je čuvala u svojoj sobi bogatu zbirku članaka o toj bolesti. Danas se već sasvim otvoreno govorilo o njoj, a nedavno je čak gledala i neku emisiju na nemačkoj televiziji u kojoj je nekoliko ljudi govorilo o svojim iskustvima. Tom prilikom objavljeni su i rezultati jednog istraživanja koje je pokazalo da znatan deo čovečanstva pati od paničnog sindroma, iako gotovo svi oboleli nastoje po svaku cenu da prikriju simptome bolesti, iz straha da ih ne proglase ludima.

Ali u vreme kad je Mari doživela svoj prvi napad, ništa od toga nije bilo poznato. „Bio je to pakao. Pravi-pravcati pakao“, pomisli, pripaljujući novu cigaretu.

Klavir je i dalje svirao; izgleda da je ta devojka imala dovoljno energije da probdi čitavu noć.

Otkako je Veronika došla u sanatorijum, njeno prisustvo je uznemirilo mnoge pacijente - a Mari je bila jedna od njih. U početku se trudila da je izbegava, iz straha da ne probudi u njcj volju za životom; bolje je da nastavi da priželjkuje smrt, jer više nije mogla da je izbegne. Od doktora Igora potekle su glasine da se devojčino zdravlje, uprkos injekcijama koje dobija svakoga dana, osetno pogoršava, tako da neće uspeti da je spase, ma koliko se trudio.

Pacijenti su shvatili poruku i klonili su se osuđene žene. Ali je Veronika - iz nekih razloga koje niko nije uspevaio da dokuči - počela da se bori za svoj život, iako su joj se približile samo dve osobe: Letka, koja već sutra napušta sanatorijum, a inače je škrt na rečima, i Edvard.

Mari je morala da porazgovara sa Edvardom: on ju je uvek
- s uvažavanjem. Zar on ne shvata da vraća Veroniku u
?_US*t? I da je to najgore što se može učiniti osobi kojoj nema

o
SP3 pretresla je sve moguće načine kako da mu to saopšti i uvidela
hi svaki od njih, neminovno, izazvao u njemu osećanje krivice.
Ato nipošto nije želela. Možda je bolje pustiti stvari da idu svojim
rirodnim tokom; Mari više neće biti ničiji advokat, i ne želi da
oruža loš primer uvodeći nova pravila ponašanja, i to na mestu
gde mora da vlada anarhija.

Ali prisustvo te devojke nikog nije ostavilo ravnodušnim, a
neki su čak bili spremni da preispitaju vlastiti život. Na jednom
od sastanaka Bratstva, neko je pokušao da objasni šta se dešava:
u *Viletu* se umiralo ili naglo, toliko naglo da niko nije imao
vremena da o tome razmišlja, ili pak posle duge i teške bolesti -
kad smrt dolazi kao blagoslov.

Slučaj te devojke, međutim, bio je dramatičan -jer ona je bila
mlada, željna da započne život iz početka, a svi su znali da je to
nemoguće. Neki su se zamislili i zapitali: „A šta bi bilo da se to
meni dešava? Ali, srećom, ja još uvek imam šansu, samo ne znam
da li ću umeti da je iskoristim.”

Bilo je i onih koje to pitanje nije mučilo - odavno su odustali
i sad obitavaju u jednom svetu gde ne postoji ni život ni smrt, ni
prostor ni vreme. Drugi su, međutim, bili podstaknuti na raz-
mišljanje, a Mari je bila među njima.

Veronika na trenutak prestade da svira, pogleda kroz prozor i
spazi Mari kako stoji napolju, na noćnom mrazu, lagano obučena;
da nije možda naumila da se ubije?

»Nije. Ja sam ta koja je htela da se ubije.”

Vratila se klaviru. U poslednjim danima života napokon će
^stvariti svoj veliki san: da svira dušom i srcem, do mile volje,
ad god joj se prohte. Nije bitno što je njena jedina publika bio

jedan mladić, šizofreničar; izgleda da se on razumeo u muziku toje bilo najvažnije.

§

1

Mari nikad nije poželela da se ubije. Naprotiv, pre pet godina u istom onom bioskopu u kojem je i danas bila, gledala je, sva užasnuta, jedan film o bedi u Salvadoru, i uvidela koliko joj je njen život dragocen. U to doba - pošto su deca bila već odrasla imala dobra zaposlenja - bila je čvrsto rešena da napusti mučan i zaludan advokatski posao i da ostatak života posveti radu u nekoj dobrotvornoj ustanovi. Glasine o građanskom ratu u zemlji bivale su sve glasnije, ali Mari nije u njih verovala: izgledalo je nemoguće da, krajem dvadesetog veka, Evropska zajednica dozvoli izbijanje novog rata pred svojim vratima.

Na drugoj strani sveta, međutim, tragedija je bilo napretek: jedna od njih bio je Salvador, sa decom koja su gladovala na ulici i bila prinuđena da se prostituišu.

- Kakva strahota - reče ona mužu koji je sedeo pored nje.

Muž se složi, klimnuvši glavom.

Mari je odavno odlagala konačnu odluku, ali možda je sad došao pravi čas da s njime porazgovara. Već su dobili od života sve blagodeti koje on može da pruži: kuću, posao, dobra decu, neophodni komfor, zabavu i kultura. Zašto sad ne bi učinila nešto za svoje bližnje? Mari je održavala veze sa Crvenim krstom i znala je da humanitarne organizacije u čitavom svetu prosto vape za dobrovoljcima.

Već je bila sita natezanja s birokratijom, sudskih sporova, svoje nemoći da pomogne ljudima koji su godinama pokušavali da reše probleme koje nisu sami stvorili. Rad u Crvenom krstu, međutim, daje trenutne rezultate.

Čim bude izašla iz bioskopa pozvaće muža na kafu i raspraviti s njim o svojoj nameri.

Na platnu se pojavio predstavnik salvadorske vlade navodeći jedno krajnje neuverljivo opravdanje za neku nepradu, kad je Mari, najedanput, osetila kako joj srce sve brže kuca.

Tjveravala je samu sebe da to nije ništa; možda joj smeta sjiivi vazduh u dvorani. Ako potraje, izaći će u predvorje da^{^^}So provetri pluća.

^m H uporedo sa brzim smenjivanjem događaja na platnu i njeno
■ kucalo sve brže, i ona oseti kako je obliva hladan znoj.

Tjplašila se i pokušala da se usredsredi na film, ne bi li uspela da odagna neprijatne misli iz glave. Ali uvidela je da nije više u *aniu da prati zbivanja na platau; slike su se redale, slova su bila krupna i jasna, ali Mari se činilo da je ušla u jednu sasvim drugačiju stvarnost, gde je sve izgledalo neobično, izmešteno, kao da pripada nekom svetu u kome ona nikad nije bila.

- Nije mi dobro - reče mužu.

Trudila se svim silama da se uzdrži od tog priznanja, jer bi ono značilo da s njom nešto nije u redu. Ali nije više bilo vremena za odlaganje.

- Idemo napolje - odgovori muž.

Kad je uhvatio ženu za ruke da bi joj pomogao da ustane, osetio je da su joj dlanovi ledeni.

-Neću imati snage da izađem. Molim te, reci mi šta se dešava.

Muž se uplašio. Marino lice bilo je obliveno znojem, a oči su joj se caklile nekim neobičnim sjajem.

- Smiri se. Ja ću sam da izađem, da potražim lekara.

Nju obuze očajanje. Reči su delovale suvislo, ali sve ostalo - . bioskop, polumrak, ljudi koji su sedeli jedni pored drugih, pogle- da uperenih u platno - sve joj je to delovalo zastrašujuće. Znala je pouzdano da je živa, čak je mogla i da dodirne život oko sebe, kao da je to nešto čvrsto i opipljivo. A tako nešto joj se još nikadⁿⁱJe desilo.

- Ne ostavljaj me ovde samu, nipošto. Ustaću kako znam i^{ur}nem i izaći sa tobom. Samo polako.

Izvinili su se gledaocima iz svog reda i krenuli prema dnu sale, gde su se nalazila izlazna vrata. Mari se činilo da će joj srce iskočiti, i bila je ubedena, savršeno ubedena, da nikad neće uspeti

^a se izvuče iz te dvorane. Sve što je činila, svaki njen pokret -

^{Cl} nogu pred nogu, izgovoriti reči izvinjenja, držati se mužu za

ruku, udisati i izdisati - kao da je bio svestan i promišljen, a to I je užasavalo.

Nikad u životu nije okusila toliki strah.

„Umreću u bisokopu.“

I mislila je da napokon shvata šta se dešava, jer je jedna njen_a prijateljica umrla tako u bioskopu, pre mnogo godina: pukla joj je aneurizma u mozgu.

Moždane aneurizme su kao tempirane bombe. Mala proširenja koja nastaju na krvnim sudovima - kao ispuščenja na istrošenim gumama - i mogu, kod pojedinih ljudi, ostati tu do kraja njihovog života a da se ništa ne dogodi. Niko ne zna da li ima aneurizmu sem ako je slučajno ne otkrije - na primer, prilikom snimanja mozga iz nekih drugih razloga, ili tek u trenutku kad se ona rasprsne i izazove izliv krvi u mozak, usled čega nastupa trenutna koma, a najčešće, vrlo brzo, i smrt.

Provlačeći se između redova u mračnoj dvorani, Mari se sećala prijateljice koju je izgubila. Međutim, nju je sada najviše čudilo to kako rasprsla aneurizma deluje na njenu percepciju: činilo joj se da se najednom obrela na nekoj drugoj planeti, gledajući poznate stvari kao da ih vidi prvi put.

I užasan, neobjašnjiv strah, panika što je sama-samcata natoj planeti. Smrt.

- „Ne smem da mislim. Moram da se pravim da je sve u redu, i sve će biti u redu.“

Pokušala je da se ponaša normalno i već kroz nekoliko trenu-, taka to čudno osećanje počelo je polako da se gubi. Otkako se javio prvi znak tahikardije, pa do trenutka kad se dokopala vrata, proživela je dva najstrašnija minuta u životu.

Kad su izašli u osvetljeno predvorje, međutim, sve se ponovo vratilo. Boje su bile suviše jarke, žagor s ulice kao da je dopirao sa svih strana, i sve stvari su delovale potpuno nestvarno. Počela je da zapaža pojedinosti koje nikad ranije nije primećivala: na primer, vidno polje, koje pokriva jednu vrlo ogranicenu površinu na koju usmerimo pogled, dok ostalo ostaje izvan žarišta.

To je išlo i dalje: znala je da sve što vidi oko sebe nije ništa drugo nego slike koje stvaraju električni impulsi u njenom mozgu>

• . *M* < ; vetlosne talase koji prolaze kroz pihijasto telašce zvano lconsteci>^v

„⁰*tf ' nije smela da se upušta u takva razmišljanja. Ako nastavi, ootpuno će poludeti. ■'-.,..

TJ međuvremenu, strah od aneunzme je vec prosao; lzasla je roiekcione dvorane i ostala živa - za razliku od njene prijate- Pice koja nije stigla ni da ustane sa stolice. ^1 _ Pozvaću hitnu pomoć - reče muž, videvši ženino blede lice i pomodrele usne.

Pozovi taksi - zamoli ona, slušajući glas koji je izlazio iz njenih usta, svesna svakog treptaja glasnih žica.

Otići u bolnicu značilo je priznati da se zaista oseća vrlo rdavo; Mari je bila spremna da se do poslednjeg daha bori ne bi li se stvari vratile u normalno stanje.

Izašli su na ulicu i oštri mraz kao da je blagotvorno delovao na nju; Mari je donekle povratila vlast nad sobom, iako su panika i onaj neobjašnjivi strah i dalje trajali. Dok je muž, sav očajan, pokušavao da nade neki taksi u te kasne sate, ona je sela na ivicu pločnika i pokušala da ne gleda oko sebe -jer razdragana mladari- ja, autobusi koji su prolazili, muzika što je dopirala iz obližnjeg lunaparka - sve joj je to izgledalo potpuno nadrealno, zastra- šujuće, nestvarno.

Jedan taksi se napokon pojavi.

- U bolnicu - reče muž, pomažući ženi da uđe.

^ - Kući, zaboga - zamoli ona. Nije želela nepoznata mesta, ocajnički je vapila za poznatim, domaćim stvarima, koje bi joj ublažile strah.

Dok su se vozili prema naznačenom odredištu, lupanje srca se smirivalo a telesna temperatura spuštala na normalu.

- Sad mi je već bolje - rekla je mužu. - Mora da sam pojela nešto što ne valja.

Kad su stigli kući svet je ponovo izgledao onakav kakvog ga J^e Poznavala od detinjstva. Videvši muža kako prilazi telefonu, upitala ga je šta namerava.

- Da pozovem lekara.

~ Nema potrebe. Pogledaj me, vidiš da sam dobro.

Boja joj se vratila u lice, srce je normalno kucalo, a nekonzolidirani strah je nestao.

Mari je te noći spavala mrtvim snom, i probudila se s jednim čvrstim uverenjem: neko je sipao nekakvu drogu u kafu koju su pili pre odlaska u bioskop. Sve je to, znači, bila samo jedna opasna šala, i ona je rešila da, predveče, pozove inspektora i ode s njim u kafić da pokušaju da pronadu neodgovornog autora te neslane šale.

Otišla je na posao, rešila nekoliko predmeta koji su je čekali trudeći se da zaokupi svoju pažnju najrazličitijim stvarima - isključivo od prethodnog dana još uvek ju je plašilo i morala je sebe da uveri da se to nikad više neće ponoviti.

Popričala je sa jednim svojim kolegom o filmu o Salvadoru napomenula - uzgred - da joj je već dozlogrdilo da svakoga dana radi jedno te isto.

- Možda je došlo vreme da odem u penziju.

- Ti si jedna od najboljih koje imamo - reče kolega.- A pravo je jedna od retkih struka gde su godine prednost. Zašto ne uzmeš duže odsustvo? Uveren sam da bi se vratila orna za rad.

- Želim da napravim neki zaokret u životu. Da doživim neku pustolovinu, da pomazem drugima, da učinim nešto što nikad nisam radila.

Razgovor se na tome završio. Otišla je do trga, ručala u jednom restoranu skupljem od onog u kome je obično ručavala, i vratila se u kancelariju ranije nego inače - od tog trenutka počelo njeno povlačenje.

Ostali službenici se još nisu vratili s ručka, i Mari je iskoristila njihovo odsustvo da završi zaostale poslove. Otvorila je fioku da uzme olovku koju je uvek ostavljala na istom mestu, ali nije uspela da je nađe. U deliću sekunde proletela joj je kroz glavu pomisao da se čudno ponaša, jer nije olovku stavila na pravo mesto.

To je bilo dovoljno da srce počne da joj bije kao ludo i da se užas prethodne noći vrati svom silinom.

Mari je bila kao oduzeta. Sunce koje je prodiralo kroz šalone davalo je svemu neku drugačiju boju, življu, napadniju, ali onaje

utisak da će istog trenutka umreti; sve oko nje delovalo joj ■
t ^inie neobično. Šta uopšte traži u toj kancelariji? J^e g^ože m^oj, ne
verujem u tebe, ali molim te, pomози mi."

Ponovo je obli hladan znoj i ona uvide da nije kadra da obuzda
• strah. Kad bi sad neko iznenada banuo primetio bi njen
^ezvereni pogled, i ona bi bila izgubljena.

„Hladnoća."

Zahvaljujući hladnoći osetila se bolje prethodne večeri, ali
kako da stigne do ulice? Ponovo je bila svesna do tančina svega
Što se s njom dešavalo - ritma disanja (na mahove joj se činilo da
mora svesno da udiše i izdiše, jer telo inače ne bi bilo u stanju da
to samo radi), pokreta glave (slike su menjale mesta kao da ih
posmatra kroz kameru koja se okreće), srca koje je sve jače tuklo,
tela oblivenog ledenim i lepljivim znojem.

I užasnog straha. Bez ikakvog povoda, osećala je neizmeran
strah da bilo šta učini, da korakne, čak i da ustane sa stolice.

„Proći će."

Juče je prošlo samo od sebe. Ali sad se nalazila na poslu. Šta da
radi? Pogleda na sat - koji joj je takođe izgledao neobično, kao
neka besmislena sprava sa dve igle koje se vrte oko iste ose,
pokazujući neku mera za vreme, a da nikad niko nije objasnio
zašto u nekom trenutku mora biti dvanaest a ne deset sati, što,
uostalom, važi i za sve druge ljudske mere.

„Ne smem da mislim na takve stvari. To me izluđuje."

Izluđivanje. Ludilo. Možda je to prava reč za ono što joj se
dešavalo. Napregnuvši svu svoju volju, Mari ustade i pođe u
klozet. Srećom, kancelarije su i dalje bile prazne i ona je uspela da
stigne tamo kuda je krenula, za nepun minut, koji joj se učinio kao
čitava večnost. Umila je lice i osećala se manje čudno, ali je shah
ostao isti.

„Proći će", govorila je sebi. „Juče je prošlo."

Setila se da je prethodnog dana sve to trajalo otprilike pola ^{sa*}a.
Zaključala se u jedan od klozeta, sela na šolju i spustila glavu ^{me}đu
kolena. U tom položaju lupanje srca se još jače čulo i Mari ^{se} brzo
uspravi.

„Proći će."

Ostala je tamo, ubeđena da ni samu sebe više ne prepoznai da je bespovratno izgubljena. Slušala je korake ljudi koji su ula>> i izlazili iz toaleta, odvrtnje i zavrtnje slavina, besmislene ra> govore o banalnim temama. U više mahova neko je pokušava n otvori vrata klozeta u kome je sedela, ali ona bi nešto promrmljai i niko više ne bi navaljivao. Zvuci pražnjenja vodokotlića zvučal' su kao nešto zastrašujuće, preteće, što može celu zgradu da sravnj sa zemljom i sve ljude da baci pravo u pakao.

Ali, kao što je i predvidela, strah je prolazio i srce se polako vraćalo u normalu. Sva sreća što je njena sekretarica bila dovoljno nesposobna da bi uopšte i primetila njeno odsustvo, inače bi se već svi sjatili u toalet da se raspitaju kako joj je.

Kad joj se učinilo da je uspela dovoljno da se pribere, Mari otvori vrata. Prišla je lavabou i dugo se umivala, a onda se vratila u kancelariju.

- Danas ste nešto bleđi - reče jedna pripravnica. - Hoćete da vam pozajmim moju šminku?

Marija se nije potrudila ni da joj odgovori. Ušla je u kancelariju, uzela tašnu, pokupila lične stvari, i rekla sekretarici da će ostatak dana provesti kod kuće.

- Ali ima mnogo zakazanih stranaka! - pobunila se sekretarica.

- Vi ovde ne izdajete naređenja nego ih primate. Postupite kao što vam kažem.

Sekretarica je pogledom ispratila tu ženu s kojom je radila već j skoro tri godine i koja nikad nije bila gruba ni neljubazna. Mora da joj se nešto vrlo ozbiljno dešava; možda joj je neko dojavio da joj je muž kod kuće s ljubavnicom, i ona sad hoće da ga uhvati na delii.

„Ona je vešt advokat, zna šta treba da radi“, reče devojka u sebi. „Sigurno će mi se sutra izvinjavati.“

Ali sutradan više nije bilo prilike za to. Te noći vodila je dug razgovor sa mužem, i opisala mu sve simptome koje je osetila. Zajedno su došli do zaključka da se sve to - lupanje srca, hladan

• nesnalaženje u prostoru, nemoć i gubitak kontrole - može ^eliu jednu-jedinu rečistrah.

Muž i žena su zajedno pokušali da dokuče šta se to s njom

Q_n je pomislio na tumor na mozgu, ali ništa nije rekao.

π ^ ie pomislila da sve to sluti na nešto strašno, ali takode ništa "e kazala. Tražili su zajedničko tle za razgovor, s logikom i razložnošću zrelih ljudi.

_ jviožda bi dobro bilo da odeš na ispitivanja.

Mari se složila, ali samo pod jednim uslovom: niko, pa čak ni njihova deca, ne sme da zna šta se dešava.

Sutradan je u advokatskoj kancelariji zatražila i dobila neplaćeno odsustvo od trideset dana. Muž je pomišljao da je odvede u Austriju, kod poznatih stručnjaka za bolesti mozga, ali ona je odbijala da izađe iz kuće -napadi su postajali sve učestaliji i duže su trajali.

Na jedvite jade, uz pomoć sedativa, otišla je u glavnu ljubljansku bolnicu i podvrgla se nebrojenim ispitivanjima. Nisu ustanovili nikakav poremećaj, čak ni aneurizmu, i što se toga tiče, Mari je mogla biti mima do kraja života.

Ali napadi panike su se nastavljali. Muž se brinuo o nabavci i kuvanju, a Marija je svakodnevno spremala kuću, kao opsednuta, samo da bi što manje razmišljala o onom što je muči. Počela je da čita sve knjige o psihijatriji do kojih je mogla doći, ali je ubrzo odustala, jer joj se činilo da se poistovećuje sa svakim slučajem koji je tu opisan.

Najstrašnije je ipak bilo to što je, iako napadi više nisu predstavljali nikakvu novost, ona i dalje osećala užasan strah, nesnalaženje u stvamosti, nesposobnost da vlada sobom. Osim toga, Počela je sebe da krivi zbog muža koji je bio prinuđen da radi dvostruko, preuzevši sve njene kućne obaveze - izuzev spremanja stana.

Kako su dani odmicali, a stanje se nije poboljšavalo, Mari poče^a °seća - i ispoljava - duboku razdražljivost. Svaka sitnica bila J^e povod da izgubi strpljenje i da počne da viče, što se, neizostav-^{no}> završavalo napadom plača.

Po isteku mesec dana, Marin ortak iz kancelarije banuo je posetu. Pokušavao je sve vreme da joj se javi, ali Mari nij odgovarala na telefon, ili je slala muža da kaže da je zauzeta. T<f popodneva, međutim, njen kolega je jednostavno zvonio na vra tima sve dok ona nije izašla da mu otvori.

To prepodne je proyela mirno. Skuvala je čaj, razgovarali su o kancelariji, a onda je on upitao kada će se vratiti na posao.

- Nikada.

Čovek se seti razgovora o Salvadoru.

- Uvek si davala sve od sebe i imaš pravo da odabereš šta god želiš - reče on, bez prizvuka prebacivanja u glasu. - Ali mislim da je rad, u ovakvim slučajevima, najbolja terapija. Kreni na putovanja, upoznaj svet, budi korisna tamo gde misliš da si potrebna, ali naša su ti vrata uvek otvorena i mi te čekamo da se vratiš.

Čuvši to, Mari briznu u plač - što joj se u poslednje vreme često i lako dešavalo.

Ortak je sačekao da se smiri. Kao dobar advokat, ništa je nije pitao; znao je da ima više izgleda da nešto sazna ukoliko bude čutao.

Tako je i bilo. Mari mu je ispričala celu priču, od onog događaja u bioskopu, do najnovijih histeričnih ispada prema mužu koji joj je pružao nesebičnu podršku.

- Ja sam luda - reče.

- Nije isključeno - odgovori on, s izrazom čoveka koji sve razume, ali ovoga puta s prizvukom nežnosti u glasu. - U toffl slučaju, imaš dve mogućnosti: ili da se lečiš, ili da nastaviš da boluješ.

- Nema leka za ovo što ja osećam. I dalje sam potpuno pi-sebna i svesna svega, i strašno sam napeta jer se ova situacija oteгла preko svake mere. Ali ne pokazujem uobičajene znake ludila: kao što je gubljenje veze sa stvarnošću, ravnodušnost III nekontrolisana agresivnost. Samo strah.

- To je ono što svi ludaci tvrde: da su normalni.

Oboje se nasmejaše, i ona donese još čaja. Nastaviše razgovor o vremenu, o uspešno izborenoj nezavisnosti Slovenije, o nape-

• koja raste između Hrvatske i Jugoslavije. Mari je po čitav
tost¹ gledala televiziju i bila je odlično obavještena o svemu.
daD² pred odlazak, ortak se ponovo dotače njenog zdravlja.

— Otvorili su u gradu novi sanatorijum - reče. - Strani kapital,
i prv³ orazredni tretman.

- Tretman čega?

— ^euravnoteženosti, nazovimo to tako. I preterani strah je
neka vrsta neuravnoteženosti.

* jvlari obeća da će porazmisliti o tome, ali nije donosila nikakvu
odluku. Napadi panike potrajali su još mesec dana, dok napokon
nije uvidela da nije samo njen unutrašnji život otišao u sunovrat,
već i brak. Ponovo je zatražila sredstva za umirenje i smogla
hrabrosti da izade iz kuće - drugi put za šezdeset dana.

Uzela je taksu i odvezla se do novog sanatorijuma. U kolima,
vozač je upita da li ide nekome u posetu.

- Priča se da je jako komforno, ali čuo sam i da su ludaci
prosto besni, i da lečenje uključuje i elektro-šokove.

- Idem u posetu - odgovori Mari.

Sat razgovora bio je dovoljan da okonča Marine dvomesečne
patnje. Upravnik te ustanove - jedan visok muškarac, s kosom
obojenom u cmo, koga su zvali „doktor Igor” - objasnio joj je
da je reč o tipičnom slučaju paničnog sindroma, bolesti koja je
tek nedavno upisana u anale opšte psihijatrije.

- To ne znači da je bolest nova - objasnio je, trudeći se da
bude pravilno shvaćen. - Većina obolelih osoba uspeva da prikrije
svoje simptome, iz straha da ih ne proglase ludacima. A u pitanju
je samo poremećaj hemijske ravnoteže u organizmu, kao i u
slučaju depresije.

Doktor Igor ispisao je jedan recept i poslao je da se vrati kući.

- Ne želim sad da se vraćam - odgovori Mari. - Bez obzira
*alsve⁴ što ste mi rekli, neću imati hrabrosti da izadem na ulicu.
of⁵ ak mi se prervorio u pakao, a moram da omogućim i mom mužu
aa⁶ se oporavi od ovih meseci koje je proveo brinući se za mene.
v⁷ Kao i obično u takvim slučajevima - budući da su akcionari
^el⁸ eli da bolnica radi punim kapacitetom - doktor Igor je pristao
a⁹ Je primi, ali je naglasio da to nije neophodno.

Doktor Igor je primenio uobičajenu terapiju, držao je ^ stalnim nadzorom, i simptomi su se polako slabili, da bi se nar> sletku sasvim izgubili.

U međuvremenu, vest o Marinom smeštanju u sanatorijum, brzo se raščula po celoj Ljubljani. Njen ortak, dugogodišnji prijatelj, koji je podelio s njom bezbroj trenutaka i radosti i straha došao je da je poseti u *Viletu*. Čestitao joj je što je imala hrabrosti da poslušna njegov savet i potraži pomoć. Ali ubrzo joj je otkrio pravi razlog svoje posete.

- Možda je sad pravi čas da odeš u penziju.

Marija je odlično razumela šta se krije iza tog predloga: niko neće hteti da poveri svoj predmet advokatu koji se lečio u duševnoj bolnici.

- Ti si rekao da je rad najbolja terapija. Moram da se vratim, pa makar i nakratko.

Čekala je da čuje šta će joj na to reći, ali on je ćutao. Marija nastavi:

- Ti si mi sam predložio da se lečim.

Kad god sam razmišljala o penziji, uvek sam videle sebe kako odlazim kao pobednik, kao ostvarena ličnost, i to po svojoj slobodnoj volji. A ne da napustim posao tek tako, zato što sam poražena. Pruži mi makar priliku da povratim samopoštovanje, a onda ću već sama zatražiti penziju.

Advokat se nakašlja.

- Ja sam ti predlagao da se lečiš, a ne da ležiš u bolnici.

- Ali to je bilo pitanje opstanka. Prosto nisam imala snage ni da izadem na ulicu, a i brak mi je visio o koncu. "

Marija je znala da govori u vetar. Šta god da uradi, neće uspeti da ga razuveri -uostalom, u pitanju je bio ugled kancelarije. Ali ipak, pokušala je još jedanput.

- Ovde sam sreća dve vrste ljudi: jedne, koji nemaju šanse da se vrate u društvo, i druge, koji su potpuno izlečeni, ali više vole da i dalje izigravaju ludilo nego da se suoče sa životnim odgovornostima. Ja hoću, ja moram da povratim samoljublje i samopoštovanje, moram da se uverim da sam u stanju da samostalno

im odluke. Ne mogu da dozvolim da me drugi guraju u do^oto^S što nisam sama odabrala. ne^S Možemo u životu činiti svakakve greške - reče advokat. -

"^v jedne: one koja će nas uništiti.

Nije^v i^{se} malo^o svrlio^e nastav^v J^{at} i razgovor. Po njegovom mišljenju, Mari je učinila kobnu grešku.

Dva dana kasnije, najavili su joj posetu drugog advokata - vosa puta iz druge, suparničke kancelarije. Mari je živnula: možda je saznao da je slobodna da prihvati novi posao, i sad joj se pruža prilika da povrati svoje mesto u svetu.

Advokat uđe u salu za posete, sede preko puta nje, nasmeši se, upita je da li joj je bolje, i izvuče h^φu papira iz tašne.

- Zastupam vašeg muža - reče. - Ovo je zahtev za razvod braka. Razume se, on će plaćati vaše bolničke troškove dok god bude trebalo.

Ovoga puta Mari se nije protivila. Sve je potpisala, bez reči, iako je znala da bi mogla - na temelju prava koje je u prste poznavala - da odugovlači taj spor godinama.

Čim je to obavila, otišla je kod doktora Igora i kazala mu da su se simptomi panike vratili.

Doktor je znao da ona laže, ali joj je produžio boravak na neodređeno vreme.

§

Veronika je rešila da ode na spavanje, ali Edvard je i dalje stajao pored klavira.

- Umorna sam, Edvarde. Moram da spavam.

Rado bi nastavila da svira za njega, naprežući se da iz svog uspavanog pamćenja izvuče sve sonate, rekvijeme, adađa koje je znala - jer je on umeo da se divi muzici bez ikakvih zahteva. Aliⁿ Jeno telo je bilo na izmaku snaga.

Taj Edvard je bio tako lep! Kad bi bar na časak izašao iz svog Sveta^S i pogledao je kao ženu, onda bi joj poslednje noći na ovoj[^] emlji mogle biti i najlepše u životu, jer je on prozreo njenu

umetničku prirodu. Uspostavila je s tim mladićem jednu vezu, koju nikad ni sa kim nije postigla - posredstvom čiste emocije jedne sonate ili rekvijema.

Edvard je bio idealan muškarac. Osećajan, obrazovan, čovek koji je razorio jedan nezanimljiv svet da bi sagradio novi u svojoj glavi, s novim bojama, ličnostima, pričama. A tom novom svej pripadali su i jedna žena, klavir, i mesec koji se punio.

-Mogla bih sad lako da se zaljubim, da ti pružim sve što imam - reče, znajući da on ne može da je shvati. - Jer ti od mene tražiš samo malo muzike, ali moje su mogućnosti mnogo veće nego što sam mislila, i ja bih želela s tobom da podelim i neke drage stvari koje sam tek počela da otkrivam.

Edvard se smeškao. Zar je moguće da je razumeo? Veronika se prepala - bonton kaže da se ne sme govoriti o ljubavi tako otvoreno, a pogotovu ne muškarcu kojeg jedva i poznajemo. Ali ona je rešila da nastavi, jer nije imala šta da izgubi.

- Ti si jedini čovek na kugli zemaljskoj u koga bih mogla da se zaljubim, Edvarde. I to iz prostog razloga što, kad budem umrla, ti nećeš ni primetiti da me nema. Ne znam šta jedan šizofreničar oseća, ali ne verujem da može da žali zbog gubitka neke osobe.

Možda ćeš se u prvo vreme čuditi što noću više ne čuješ muziku; međutim, kad god se na nebu pojavi mesec, naći će se već neko raspoložen da svira sonate, pogotovu u jednom sanatorijumu - gde smo svi mi ionako „lunatici“.

Nije znala kakva veza postoji između ludaka i meseca, ali ona je morala biti vrlo jaka, jer se reč Junatik često koristila kao sinonim za duševnog bolesnika.

- A ni ti meni nećeš nedostajati, Edvarde, jer ću biti mrtva daleko odavde. I baš zato što se ne plašim da ću te izgubiti, niti me brine da li ćeš na mene misliti ili nećeš, danas sam svirala & tebe kao zaljubljenog ženu. Bilo je sjajno. Najlepši trenutci mog života.

Veronika pogleda napolje, u dvorište, i videvši Mari seti se njenih reči. Onda se ponovo zagleda u mladića koji je stajao pored nje.

če (jžemper i pride Edvardu - ako nešto treba da se desi, ¹⁰ DUde sada; Mari neće još dugo izdržati na hladnoći, i uskoro će se vratiti unutra.

On ustuknu. U očima mu se čitalo jedno drago pitanje: kad će ratiti za klavir? Kad će zasvirati nešto novo, da mu ispuni dušu Γ iama, patnjama, bolima i radostima svih tih ludih kompozitora, čiiia su dela nadživela tolike naraštaje?

_Ona žena što stoji napolju jednom mi je kazala: masturbiraj. Ispitaj krajnje mogućnosti svog uživanja. Zar je moguće ići i preko onih granica do kojih sam do sada stizala?

Ona ga uhvati za ruku i htede da ga povede do otomana, ali Edvard je to učtivo odbio. Više je voleo da ostane tu gde je, pored klavira, čekajući strpljivo da ona ponovo zasvira.

Veroniku je to zbunilo na trenutak, ali je ubrzo uvidela da nema šta da izgubi. Bila je već praktično mrtva, pa zar onda ima smisla da i dalje pothranjuje svoje strahove ili predrasude koji su je uvek sputavali u životu? Skinula je bluzu, pantalone, majicu, gaćice, i ostala potpuno naga pred njim.

Edvard se nasmeja. Ona nije znala zbog čega, ali je primetila da se smeje. Nenametljivo, uhvatila mu je ruku i prinela je svom međunožju, ali ruka ostade tamo, nepomična. Veronika odustade od te namere, i odmače se.

Nešto drugo ju je uzbuđivalo mnogo više od fizičkog kontakta s tim Čovekom: činjenica da može da radi šta god joj se prohte, bez ikakvih ograničenja - izuzev one žene napolju, koja je svakog casa mogla da bane, sigurno niko više nije bio budan u to doba.

Krv je počela jače da joj struji, a hladnoća, koju je osetila kad se svukla, potpuno nestade. Oboje su sada stajali, licem u lice, °na, naga, on, zakopčan do grla. Veronika spusti ruku među svoje no°ge, i poče da masturbira; i ranije je to činila, sama ili u prisustvu Partnera - ali nikada u ovakvoj situaciji, pred čovekom koji nije Pokazivao ni trunke zanimanja za ono što se dešavalo.

I baš to je bilo uzbuđljivo, strašno uzbuđljivo. Stoječki, s as^{as}irenim nogama, Veronika je doticala svoje međunožje, grudi, 0su^{0su}, podajući se kao što se još nikad nije podavala, ali ne toliko

iz želje da tog mladića prene iz njegovog dalekog sveta, već r* [što nikad ništa slično nije iskusila.

Počela je da govori, da izgovara nezamislive reči, koje bi nj^ roditelji, prijatelji, preci smatrali najgnusnijim skarednostima | svetu. Onda je naišao prvi orgazam, i ona se ugrizla za usne H ne bi vrisnula od užitka.

Edvard ju je netremice posmatrao. Oči su mu blistale nekim ' drugačijim sjajem, i činilo se da nešto razabira i oseća, ako ništ_a drugo, ono barem energiju, toplinu, znoj, miris kojim je odimalo njeno telo. Veronika se još nije zadovoljila. Klekla je i ponovo I počela da masturbira.

Htela je da umre od uživanja, zadovoljstva, ostvarujući napokon sve ono što joj je oduvek bilo zabranjeno: preklinjala je muškarca da je dodirne, da je potčini, da radi s njom šta god mu padne na pamet. Poželela je da je i Letka sa njima, jer žena ume nepogrešivo da miluje telo druge žene, bolje od svakog muškarca, jer poznaje sve njegove tajne.

Klečeći ispred tog mladića koji je stajao, osećala je kao daje on dira i uzima, i izgovorila teške reči da opiše šta bi želela dajoj učini. Nailazio je novi orgazam, jači nego ikad, kao da će sve oko nje da se rasprsne. Setila se načas srčanog napada koji je tog jutra preživela, ali to joj više uopšte nije bilo važno; umreće, raspršiti se od uživanja. Pala je u iskušenje da posegne za Edvardovim udom, koji joj se nalazio pred očima, ali se pribojavala da ne naruši lepotu tog trenutka; otišla je daleko, vrlo daleko, baš kao što joj je rekla Mari.

Zamišljala je sebe kao kraljicu i kao robinju, vladarku i podanicu. U svojoj mašti, vodila je ljubav s belim, crnim, žutim muškarcima, homoseksualcima, prošnjacima. Bila je svačija i svi su smeli da čine s njom sve. Doživela je jedan, dva, tri uzastopna orgazma. Zamislila je sve što je sebi oduvek uskraćivala, i predala se svim porivima, i najbestidnijim i najčistijim. Na kraju više IIIJ^e uspevala da se uzdrži i vikala je, iz sveg glasa, od uživanja, od bola uzastopnih orgazama, od mnoštva muškaraca i žena koji^{sU} protutnjali kroz njeno telo, ulazeći i izlazeći na vrata njene svesti-

Ooružila se na pod i ostala tamo da leži, oblivena znojem, duše ene mirom i spokojem. Uvek je skrivala od sebe svoje tajne i v P^{un}ne znajući tačno zbog čega - a sad joj više nije ni bio t Лар odgovor. Bilo je dovoljno što je napokon uspela da učini nešto veliko: da se preda.

Malo-pomalo, Svemir se vraćao na svoje mesto i Veronika ustade. Edvard je sve vreme stajao nepomičan kao kip, ali kao da nešto u njemu ipak promenilo: oči su mu zračile nežnošću, jednom nežnošću vrlo bliskom ovome svetu.

Bilo je tako divno, da sad mogu da prepoznam ljubav u svemu. Čak i u očima jednog šizofreničara."

Tek što je počela da se oblači, kad oseti još nečije prisustvo u sali.

Bila je to Mari. Veronika nije znala kad je žena ušla, niti šta je čula i videla, ali ipak nije osećala ni stid ni strah. Samo ju je pogledala, s onom prisnošću kojom posmatramo neku suviše blisku osobu.

- Učinila sam ono što ste mi predložili - reče. -1 daleko sam stigla.

Mari je ćutala; maločas je ponovo proživela neke veoma značajne trenutke u svom životu, i sad je osećala izvesnu mrzovolju. Možda je već vreme da se vrati u svet, da se suoči sa stvarima koje je tamo, napolju, čekaju, da kaže kome god stigne da svi mogu postati članovi jednog ogromnog Bratstva a da nikad ne saznaju šta je bolnica.

Na primer, ova devojka - čiji je jedini razlog što se nalazi u *Viletu* taj što je nasrnula na sopstveni život. Ako se to izuzme, ona nikad nije iskusila paniku, depresiju, mističke vizije, psihoze, granična stanja u koja ljudska psiha može da dospe. Iako je upoznala mnoge muškarce, nikad nije otkrila tamno naličje njihove želje i zato nije upoznala ni polovinu svoga života. Ah, kad /Y^x mo^ogh da spoznaju svoje unutrašnje ludilo i da se s njim sažive! Da li bi svet time postao gori? Ne, nego bi ljudi bili Pravedniji i srećniji.

~ Zašto to nikad ranije nisam uradila?

- On želi da odsviraš još jedan komad - reče Mari, gledajući ■
Edvarda. -Mislim da je zaslužio.

- Hoću, odsviraću, ali mi prvo odgovorite: zašto to nitad ranije nisam uradila? Ako sam već slobodna, ako mogu da ra? mišljam o čemu god hoću, zašto sam uvek izbegavala zabranjen situacije?

- Zabranjene? Čuj: ja sam bila advokat i dobro poznajem zakone. Bila sam i katolikinja, i znala sam napamet veliki den Biblije. Šta podrazumevaš pod tim „zabranjene“?

Mari joj je prišla i pomogla da obuče džemper.

- Gledaj me pravo u oči i upamti što ću ti reći. Postoje sarno I dve zabranjene stvari - jedna, po ljudskim zakonima, druga po zakonu Gospodnjem. Nikad ne primoravaj nikoga na odnos, jer se to smatra silovanjem. I nikad se ne upuštaj u odnose sa decom, jer je to najteži greh. Mimo toga, imaš potpunu slobodu. Uvek postoji neko ko želi upravo ono što i ti želiš.

Mari nije imala strpljenja da podučava tako važnim stvarima nekoga ko će uskoro umreti. Nasmejala se, poželega „laku noć“ i povukla se.

Ali Edvard je i dalje stajao na istom mestu. Nepomičan, u iščekivanju njene muzike. Veronika je osećala potrebu da ga nagradi za ogromno zadovoljstvo koje joj je pružio samim svojim prisustvom, posmatrajući njen nastup ludila bez straha ili gađenja. Sela je za klavir i ponovo počela da svira.

Duša joj je bila laka, pa čak je ni strah od smrti nije više mučio. Proživela je ono što je oduvek samoj sebi tajila i uskraćivala. Iskusila je zadovoljstva device i kurve, robinje i kraljice - više robinje nego kraljice.

Te noći, kao nekim čudom, svi muzički komadi koje je ikada znala oživeli su u njenom pamćenju, i ona se potrudila da pruži Edvardu gotovo isto onoliko zadovoljstva koliko je i sama vec okusila.

§

Kad je upalio svetlo, doktor Igor se iznenadio zatekavši devoj-
kako sedi u čekaonici njegove ordinacije.

_ još je suviše rano. A i dan mi je popunjen.

_ 2nam da je rano - reče ona. - A dan još nije počeo. Moram

, pričam sa vama, samo kratko. Potrebna mi je pomoć.

Imala je tamne podočnjake, a koža joj je bila bez sjaja -tipični
simptomi za nekoga ko je probdeo čitavu noć.

Doktor Igor reši da je primi.

Ponudi je da sedne, upali svetlo u ordinaciji i razgrnu zavese.
Svanuće za manje od sat vremena i onda će moći da uštedi struju;
akcionari su uvek brinuli zbog troškova, ma koliko beznačajni
bili.

Preleteo je pogledom po rokovniku: Letka je već primila svoj
poslednji insulinski šok i dobro ga je podnela - ili, bolje rečeno,
uspela je da preživi taj neljudski tretman. Sva sreća što je, u tom
konkretnom slučaju, doktor Igor zahtevao da Savet klinike potpiše
zajedničku izjavu kojom preuzima odgovornost za ishod lečenja.

Onda je prešao na istorije bolesti. Prema izveštaju bolničara,
dva ili tri pacijenta ponašali su se agresivno te noći - a među njima
i Edvard, koji se vratio u svoju sobu tek u četiri ujutru, i odbio da
uzme pilule za spavanje. Doktor Igor je morao nešto da preduzme;
ma koliko *Vilet* bio liberalan iznutra, spolja je trebalo održavati
privid konzervativne i stroge ustanove.

- Imam nešto jako važno da vas zamolim - reče devojka.

Ali doktor Igor kao da je prečuo njene reči. Uzevši stetoskop,
poce da joj preslušava pluća i srce. Proverio joj je reflekse i
Pregledao očno dno jednom malom računom lampicom. Ustanovio
J^e da skoro više i nema tragova trovanja Vitriolom, ili Gorčinom
~ kako su svi radije govorili.

Zatim je prišao telefonu i pozvao sestru da donese neki lek
komplikovanog naziva.

- Izgleda da sinoć niste primili svoju injekciju - reče doktor.

- Ali osećam se bolje.

- Vidi se na vama: podočnjaci, umor, usporeni refleksi. *M*, želite da iskoristite to malo vremena što vam je preostalo, *ГПГ°* bih vas da me slušate.

- Baš zato sam i došla ovamo. Želim da iskoristim to malo vremena, ali na svoj način. Koliko mi je još ostalo?

Doktor Igor je pogleda preko naočara.

- Možete slobodno da mi odgovorite - navaljivala je devojka!
- Više ne osećam ni strah, ni ravnodušnost, ni ništa. Volela bih da živim, ali znam da to nije dovoljno, i pomirila sam se sa sudbinom.

- Pa šta biste onda hteli?

Uđe sestra sa injekcijom. Doktor Igor joj daje znak glavom i ona pažljivo povuče rukav Veronikinog džempera.

- Koliko mi je još vremena ostalo? - ponovi Veronika, dok joj je sestra davala injekciju.

- Dvadeset i četiri časa. Možda ni toliko.

Ona obori oči i ugrize se za usnu. Ali ostala je prisebna.

- Htela bih da vas zamolim za dve usluge. Prvo, da mi date neki lek, injekciju, bilo šta - samo da mogu da ostanem budna i iskoristim svaki minut života koji mi je preostao. Strašno sam pospana, ali ne želim više da spavam, imam mnogo štošta da uradim - sve one stvari koje sam uvek ostavljala za budućnost, jer sam mislila da život traje večito. Stvari za koje sam izgubila volju, kad sam poverovala da ne vredi živeti.

- A druga molba?

- Da izađem odavde i umrem napolju. Moram da se popnem na tvrđavu koja se uzdiže iznad grada, odvajkada, a ja nikad nisam poželela da je vidim izbliza. Moram da popričam sa ženom koja prodaje kestenje zimi, a cveće u proleće; koliko sam samo^ puta prošla pored nje a nikad nisam zastala da je upitam kako je. Zeliifl da hodam po snegu bez kaputa, da osetim strašnu hladnoću -J^> koja sam uvek išla sva natrontana, iz straha da se ne prehladim.

Napokon, doktore, moram da osetim kišu na licu, da se smesim mladićima koji mi se dopadaju, da prihvatim sve njihove pozive na kafu. Moram da izljubim majku, i da joj kažem koliko je volim, da se isplačem na njenom krilu - ne stideći se da

· želim svoja osećanja, jer su ona oduvek postojala, a ja sam ih
'jftfla i skrivala.]Vložda ću ući i u crkvu, da pogledam sve
one slike koje mi

kad ništa nisu kazivale, jer može se desiti da mi sada nešto kažu.
Jlko me neki zanimljiv muškarac pozove u diskoteku, ja ću pris-
titi j plesaću čitavu noć, dok se ne srušim od umora. Onda ću otići -
jm u krevet - ali ne onako kao što sam išla s dragima, čas
nastojeći da sve držim pod kontrolom, čas glumeći da nešto ose-
ćam. Želim da se cela predam nekom muškarcu, gradu, životu, i,
na kraju, smrti.

Kad je Veronika završila, nastupilo je ćutanje, teško i mučno.
Lekar i pacijent gledali su se pravo u oči, zamišljeni, možda
pomalo i iznenađeni mnoštvom mogućnosti koje nude obična
dvadeset i četiri sata.

- Mogu da vam dam neke stimulanse, ali vam ih ne bih
preporučio - reče napokon doktor Igor. - Oni će vam razbiti san,
ali će vam oduzeti spokoj koji vam je neophodan da biste sve to
proživeli.

Veronika se više nije dobro osećala; kad god bi primila tu
injekciju, nešto bi se poremetilo u njenom telu.

-Ubledeli ste. Možda je bolje da odete u krevet, a da razgovor
nastavimo sutra.

Ponovo je bila na ivici plača, ali je uspevala nekako da se
uzdrži.

- Umoma sam, doktore. Strašno sam umorna, zato sam i
tražila lekove. Celu noć nisam ni trenula, razapeta između očaj-
anja i pristajanja. Mogla sam dobiti novi histerični napad straha,
kao što mi se juče desilo, ali kakve koristi od toga? Ako mi je
ostalo bar još dvadeset i četiri sata života, i gomila stvari koje
treba da uradim, odlučila sam da je bolje ostaviti očajanje po
strani.

Molim vas, doktore, pustite me da proživim ovo malo vremena
sto mi je ostalo - jer oboje vrlo dobro znamo da već sutra može
Diti isuviše kasno.

- Idite na spavanje - navaljivao je lekar. I dođite ovamo u
Podne. Nastavićemo razgovor.

Veronika je uvidela da nema drugog izbora.

- Ići ću da spavam, i vratiću se kasnije. Ali imamo još neta-liko minuta, zar ne?

- Samo nekoliko minuta. Danas imam posla preko glave.

- Reći ću vam nešto, bez uvijanja. Noćas sam, prvi put >, životu, masturbirala potpuno slobodno. Zamišljala sam sve ono na šta se nikad nisam usudila ni da pomislim, i uživala u stvarima koje su me ranije plašile ili odbijale.

Doktor Igor zauze krut i profesionalan stav. Nije znao kudabi taj razgovor mogao da odvede, a nije želeo da stvara sebi probleme sa pretpostavljenima.

- Otkrila sam da sam izopačena, doktore. Zanima me da li me je to možda navelo da pokušam samoubistvo. Ima mnogo stvari u meni koje nisam poznavala.

„Dobro je, u pitanju je samo objašnjenje“, pomisli on. „Ne moram da zovem sestru da prisustvuje razgovora, kako bih izbegao proces zbog seksualne zloupotrebe.“

- Svi mi želimo da isprobamo nešto novo - odgovori. - A to važi i za naše partnere. Sta je u tome pogrešno?

- To mi vi odgovorite.

- Sve je pogrešno. Jer ako ceo svet o nečemu sanja, a samo neznatna manjina to ostvari, onda se svi osećaju kao kukavice.

- Čak i ako je ta manjina u pravu?

- U pravu je onaj ko je jači. U ovom slučaju, paradoksalno, kukavice su jače i uspeavaju da namernu svoje stavove.

Ali doktor Igor nije hteo da razvija diskusiju.

- Molim vas, idite i odmorite se malo, imam da primim i druge pacijente. Ako budete saradivali, videću šta mogu da učinim u pogledu vaših molbi.

Devojka izađe. Sledeći pacijent bila je Letka, koja je trebalo da bude otpuštena, ali je doktor Igor zamoli da još malo pričeka.

Morao je da pribeleži podatke o razgovoru koji je maločas vodio: bilo je neophodno da u svoju disertaciju o Vitriolu ukljuci jedno obimno poglavlje o seksu. Uostalom, većina neuroza i psi*hoza poticala je odatle - po njegovom mišljenju, fantazije su kao

ktrični impulsi koje mozak prima, i one, ako ostanu neostva-na kraju preusmeravaju svoju energiju na druge oblasti. ^{ren}još kao student medicine, doktor Igor je čitao jednu zanimljivu

npravu o takozvanim seksualnim manjinama: sadistima, mazo-[v tirna. voajerima, onima koji uživaju u skarednim rečima - isak j'e bio pozamašan. U početku, smatrao je da je sve to samo ^astranjivanje osujećenih osoba, koje nisu uspele da uspostave zdrav odnos sa partnerom.

jvleđutim, što je dalje napredovao u svom psihijatrijskom pozivu i ispitujući svoje pacijente, zapazio je da je svaki od njih imao nešto drugo da mu ispriča. Zavalili bi se u udobnu fotelju u njegovoj ordinaciji, oborili pogled i započeli nadugačko i naširoko da raspredaju o onome što su nazivali „bolestima" (kao da su zaboravili ko je tu lekar!) ili „perverzijama" (kao da nije on psihijatar, nadležan da o tome odučuje!).

I, jednu po jednu, takozvane normalne osobe opisivale su fantazije iz čuvene knjige o seksualnim manjinama - knjige koja je, zapravo, branila pravo svakog pojedinca da postigne orgazam na način koji sam izabere, samo pod uslovom da time ne ugrožava pravo svog partnera.

Žene koje su se školovale u internatima časnih sestara sanjale su da budu ponižavane; muškarci u odelu s kravatom, na uglednim položajima, pričali su kako troše čitavo bogatstvo na prostitutke, samo da bi im mogli lizati stopala. Mladići zaljubljeni u mladiće, devojke zaljubljene u školske dragarice. Muževi koji su želeli da gledaju kako im žene uzimaju stranci, žene koje su se samozadovoljavale svaki put kad bi naišle na trag muževljeve preljube. Uzorne majke koje su jedva odolevale porivu da se Podaju prvom ko zazvoni na vrata da nešto dostavi, očevi koji su ispovedali svoje tajne avanture s retkim transvestitima koji bi ^{Us} peli da prođu kroz strogu kontrolu na granici.

I orgije. Činilo se da je svako, bez izuzetka, bar jednom u zivotu poželeo da učestvuje u nekoj orgiji.

Doktor Igor odloži olovku na trenutak i zamisli se nad samim sobom: zar i ja? Da, i on bi to voleo. Orgija, kako je on zamišljao,

morala je biti nešto potpuno razuzdano, veselo, gde ne postoji vi^v želja za posedovanjem - već samo uživanje i dar-mar.

Je li to jedan od glavnih razloga što je toliko ljudi zatrovan Gorčinom? Brakovi svedeni na prinudnu monogamiju, u kojoj polna žudnja - prema rezultatima istraživanja koje je doktor Igor brižljivo čuvao u svojoj medicinskoj biblioteci - nestaje u trećoj ili četvrtoj godini zajedničkog života. Od tog trenutka, žena ^ oseća odbačenom, a muškarac robom braka, i vitriol, gorčina počinje sve da nagriza.

Ljudi se psihijatru obično ispovedaju otvorenije nego svešteniku - jer im lekar ne može zapretiti paklom. U svojoj dugoj karijeri, doktor Igor je čuo gotovo sve što su njegovi sagovornici mogli da ispričaju.

Da ispričaju. Ali da učine, vrlo retko. Čak i posle dugogodišnje prakse, on se još uvek pitao zašto se ljudi toliko plaše da budu dragačiji.

Kad bi pokušao od njih da sazna razlog, najčešće bi dobio odgovor: „Moj muž će misliti da sam kurva“. A muškarci bi redovno odgovarali: „Moja žena zaslužuje poštovanje“.

I razgovor bi se uglavnom na tome i završio. Ništa nije vredelo to što ih je uveravao da svaki čovek ima drugačiji seksualni profil, jedinstven i osoben kao otisci prstiju: niko nije hteo da mu poveraje. Vrlo je rizično biti slobodan u krevetu ako se čovek plaši da je njegov partner rob njegovih vlastitih predrasuda.

„Neću promeniti svet“, zaključio doktor, pomirljivo, prenuvši se iz razmišljanja i zamoli bolničarku da pusti pacijentkinju lečenu od depresije. „Ali mogu barem da kažem šta mislim, u svojoj tezi.“

Edvard je video Veroniku kako izlazi iz ordinacije doktora Igora i kreće prema svojoj sobi. Poželeo je da joj poveri svoje tajne, da joj otvori dušu, isto onako iskreno i slobodno kao što je ona, prošle noći, otvorila pred njim svoje telo.

Bilo je to jedno od najtežih iskušenja kome je bio izložen otkako se obreo u *Viletu*, s dijagnozom šizofrenije. Ali uspeo je da mu odoli, i bio je zadovoljan - iako je želja da se vrati u stvarni svet počela da ga tišti.

Ovde već svi znaju da ova devojka neće izgurati ni do kraja delje. I zato ništa ne vredi ni pokušavati." ^o Ili bi možda, upravo zbog toga, vredelo podeliti s njome svoju iču. Već tri godine razgovara jedino sa Mari, a još uvek nije ^PVuran da ga ona u potpunosti razume; kao majka, verovatno matra da su njegovi roditelji bili u pravu, da on nije smeo da ih oovredi, da su mu želeli samo najbolje, i da su Vizije Raja bile samo lu'di san jednog pubertetlije, bez ikakve veze sa stvarnošću.

Vizije Raja. Bilo je to ono što ga je odvelo pravo u pakao, u beskonačne svađe sa roditeljima, u osećanje krivice koje ga je kočilo i sputavalo, primoravši ga da se povuče u jedan sasvim drugačiji svet. Danije bilo Mari, on bi i dalje živeo u toj odvojenoj stvarnosti.

Srećom, pojavila se Mari, starala se o njemu, i on je ponovo osetio da je voljen. Blagodareći njenoj brizi, nije izgubio vezu sa svetom oko sebe.

Pre nekoliko dana, jedna devojka njegovih godina sela je za klavir i odsvirala *Mesečevu sonatu*. Da li je to bila krivica muzike, ili te devojke, ili meseca, ili pak vremena koje je proveo u *Viletu*, tek, Edvard je osetio da Vizije Raja ponovo počinju da ga opsedaju.

Otrpao je Veroniku do ženske spavaonice, gde ga je zadržao jedan bolničar.

- Ne smeš ovamo da ulaziš, Edvarde. Vрати se u dvorište; tek što nije svanulo, a izgleda da će dan biti divan.

Veronika se okrete prema njemu.

- Hoću malo da odspavam - reče mu, blago. - Popričaćemo kad se probudim.

Veronika nije umela da objasni zašto, ali je taj mladić postao deo njenog sveta - ili onoga što je od tog sveta preostalo. Bila je ubeđena da je on kadar da razume njenu muziku, da se divi ⁿJenom daru; iako joj još nije uputio ni jednu jedinu reč, njegove ^oci su sve govorile.

Kao i u tom trenutku, na vratima spavaonice kad su joj govornle stvari koje ona nije želela da čuje.

Nežnost. Ljubav.

„Od ovog druženja s duševnim bolesnicima, brzo sam usn*e*i da poludim.“ Šizofreničari, međutim, to ne osećaju, jer ne p*r*T^a daju ovom svetu.

Osetila je poriv da se vrati, da ga sustigne i poljubi, ali; uspela da se savlada; bolničar bi mogao da ih vidi, da ispriča doktoru Igoru, a ovaj sigurno ne bi dozvolio ženi koja ljubi šizo. freničare da izade iz *Vileta*.

Edvard se zagleda u bolničara. Privlačnost koju je osećao prema toj devojci bila je jača nego što je mislio - ali morao je da se obuzda; posavetovaće se s Mari, jedinom osobom s kojom je delio svoje tajne. Ona će mu sigurno reći daje to što je on umislio da oseća - ljubav - vrlo opasno i potpuno uzaludno u ovakvim slučajevima. Mari će zamoliti Edvarda da se okane budalaština, i da ponovo bude normalan šizofreničar (a onda će se oboje slatko nasmejati jednoj tako besmislenoj rečenici).

Pridružio se drugim bolesnicima u trpezariji, pojeo ono što su mu prineli, i izašao u obaveznu šetnju po dvorištu. Za vreme „sunčanja“ (a tog dana je temperatura bila ispod nule), pokušao je da priđe Mari. Ali ona je delovala nepristupačno, kao neko ko želi da bude sam. Nije morala ništa da mu kaže, jer je Edvard dovoljno dobro poznao samoću da bi umeo da je poštuje.

Pride mu neki novi bolesnik. Mora da još nikoga nije poznao.

-Bog je kaznio čovečanstvo -reče nepoznati. -Kaznio gaje svirepo. Ali ja sam Ga video u svojim snovima i On mi je naložio da dođem i spasem Sloveniju.

Edvard se brzo udalji, a čovek nastavi da viče:

-Misliš da sam lud? Onda čitaj jevanđelja! Bog je jednom vec poslao Svog sina među ljude, a sad se Njegov sin ponovo vraća!

Ali Edvard ga više nije slušao. Gledao je planine u daljini i pitao se šta se to s njim događa. Otkud ta želja da izade odatle, ako je napokon našao mir za kojim je toliko tragao? Zašto da se izlaže opasnosti da ponovo izbruka svoje roditelje, sad kad su svi porodični problemi konačno rešeni? Obuzeo ga je neki nemir i on se ustumario tamo-amo, očekujući da Mari izade iz svog ćutanja,

da mogu ^a popričaju - ali ona je delovala nedostupnije nego ikada.

Znao je kako bi se moglo pobeći iz *Vileta* - ma koliko obezbeđenje izgledalo strogo, imalo je mnoge propuste, iz prostog razloga što ljudi, kad se jednom već nađu unutra, obično izgube volju da se vrate u spoljašnji svet. Na zapadnoj strani nalazio se zid na koji je gotovo svako lako mogao da se popne, jer je bio pun pukotina; ko bi rešio da ga preskoči odmah bi se našao usred oolija, a već kroz pet minuta - ako nastavi prema severu, izbio bi na drum koji vodi u Hrvatsku. Rat je već bio završen, a granice nisu bile tako strogo čuvane kao ranije; uz malo sreće mogao bi, ako mu se prohte, stići u Beograd za šest sati.

Edvard je već nekoliko puta bio na tom drumu, ali bi uvek odlučio da se vrati, jer još nije primio znak da treba da nastavi dalje. Sad su se stvari izmenile: taj znak se napokon javio, u liku i obličju jedne devojke sa zelenim očima, smeđom kosom i opreznim držanjem nekoga ko misli da zna šta hoće.

Edvard pomisli da krene pravo prema zidu, da izađe odatle i da nikad više ne kroči u Sloveniju. Ali ona devojka je spavala, a on je morao da se oprostí barem sa njom.

Posle sunčanja, kad se Bratstvo okupilo u sali za dnevni boravak, Edvard im se pridruži.

- Šta ovaj ludak ovde traži? - upita najstariji iz grupe.

- Pustite ga - reče Mari. -1 mi smo isto ludaci.

Svi se nasmejaše i zapodenuše razgovor o jučerašnjem predavanju. Rasprava se vodila oko pitanja da li jedna sufi meditacija zaista može da promeni svet? Čule su se različite teorije, predlozi, uputstva, suprotna gledišta, kritike na račun predavanja, novi postupci za poboljšanje nečega što je već vekovima izloženo proveriti.

Edvard je bio sit takvih rasprava. Ljudi se zatvore u neki azil¹ onda odatle spasavaju svet, ne izlažući se pritom nikakvim nzcima - jer znaju da će ih tamo, napolju, svi ismevati, čak i ako odu predložili neke sasvim konkretne ideje. Svaki član te grupe, Ponaosob, imao je posebnu teoriju o svemu i svačemu, i verovao

da je njegova istina jedina važna i važeća; provodili su dane, noć sedmice i godine u jalovim rasprama, a da nikad nisu prihvatili jedinu stvarnost koju neka zamisao može imati: dobra ili loša, om postoji samo ako neko pokuša da je sprovede u delo.

Šta je sufi meditacija? Šta je Bog? Šta je Spasenje, ako svet uopšte treba da bude spasen? Ništa. Ako bi svi - ovi ovde i oni napolju - živeli svoj život i pustili druge da čine to isto, Bog bi bio prisutan u svakom trenutku, u svakom zrnu gorušice, u pramenu oblaka koji se namah ukaže i već sledećeg časa iščezne, Bog je bio tu, a ljudi su i dalje verovali da treba da nastave da ga traže, jer im se činilo da bi bilo suviše prosto i jednostavno prihvatiti život kao jedan čin vere.

Setio se one tako obične, tako jednostavne vežbe koju je čuo od majstora sufizma, dok je čekao Veroniku da se vrati za klavir: posmatrati ružu. Zar je potrebno išta više od toga?

Pa ipak, i posle iskustva jedne duboke meditacije, koje imje omogućilo da se približe Vizijama Raja, ovi ljudi su ponovo raspravljali, dokazivali i obrazlagali svoja stanovišta, kritikovali, ispredali teorije.

Sreo je Marin pogled. Ona obori oči, ali Edvard je čvrsto rešio da već jednom prekine tu mučnu situaciju; prišao joj je i uhvatio je za ruku.

- Pusti me, Edvarde.

On je mogao da kaže „pođi sa mnom“, ali nije hteo to da čini pred tim ljudima koji bi bili zaprepašćeni odlučnim tonom njegovog glasa. Zato mu se činilo da je bolje da klekne i uputi joj molećiv pogled.

Muškarci i žene se nasmejaše.

- Gleda u tebe kao u pravu sveticu, Mari - primeti neko. - To je posledica jučerašnje meditacije.

Ali godine ćutanja naučile su Edvarda da govori očima; bio je u stanju da svu svoju energiju usmeri u pogled. Kao što je bio savršeno siguran da je Veronika razumela njegovu nežnost i ljubav, tako je sad znao da će Mari shvatiti njegov očaj, jer mu je u tom času bila preko potrebna.

Ona se još malo nećkala. A onda je ustala i uzela ga za ruku.

_ Idemo da prošetamo - reče. - Nervozan si. I njih dvoje ponovo izidoše u vrt. Čim su se našli na bezbednoj daljenosti, sigurni da ih niko ne može čuti, Edvard prekide ćuta-

'_ Već godinama sam ovde, u *Viletu* - reče. - Prestao sam da sramotim svoje roditelje, odrekao sam se svih ambicija, ali Vizije Raja me nisu napustile.

_ Znam ja to - odgovori Marija.- Mnogo puta smo već razgovarali o tome. I znam na šta sad ciljaš: vreme je da izadeš odavde.

Edvard pogleda u nebo; da li to znači da i ona to isto oseća?

- I sve je to zbog devojke - nastavi Marija. - Videli smo mnogo sveta kako umire ovde, unutra, i svi su oni umrli iznenada, ali uglavnom tek pošto su već digli ruke od života. Ovo je prvi put da se to dešava jednoj mladoj, lepoj, zdravoj osobi -koja još štošta treba da proživi.

Veronika je ovde jedina koja ne bi želela da ostane u *Viletu* zauvek. Njen primer nas navodi da se zapitamo: a mi? Šta mi ovde tražimo i očekujemo?

On klimnu glavom, u znak odobravanja.

- Elem, i ja sam se sinoć zapitala šta radim u ovom sanatorijumu. I ustanovila sam da bi bilo mnogo zanimljivije naći se na trgu, na Tri Mosta, na pijaci ispred pozorišta i kupovati jabuke, ćaskajući o vremenu. Naravno da bih morala da se ponovo borim sa stvarima na koje sam već i zaboravila - neplaćenim računima, neprijatnostima sa susedima, ironičnim pogledom ljudi koji me ne shvataju, samoćom, prigovaranjima moje dece. Ali mislim da sve to spada u život, a cena koju treba da platimo suočavajući se^s tim sitnim problemima znatno je manja od one koju bismo niorali da platimo kad ih ne bismo priznali za svoje.

Pomišljam da svratim danas kod mog bivšeg muža, samo da^{bih} mu kazala „hvala“. Šta ti misliš?

~ Ništa. Da li to znači da bi i ja trebalo da odem kod svojih roditelja i da im to isto kažem?

-Možda. U osnovi, za sve što nam se u životu dešava, krivica J^e isključivo naša. Mnogi su prolazili kroz iste teškoće kao i mi,

ali su drugačije reagovali. Mi smo izabrali najlakši put: odvojenu stvarnost.

Edvard je znao da je Mari u pravu.

- Ja imam volje da otpočnem život iz početka, Edvarde. Da činim greške koje sam oduvek želela da činim, a nikad nisam imala hrabrosti. Da se suočim s panikom koja može ponovo da se javi, ali ona bi sad u meni izazvala samo umor, jer znam da od nje neću ni umreti, pa čak ni izgubiti svest. Mogu steći nove prijatelje i naučiti ih da budu ljudi, da bi postali mudri. Rekla bih im da se ne pridržavaju pravila o lepom ponašanju, da otkriju svoj vlastiti život, želje, pustolovine, i DA ŽIVE! Katolicima bih citirala Propovijednika, muslimanima Koran, Jevrejima Tora, a ateistima Aristotela. Nikad više ne bih bila advokat, ali mogla bih da iskoristim svoje iskustvo držeći predavanja o muškarcima i ženama koji su spoznali istinu postojanja, i čiji svi spisi mogu da se sažmu u jednu jedinu reč: „Živite!“ Ako budete živeli, Bog će živeti s vama. Ako odbijete da preuzmete svoje rizike, On će se vratiti na daleka Nebesa i biće samo predmet filozofskih spekulacija.

Svi to znaju. Ali niko se ne usuđuje da učini prvi korak. Možda iz straha da ga ne proglase ludim; a ako ništa drago, nas dvoje smo bar tog straha oslobođeni, Edvarde. Već smo prošli kroz *Vilet*.

- Jedino ne možemo da se kandidujemo za predsednika Republike. Opozicija bi nam stalno naturala na nos našu prošlost.

Mari se složi i nasmeja.

- Sita sam ovakvog života. Ne znam da li ću uspeti da pobedim strah i izađem odavde, jednom zasvagda, ali već mi je dozlogrdilo i Bratstvo, i ovaj vrt, i *Vilet*, a nemam više snage ni da izigravam ludilo.

- Ako ja to učinim, hoćeš li i ti?

- Ti to nećeš učiniti.

- Umalo već nisam, pre nekoliko minuta.

- Ne znam, Edvarde. Sve me je to zamorilo, ali već sam se navikla.

_ Kad sam ušao ovamo, s dijagnozom šizofrenije, ti si utrošila Ine dane i mesece poklanjajući mi pažnju i tretirajući me kao fudsko biće. I ja sam se već privikavao na život koji sam odlučio da vodim, na dragu stvarnost koju sam sam stvorio, ali ti mi nisi dozvolila' U početku sam te mrzeo, a sada te volim. Želim da i ti izađeš iz *Vileta*, Mari, kao što sam ja već izašao iz svog odvojenog sveta.

Mari se udalji, bez odgovora.

TJ maloj biblioteci u *Viletu* - koju niko nije posećivao -Edvard nije našao ni Koran, ni Aristotela, ni drage filozofe koje je Mari pominjala. Ali naišao je na tekst jednog pesnika:

*„Izato rekoh samom sebi: *
Sudbina bezumnika biće i moja.]
Idi, jedi hleb svoj s radošću
I vino svoje ispijaj u slast
Jer Bogje već primio dela tvoja. s
Neka ti odežda vazda bude bela
A glava mirisavim uljem pošćropljena.
Uživaj život s voljenom ženom
*U svakom svome danu tašćtom *
Šćo ti ga podari Bog pod suncem,
Jer to tije u životu dodeljeno
I dau radu izgaraš pod suncem.
Sledi puteve svoga srca
I želje svojih očiju
Svestan da će ti Bog zatražiti račun.

- Bog će na kraju tražiti da mu položimo račune - reče Edvard, naglas. - A ja ću onda reći: „Proveo sam jedan deo svog života gledajući vetar, ali sam zaboravio da sejem, i nisam iskoristio svoje dane, niti sam popio vino koje mi je bilo ponuđeno. Ali jednog dana osetio sam da sam spreman i vratio sam se svome Poslu. Isprićao sam ljudima svoje Vizije Raja, kao što su Boš, Van Gog, Vagner, Betoven, Ajnštajn i dragi ludaci činili pre mene. On

će kazati da sam izašao iz bolnice da ne bih gledao jednu devojki, kako umire, ali ona će tada već biti na Nebu, i zauzeće se za mene

- Šta to govoriš? - prekide ga bibliotekar.

- Želim da izađem iz *Vileta* - odgovori Edvard, povišenim tonom. - Imam posla.

Bibliotekar pritisnu jedno zvonce i ubrzo se pojavise dva bolničara.

- Hoću da izađem odavde - ponovi Edvard, sav usplahiren. \ Dobro se osećam, pustite me da razgovaram s doktorom Igorom.

Ali ona dvojica su ga već šćepala, jedan za jednu, drugi za drugu ruku. Edvard pokuša da se oslobodi, ali je znao da nema izgleda.

- Zapao si u krizu, smiri se - reče jedan od njih. - Mi ćemo se već pobrinuti za tebe.

Edvard poče da se raspravlja.

- Pustite me da razgovaram s doktorom Igorom. Imam štošta da mu kažem, i ubeden sam da će me razumeti!

Ljudi su ga već vukli prema spavaonici.

-Pustite me! - vikao je Edvard. - Saslušajte me, barem jedan minut.

Put do spavaonice vodio je kroz salu za dnevni boravak, gde su u to doba dana svi bolesnici bili na okupu. Edvard se svađao, i napetost je počela da raste.

-Pustite ga! Onje lud!

Neki su se smejali, drugi su lupali rukama o stolove i stolice.

- Ovo je bolnica! Niko od nas nije obavezan da se ponaša kao vi!

Jedan bolničar došapnu dragom:

- Moramo da ih zastrašimo, ili će za koji čas stvari izmaci kontroli.

- Postoji samo jedan način.

- To se doktoru Igora neće dopasti.

- Bilo bi još gore kad bi video ovu bandu manijaka kako ruše njegov obožavani sanatorijim.

Veronika se naglo prenula iza sna, oblivena hladnim znojem. Napolju je vladala neopisiva galama, a njoj je bila potrebna tišina da bi nastavila da spava. Ali graja nije prestajala.

Ustala je, polubunovna, i odbauljala do sale za dnevni boravak taman na vreme da vidi kako ona dvojica vuku Edvarda, a novi bolničari pristižu sa spremnim špricovima.

- Šta to radite? - vrisnu.

- Veronika!

Šizofreničar se njoj obratio! Izgovorio je njeno ime! Osećajući neku mešavinu stida i iznenađenja, Veronika pokuša da im pride, ali jedan od bolničara joj prepreči put.

- Šta to treba da znači? Ja nisam ovde zato što sam luda! Ne smete tako postupati sa mnom!

Uspela je da odgurne bolničara, dok su ostali bolesnici vrištali i dizali toliku larmu da je nju podilazila jeza. Da li treba da potraži doktora Igora, i smesta ode odatle?

- Veronika!

On je ponovo izgovorio njeno ime. Natčovečanskim naporom Edvard je napokon uspeo da se oslobodi one dvojice. Ali umesto da izjuri napolje, ostao je da stoji u mestu, kao ukopan, isto kao i prethodne noći, kraj klavira. Kao nekom čarolijom, sve se najednom zaustavilo, u iščekivanju sledećeg poteza.

Jedan od bolničara ponovo mu je prišao, ali Edvard ga pogleda, usredsredivši svu svoju energiju u taj pogled.

- Poći ću sa vama. Već znam kuda me vodite, i znam da biste hteli da to svi saznaju. Sačekajte samo trenutak.

Bolničar zaključio da vredi sačekati; uostalom, izgledalo je da se sve vratilo u normalu.

- Mislim da ti... mislim da mi ti mnogo značiš - reče Edvard Veroniki.

- Ti ne možeš da govoriš. Ti ne živiš u ovom svetu, i ne znaš da se ja zovem Veronika. Ti nisi noćas bio sa mnom, za ime sveta, kaži da nisi bio.

- Bio sam.

Ona ga uhvati za ruku. Ludaci su vikali, tapšali, dobacivali Prostakluke.

- Kuda te to vode?
- Na tretman.
- Idem i ja s tobom.
- Ne vredi. Samo ćeš se uplašiti, čak i ako ti budem jemčio da to ne boli, da ništa ne osećam. A i mnogo je bolje od sedativa jer se mnogo brže dolazi svesti.

Veronika nije znala o čemu on zapravo govori. Pokajala se što ga je uhvatila za ruku; sad je jedino želela da se izgubi odatle, što pre, da prikrije svoj stid, da nikada više ne vidi tog čoveka koji je prisustvovao izlivu svega najgnusnijeg i najprljavijeg što u njoj postoji - a ipak se i dalje ophodi prema njoj s nežnošću.

Ali tad se ponovo setila Marinih reči: da ne treba da objašnjava svoj život nikome, pa čak ni tom mladiću koji je stajao ispred nje,

- Idem sa tobom.

Bolničari se složiše da je možda tako i bolje: šizofreničara više nije trebalo savlađivati, išao je dobrovoljno.

Kad su stigli u spavaonicu, Edvard sam leže na krevet. Tu su već čekala dvojica s nekom čudnovatom napravom i jednom vrećom punom platnenih traka.

Edvard se okrete prema Veroniki i zamoli je da sedne na susedni krevet.

- Za koji minut, priča će se razglasiti po celom *Viletu*. I svi će postati mirni kao bubice, jer čak i u najmahnitijem ludilu postoji izvesna doza straha. Samo onaj ko je već prošao kroz sve ovo, zna da to i nije baš tako strašno.

Bolničari su slušali razgovor, i nisu verovali tom šizofreniku ni reč. Naprotiv, moralo je strašno da boli - ali zar iko zna šta se zbiva u glavi jednog ludaka. Jedina suvisla srvar koju je mladac rekao ticala se straha: priča će se, u tren oka, raširiti po celom *Viletu* i mir će se ponovo vratiti.

- Legao si pre vremena - reče mu jedan od njih.

Edvard ustade, a oni prostreše preko kreveta neki gumirani prekrivač. „E sad možeš da legneš.”

On poslušao. Bio je miran, kao da je sve to za njega puka rutina.

Bolničari svezaše nekoliko platnenih traka oko Edvardovog tela i gurnuše mu parče gume u usta.

_ To je zato da ne bi, nehotice, zagrizao jezik - reče jedan bolničar Veroniki, zadovoljan što može da pruži jedno stručno objasnjenje, koje je ujedno bilo i upozorenje.

Onu neobičnu napravu - ne mnogo veću od kutije za cipele, s nekoliko dugmadi i s tri indikatora s kazaljka - postaviše na stolicu pored kreveta. Iz nje su štrčale dve žice na čijim je krajevima visilo nešto nalik na slušalice.

Jedan bolničar prisloni slušalice na Edvardove slepoočnice. Drugi je, kako je izgledalo, podešavao spravu, okrećući dugmad čas udesno čas ulevo. Iako nije mogao da govori zbog one gume u ustima, Edvard je netremice gledao u Veroniku, kao da joj poručuje: „Ne brini ništa, ne boj se“.

- Podešeno je na sto trideset volti u nula koma tri sekunde - reče bolničar koji se bavio napravom. - Krećemo.

Pritisnu jedno dugme i sprava poče da zuji. Istog trenutka, Edvardove oči se zastakleniše, a telo poče tako silovito da mu se grči i izvija da bi - samo da nije bio vezan onim trakama - slomio kičmu.

- Prestanite s tim! - povika Veronika.

- Već smo prestali - odgovori bolničar, sklanjajući slušalice s Edvardovih slepoočnica. Ali bez obzira na to, telo je nastavilo da se grči, a glava se tako besomučno bacakala levo-desno, da je jedan od prisutnih morao da je obuhvati rukama ne bi li je smirio. Drugi je spakovao spravu u njenu futrolu, i seo da popuši cigaretu.

Ceo prizor je trajao nekoliko minuta. Na mahave je izgledalo da se telo smiruje a onda bi ga ponovo spopadali grčevi, dok se jedan bolničar naprezao iz sve snage da nekako fiksira Edvardovu glavu. Malo-pomalo, grčevi se prorediše, da bi napokon potpuno prestali. Edvardove oči bile su još otvorene, i bolničar ih zatvori, kao što se čini mrtvacima.

Zatim izvuče gumu iz mladićevih usta, odveza ga i skloni Platnene trake u futrolu sa mašinom.

- Dejstvo elektrošoka traje sat vremena - reče devojci, κ_0 ; više nije vrištala. Izgledala je kao hipnotisana onim što je upravo videla. - Sve je u redu. Uskoro će doći k sebi i biće mirniji.

Čim ga je pogodio prvi strujni udar, Edvard je osetio ono što mu je odranije već bilo poznato; normalni vid mu je slabio, kao da neko navlači zavesu - a onda je svega nestalo. Nije bilo ni patnje, ni bola, ali je već posmatrao druge pacijente pod šok-terapijom i znao je kako je to jeziv prizor.

Zatim ga obuze potpuni mir. Ako je, pre nekoliko minuta, prepoznao nagoveštaje nekog novog osećanja u svom srcu, ako je poceo da uviđa da postoji, ili mu se učinilo da postoji, i jedna dragačija ljubav od one koju su mu roditelji pružali, elektrošok - ili elektroterapija, kako su to stručnjaci radije nazivali, sigurno će ga vratiti u normalno stanje.

Glavni učinak elektroterapije jeste zaboravljanje svežih sećanja. Edvard nije smeo da pothranjuje nemoguće snove. Nije smeo da upire pogled u budućnost koja ne postoji; njegove misli morale su da ostanu okrenute prošlosti, inače će zaista poželeti da se vrati u život.

Jedan sat kasnije Letka uđe u spavaonicu koja je bila gotovo pusta - ako se izuzme jedan krevet na kojem je ležao neki mladić. I jedna stolica, na kojoj je sedela neka devojka.

Kad je prišla bliže, videla je da je devojka ponovo povraćala, a glava joj je bila pognuta i nakrivljena na desnu stranu.

Letka se okrete da pozove pomoć, ali Veronika podiže glavu.

- Nije to ništa - reče. - Imala sam novi napad, ali je već prošao.

Letka je nežno obgrli i odvede do klozeta.

- To je muški klozet - reče devojka.

- Nema nikoga, ništa ne brini.

Letka joj skide uprljani pulover, opru ga i raširi preko radijatora da se suši. Zatim uze svoj vuneni džemper i obuče ga Veroniki.

- Zadrži ga. Došla sam ovamo da se oprostim.

pevojka je delovala odsutno, kao da je više ništa ne zanima. Letka je odvede natrag, do stolice na kojoj je maločas sedela.

_ On će se uskoro probuditi. Možda će mu u prvi mah biti teško da se seti šta se desilo, ali pamćenje će mu se brzo vratiti. Nemoj da se uplašiš ako te ne bude odmah prepoznao.

_ Neću - odgovori Veronika. - Jer više ni samu sebe ne mogu da prepoznam.

Letka privuče jednu stolicu, i sede pored Veronike. Toliko je već vremena provela u *Viletu* da je ništa ne košta da se zadrži još koji trenutak i popriča s tom devojkom.

- Sećaš se našeg prvog susreta? Toga dana sam ti ispričala jednu priču, pokušavajući da objasnim da je svet upravo onakav kakvim ga mi vidimo. Svi su smatrali kralja ludim samo zato što je hteo da nametne jedan poredak koji više nije postojao u svesti njegovih podanika.

Međutim, u životu ima stvari koje, bez obzira iz kog ugla ih posmatramo, ostaju stalno iste - i vrede podjednako za sve ljude. Kao, na primer, ljubav.

Letka primeti da su se Veronikine oči izmenile. Oluči da nastavi.

- Čini mi se da ako neko kome je ostalo još jako malo od života, odluču da to malo preostalog vremena provede pored bolesničke postelje, gledajući čoveka koji tu spava, onda to ima veze s ljubavlju. I rekla bih još nešto: ako je za to vreme dotična osoba doživela srčani napad, a nikoga o tome nije izvestila - samo zato da ne bi morala ni za trenutak da se udaljava od tog čoveka -onda to znači da ta ljubav može da se razbukti.

- Ali to može biti i očajanje - reče Veronika. - Pokušaj da dokažemo da, na kraju krajeva, nema razloga da se nastavi borba pod suncem. Ne mogu biti zaljubljena u čoveka koji živi u nekom drugom svetu.

- Svi mi živimo u nekom svom posebnom svetu. Ali ako Pogledaš zvezdano nebo, videćeš da se svi ti različiti svetovi spajaju obrazujući sazvežđa, sunčeve sisteme, galaksije.

Veronika ustade i priđe Edvardovom uzglavlju. Pomilovala ga je po kosi. Bila je zadovoljna što ima s kim da porazgovara.

- Pre mnogo godina, dok sam još bila dete, kad bi me majk terala da vežbam klavir, ja sam govorila samoj sebi da ću biti stanju dobro da sviram tek kad budem bila zaljubljena. I noćas prvi put u životu, osetila sam da zvuci sami izlaze iz mojih prstii kao da ja nemam nikakvu vlast nad onim što činim.

Neka sila me je vodila, stvarala melodije i akorde za koje nikad nisam ni pomišljala da bih umela da ih odsviram. I ja sam se prepustila klaviru jer sam se neposredno pre toga prepustila torn čoveku, a da on nije dotakao ni vlas moje kose. Juče ja nisam bila ista osoba, ni kad sam se prepustila uživanju u seksu, ni dok sam svirala klavir. A opet, mislim da sam to ipak bila ja.

Veronika odmahnu glavom.

- Sve ovo što govorim nema nikakvog smisla.

Letka se setila svojih susreta u bezvazdušnom prostoru, sa svim onim bićima koja su lebdela u različitim dimenzijama. Htela je to da ispriča Veroniki, ali se uplašila da bi time mogla još više daje zbuni.

- Pre no što mi budeš ponovila da ćeš umreti, dozvoli mi još nešto da ti kažem: ima ljudi koji čitavog života žude za samo jednim trenutkom kakav si ti doživela noćas, ali ga nikad ne dočekaju. I zato, ako već moraš da umreš sada, umri sa srcem punim ljubavi.

Letka ustade.

- Nemaš šta da izgubiš. Mnogi ljudi ne dopuštaju sebi ljubav upravo zbog toga - što time stavljaju mnoge stvari na kocku, bilo da se tiču prošlosti ili budućnosti. U tvom slučaju, postoji samo sadašnjost.

Prišla je Veroniki i poljubila je.

- Ako budem ovde ostala još neko vreme, na kraju ću odustati od namere da odem. Izlečila sam se od depresije, ali sam otkrila, ovde, unutra, druge vidove ludila. Želim da ih ponesem sa sobom i da počnem da posmatram život svojim vlastitim očima.

Kad sam došla, bila sam depresivna žena. Danas sam luda, I vrlo sam ponosna zbog toga. Tamo, napolju, ponašaću se potpuno isto kao i ostali. Pazariću u samoposlugama, ćaskati s prijateljicama o kojekakvim glupostima, traćiti dragoceno vreme ispred te-

1 vizora. Ali znam da mi je duša slobodna, i da mogu da sanjarim
•^opštim sa svetovima za koje nisam ni slutila da postoje, pre no
Što sam ovamo ušla.

Dopustiću sebi poneku ludoriju, samo da bi drugi mogli da
kažu: ova je izašla iz *Viletal* Ali znam da će mi duša biti ispunje-
na, jer moj život napokon ima smisla. Moći ću da gledam zalazak
sunca i da verujem da se iza njega krije Bog. Kad me neko bude
previše gnjavio, odbrusiću mu nešto prostački, i neće me se ticati
šta će ko da misli. Jer ionako će svi govoriti: ova je izašla iz
Viletal

Gledaću muškarce na ulici, pravo u oči, bez stida da ću time
možda probuditi njihovu žudnju. A odmah zatim, svratiću u neku
prodavnicu uvozne robe, kupiti najbolja vina koja mi moj džep
može priuštiti i otići kući da ih popijem s mojim mužem, jer želim
da podelim radost i smeh s tim čovekom koga toliko volim.

On će mi reći, kroz smeh, ti si luda! A ja ću odgovoriti:
naravno da jesam, bila sam u *Viletul* I ludilo me je oslobodilo. A
sada, dragi moj mužu, moraćeš svake godine da tražiš odsustvo i
da me povedeš da upoznam neke opasne planine, jer moram da
se izložim opasnosti života.

Ljudi će govoriti: izašla je iz *Vileta* i sad hoće i muža da zarazi
svojim ludilom! A on će uvideti da su ljudi u pravu, i zahvaljivaće
Bogu što naš brak baš sada iznova počinje, i što smo ljudi - jer
ludaci su i izmislili ljubav.

Letka izade, pevuseći neku melodiju koju Veronika nikad nije
Čula.

§

Dan je bio naporan, ali uspešan. Doktor Igor je nastojao da
sačuva hladnokrvnost i ravnodušnost jednog naučnika, ali nije
uspeo da obuzda svoje oduševljenje: lečenje trovanja vitriolom
davalo je zadivljujuće rezultate!

- Danas nemate zakazano - reče Mari, koja je ušla bez kuca-
nja.

- Neću vas dugo zadržavati. Zapravo, htela bih samo da va* upitam za jedno mišljenje.

„Danas svi traže da čuju moje mišljenje“, pomisli doktor Igor setivši se devojke i njenog pitanja o seksu.

- Edvard je upravo primio elektrošok.

- Elektroterapija; molim vas koristite ispravan naziv, inače će izgledati da smo mi ovde neka gomila divljaka. - Doktor Igor je uspeo da prikrije iznenađenje, a kasnije će već ustanoviti ko je to odlučio. -1 ako vas zanima moje mišljenje o tome, moram vam razjasniti da se ta metoda u današnje vreme ne primenjuje kao nekada.

- Ali je opasna.

- Bila je veoma opasna; nisu umeli da odrede odgovarajuću voltažu, tačno mesto gde treba postaviti elektrode, i mnogo je ljudi umrlo od moždanog udara u toku tretmana. Ali stvari su se izmenile; danas se elektroterapija upražnjava s neuporedivo većom tehničkom preciznošću, a ima tu prednost što izaziva trenutnu amneziju, čime se izbegava hemijska intoksikacija prouzrokovana dugotrajnim uzimanjem lekova. Pročitajte nekoliko psihijatrijskih časopisa, molim vas, i nemojte brkati elektroterapiju sa elektrošokovima južnoameričkih mučitelja.

Eto. Dao sam vam mišljenje koje ste tražili. A sad moram da se vratim svom poslu. Mari se nije ni pomerila.

- Nisam to došla da vas pitam. Mene zapravo zanima da li mogu da izađem odavde.

- Vi već izlazite kad god vam se prohte, i vraćate se jer tako želite - i zato što vaš muž ima dovoljno novca da vas drži na jednom tako skupom mestu kao što je ovo. Možda bi pre trebalo da me pitate da li ste izlečeni, a ja vam na to mogu odgovoriti samo novim pitanjem: izlečeni, od čega?

Vi ćete reći: izlečena od straha, od paničnog sindroma. A Ja ću vam odgovoriti: „Ali Mari, vi već tri godine ne patite više od toga“.

- Znači da sam izlečena.

- Ne, naravno da niste. Jer to i nije bila vaša bolest. U tezi koju pišem i koju treba da branim u Slovenskoj akademiji nauka (Moktor Igor nije želeo da ulazi u pojedinosti o vitriolu) pokušavam da proučim takozvano „normalno“ ljudsko ponašanje. Javnogi lekari pre mene već su vršili takva istraživanja i došli su do zaključka da je normalnost samo pitanje opšte saglasnosti, odnosno, drugim rečima, ako većina ljudi smatra da je nešto ispravno, onda to i postaje ispravno.

Postoje stvari u ljudskom ponašanju kojima upravlja običan zdrav razum: postavljanje dugmadi na prednjoj strani košulje je pitanje logike, jer bi bilo veoma teško zakopčavati ih sa strane, a potpuno nemoguće ako bi se nalazila na leđima.

Druge stvari, međutim, nameću se i prihvataju samo zato što sve više ljudi počinje da veruje da tako treba da bude. Navešću vam dva primera: jeste li se ikad zapitali zašto su slova na pisačkoj mašini raspoređena tako kako jesu?

- Iskreno govoreći, nisam.

-Nazovimo taj raspored QWERTZ, jer su tako poređana slova u prvom gornjem nizu. Ja sam se pitao zašto je to tako i našao sam odgovor: prvu pisačku mašinu izumeo je Kristofer Šoles, hiljadu osamsto sedamdeset i treće, da bi pojednostavio pisanje. Ali ubrzo se pojavio jedan problem: ako bi neko kucao velikom brzinom, dirke sa slovima bi se zaglavile i zakočile mašinu. Tada je Šoles smislio raspored QWERTZ, koji je primorao daktilografe da kucaju sporije.

-Neverovatno.

- Ali istinito. Tako je *Remington* - koji je do tada proizvodio šivaće mašine - upotrebio raspored QWERTZ na svojim prvim pisačim mašinama. Tako je sve više ljudi bilo prinuđeno da usvoji ^{ta}J sistem, a onda su i druge fabrike prešle na proizvodnju takvih mašina, sve dok, vremenom, taj raspored nije postao jedini i opštevažeći. Da ponovim: dirke na pisačim mašinama i računari-
ma poređane su tako da bi se kucalo sporije, a ne brže, shvatate? Pokušajte da zamenite mesta slovima i nećete naći nijednog kupca za svoj proizvod.

Kad je prvi put u životu videla pisaću mašinu, Mari se zaista zapitala zašto slova nisu poređana abecednim redom. Ali nikad više o tome nije razmišljala, jer je bila ubeđena da postojeć raspored ubrzava kucanje.

- Jeste li bili u Firenci?

- Nisam.

- Treba da odete, nije mnogo daleko. Elem, na katedrali u Firenci postoji jedan predivan sat, koji je izradio Paolo Učelo hiljadu četiristo četrdeset i treće. Ali taj sat ima jednu neobičnu pojedinost: iako pokazuje vreme -kao i svi drugi satovi -njegove kazaljke se kreću u suprotnom smeru od onog na koji smo navikli.

- Kakve to ima veze sa mojom bolešću?

- Samo polako, doći ćemo i na to. Dakle, stvarajući taj sat Paolo Učelo nije nameravao da bude originalan: zapravo, u to doba postojalo je još nekoliko takvih satova, pored drugih čije su kazaljke išle u smeru koji danas poznajemo. Iz nekog nama nepoznatog razloga, možda zato što je Veliki Vojvoda imao sat sa kazaljkama koje su se kretale u smeru koji danas smatramo „pravilnim“ taj smer se nametnuo kao jedini ispravan - a Učelov sat je proglašen za odstupanje od pravila ili, prosto rečeno, za ludost.

Doktor Igor napravi pauzu. Ali znao je da Mari pomno prati njegovo izlaganje.

- A sad da se vratimo vašoj bolesti: svako ljudsko biće je jedino, jedinstveno, sa osobenim svojstvima, nagonima, uživanjima, težnjama ka pustolovinama. Ali društvo svima nameće jedan zajednički obrazac ponašanja - a ljudi se najčešće čak i ne zapitaju zašto. Jednostavno ga prihvataju, kao što su i daktilografi prihvatili raspored QWERTZ kao najbolji mogući. Jeste li ikad u životu sreli nekoga ko se zapitao zašto kazaljke na satu idu u jednoffl smeru a ne u suprotnom?

- Nisam.

- Kad bi neko to upitao, verovatno bi čuo odgovor: ti si lud. A ako bi i dalje bio uporan, sagovornici bi pokušali da smisle neko objašnjenje, ali bi brzo odustali - jer ne postoji nikakav drug¹ razlog osim onog koji sam vam naveo.

A sad mi ponovite vaše pitanje.

_ Jesam li ozdravila?

-Niste. Vi ste jedna dragačija osoba, koja želi da se izjednači sa ostalima. A to se, s mog stanovišta, smatra teškom bolešću.

_ Bolesno je biti drugačiji?

-Bolesno je kad neko sebe prisiljava da postane isti kao drugi: to izaziva neuroze, psihoze, paranoje. Bolesno je želiti biti isti, jer to podrazumeva nasilje nad prirodom, suprotstavljanje Božjim zakonima - jer Bog, u svim gajevima i šumama sveta, nije stvorio nijedan list koji bi bio jednak nekom drugom. Ali vi smatrate da biti različit znači biti lud, i zato ste izabrali *Vilet* za život. Jer, pošto su ovde svi drugačiji, vi ste postali isti kao svi ostali. Jeste li me shvatili?

Marija klimnu glavom.

- Zato što nemaju hrabrosti da budu drugačije, pojedine osobe se okreću protiv prirode, a njihov organizam počinje da luči vitriol - ili gorčinu, kako se obično naziva taj otrov.

-Štaje to vitriol?

Doktor Igor uvide da je daleko zabrazdio, i odluči da promeni temu.

- Nije važno šta je vitriol. Hoću da kažem samo sledeće: po svemu sudeći, vi niste ozdravili.

Marija je imala za sobom dugogodišnje sudsko iskustvo i rešila je da ga sada primeni. Prvi taktički potez nalaže da se pretvaramo kako se slažemo sa protivnikom, da bismo ga odmah zatim naveli da prihvati sasvim suprotno mišljenje.

- Slažem se sa vama. Došla sam ovamo iz jednog vrlo konkretnog razloga - paničnog sindroma - a ostala sam zbog drugog, potpuno apstraktnog: nesposobnosti da se suočim s jednim drugačijim životom, bez posla i bez muža. Slažem se sa vama: izgubila sam volju da započnem novi život, koji zahteva sticanje novih navika. I više od toga: slažem se da je pravila u jednoj bolnici, čak i uz elektrošokove - izvinite, elektroterapiju, kako vi više volite da kažete - kućni red, histerične napade pojedinih pacijenata, mnogo lakše podnositi nego pravila jednog sveta koji, po vašim rečima, čini sve da bi bio i ostao isti.

Međutim, sinoć sam, sasvim slučajno, slušala jednu ženu kako svira klavir. Svirala je maestralno, kao retko ko koga sam ikada čula. Dok sam slušala muziku, razmišljala sam o svima onima koji su se napatili komponujući te sonate, preludijume, adađa, i o podsmehu koji su morali da podnose kad su pokazivali svoje komade - drugačije - onima koji su vladali svetom muzike. o teškoćama i poniženjima kroz koja su prolazili da bi pronašli nekog ko bi platio izvođenje. Na zvižduke kojima ih je često dočekivala publika koja još nije bila naviknuta na takva sazvučja.

I najgore od svega, mislila sam: nisu patili samo kompozitori, već pati sad i ova devojka koja svira njihovu muziku, s toliko duše, jer zna da će umreti. A ja, zar ja neću takode umreti? Gde li sam ja ostavila svoju dušu? Kad bih uspela da je nađem, možda bih i ja mogla da odsviram melodiju svog života s istim takvim zanosom?

Doktor Igor je slušao, bez reči. Izgleda da su njegove zamisli urodile plodom, ali još je bilo prerano da bi bio siguran u to.

- Gde sam ostavila svoju dušu? - ponovo upita Marija. - U prošlosti. U onom što sam umišljala da je moj život. Ostavila sam svoju dušu zarobljenu u vremenu kad sam imala kuću, muža, posao kojeg sam želela da se otarasim, ali nikad nisam smogla hrabrosti.

Moja je duša ostala u mojoj prošlosti. Ali danas se probila dovde, i ja je ponovo osećam u svom telu, punu poleta. Još ne znam tačno šta ću da radim; znam samo da sam utrošila tri duge godine samo da bih shvatila da me je život gurao na jedan drugačiji put, a ja nisam htela njime da krenem.

- Čini mi se da primećujem izvesne znake poboljšanja - reče doktor Igor.

- Nisam ni morala da tražim dozvolu za izlazak iz *Vileta*. Dovoljno je bilo izaći na kapiju, i nikad se više ne vratiti. Ali morala sam ovo da kažem nekome, i kažem sada vama: umiranje te devojke omogućilo mi je da shvatim svoj život.

-Mislim da se oni znaci poboljšanja pretvaraju u jedno čudno ozdravljenje - nasmeja se doktor Igor. - Šta nameravate da radite?

__ Da odem u El Salvador, da se staram o deci. _ Nema potrebe da idete tako daleko: na manje od dvesta kilometara odavde, nalazi se Sarajevo. Rat je završen, ali problemi su ostali.

_ Ići ću u Sarajevo.

Doktor Igor izvuče jedan formular iz fioke i pažljivo ga popuni. Zatim ustade i otprati Mari do vrata.

- Neka vas Bog prati - reče on, zatvarajući vrata. Nije voleo da se vezuje za svoje pacijente, ali nikad nije uspeo to da izbegne. Marija će mu svakako nedostajati u *Viletu*.

§

Kad je Edvard otvorio oči, devojka je i dalje stajala kraj njegove postelje. Posle prvih elektrošokova, dugo bi se naprezao da se seti šta mu se desilo - uostalom, to je i bila svrha te terapije: da izazove delimičnu amneziju, tako da pacijent zaboravi na problem koji ga muči i da se malo smiri.

Međutim, što se terapija češće ponavljala, njeno dejstvo je trajalo sve kraće i slabije; odmah je prepoznao devojku.

-Pominjao si vizije raja, dok si spavao -rekla je, milujući ga po kosi.

Vizije Raja? Da, Vizije Raja. Edvard je pogleda. Hteo je sve da joj ispriča.

Međutim, baš u tom trenutku, uđe bolničarka sa špricom u ruci.

- Vreme je da primite injekciju - reče Veroniki. - Naređenje doktora Igora.

- Danas sam već primila, i nećete mi je opet dati - odgovori ona. -I uopšte mi nije ni stalo da izađem odavde. Neću poslušati nijednu naredbu, nijedno pravilo, ništa od svega na šta me budete prisiljavali.

Bolničarka je očigledno navikla na takve reakcije.

- Onda ćemo, nažalost, morati da vas uspavamo.

- Ja moram da razgovaram s tobom - reče Edvard. - Pusti je nek ti da tu injekciju.

Veronika podvnu rukav i bolničarka joj ubnuzga lek.

- Dobra devojčica - reče. - Zašto ne izadete iz te mračne sobe i ne prošetate malo?

- Ti se stidiš zbog onog što se sinoć desilo - reče Edvard, dok su šetali po dvorištu.

- Stidela sam se, u početku. Ali sad se ponosim. I želim da čujem o tvojim vizijama raja, jer sam juče bila blizu da doživim nešto slično.

- Onda moram najpre da pogledam u daljinu, daleko izvan zidova *Vileta*.

- Pa uradi to.

Edvard se okrete i uperi pogled u daljinu, ali ne prema zidovima bolničkih zgrada, niti prema dvorištu u kome su bolesnici hodali u tišini, već prema jednoj ulici na drugom kontinentu, u zemlji gde je ili pljuštalo kao iz kabla ili nije bilo ni kapi kiše.

§

Edvard je mogao da oseti miris te zemlje - bilo je doba suše i prašina mu je ulazila u nozdrve, ali to mu je prijalo, jer osećati zemlju značilo je osećati se živim. Vozio je uvozni bicikl, imao sedamnaest godina i upravo je završio američki koledž u Braziliji, koji su pohađala deca svih diplomata.

Mrzeo je Braziliju, ali je voleo Brazilce. Njegov otac je pre dve godine bio naimenovan za ambasadora Jugoslavije, u vreme kad još niko nije ni slutio krvavi raspad zemlje. Milošević još nije došao na vlast; muškarci i žene su živeli sa svojim razlikama, i pokušavali da se nekako usklade, uprkos regionalnim trvenjma.

Prvo ambasadorsko mesto njegovog oca bio je upravo Brazil - Edvard je sanjao o plažama, kamevalu, fudbalskim utakmicama, muzici - a obreo se u toj prestonici, daleko od morske obale, podignutoj samo da bi pružila utočište političarima, činovnicima, diplomatama i njihovoj deci, koja nisu znala šta da rade u takvom jednom gradu.

Edvardu je bilo mrsko što tu živi; provodio je dane okapava-i-ći nad knjigom, pokušavajući - bezuspešno - da se zbliži s drugovima iz razreda, tražeći načina - i ne nalazeći ga - da se zainteresuje za kola, teniske patike, krpice čuvenih marki, jedinu temu razgovora među mladima.

S vremena na vreme priređivale su se zabave, na kojima su se mladići opijali na jednoj strani dvorane, a devojke glumile ravnodusnost, okupljene na drugoj strani. Droga je stalno bila u optičaju, i Edvard je već isprobao praktično sve moguće vrste, ali nijedna od njih nije uspjela da ga privuče. Uvek je bio ili suviše uzbuđen ili previše ošamućen, a u oba slučaja gubio je zanimanje za sve što se oko njega dešavalo.

Njegovi roditelji bili su zabrinuti. Trebalo je pripremiti sina da krene očevim stopama, i mada je Edvard bio obdaren gotovo svim neophodnim sposobnostima i sklonostima - voljom za učenjem, istančanim umetničkim ukusom, smislom za jezike, zanimanjem za politiku - nedostajalamu je jedna osobina, verovatno presudna za bavljenje diplomatijom: lakoća uspostavljanja kontakata.

Ma koliko ga njegovi roditelji vodili na zabave i prijeme, otvorili širom kuću za njegove prijatelje iz američkog koledža i uvek mu davali bogat džeparac, Edvard se retko kad pojavljivao u nečijem društvu.

Jednoga dana majka ga je upitala zašto ne dovodi dragove na ručak ili večeru.

- Već su mi poznate sve marke patika, znam imena svih devojaka koje je lako odvesti u krevet. Nemamo više o čemu da razgovaramo.

I tako je bilo sve dok se nije pojavila Brazilka. Ambasador i njegova žena malo su se smirili kad je njihov sin počeo da izlazi i da se kasno vraća kući. Niko nije znao kako se ona pojavila, ali jednog dana Edvard ju je doveo kući na večeru. Devojka je bila obrazovana i lepo vaspitana, i oni su bili zadovoljni; dečko će napokon postati otvoreniji i slobodniji u društvu. Osim toga, oboje ^{Su} pomislili - ali nisu jedno drugom to priznali - da ih prisustvo je devojke oslobađa velikog tereta - sumnje da je Edvard homoseksualac!

Ophodili su se prema Mariji (tako se devojka zvala) s ljubaznošću budućih svekra i svekrve, iako su znali da će kroz dve godine dobiti premeštaj, i nije im bilo ni na kraj pameti da bi i[^], se sin mogao oženiti osobom iz jedne tako egzotične zemlje. Planirali su da nađu neku devojku iz dobre kuće u Francuskoj i Nemačkoj, koja bi mogla dostojno da prati blistavu diplomatsku karijeru koju je ambasador spremao za svoga sina.

Međutim, Edvard se sve više zaljubljavao. Zabrinuta, majka se posavetovala s mužem.

- Diplomatska veština sastoji se u tome da se protivnik ostavi da čeka - reče ambasador. - Dešava se da prva ljubav nikad ne izbledi, ali uvek prođe.

Edvard se, međutim, toliko promenio da ga je bilo teško prepoznati. Počeo je da dovlači kući neke čudne knjige, postavio nekakvu piramidu nasred sobe, i tu su on i Marija svake noći palili mirišljave štapiće i satima sedeli nepomični, piljeći u jedan neobičan crtež okačen na zidu. Edvardov uspeh u američkoj školi počeo je da popušta.

Majka nije razumevala portugalski, ali videla je korice knjiga: krstove, lomače, veštice na vešalima, egzotične simbole.

- Naš sin čita opasne stvari.

- Opasno je ono što se dešava na Balkanu - odgovori ambasador. - Pronose se glasine da Slovenija želi nezavisnost, a to nas može uvesti u rat.

Majka, međutim, nimalo nije marila za politiku; htela je da zna šta se to zbiva s njenim sinom.

- A kakva je to manija paljenja štapića?

- Da bi se prigušio miris marihuane - rekao je ambasador. - Naš sin je stekao izvanredno obrazovanje, i sigurno nije toliko blesav da poveruje da ti mirišljavi štapići mogu da privuku duhove.

- Moj sin da se upetlja u drogu!

- Ma to će proći. I ja sam pušio marihuanu u njegovim godinama. Brzo će mu se smučiti, kao što se i meni smučila.

Žena se malo umirila: njen muž je bio čovek iskusan i umeo je da primenjuje, čak i u krugu porodice, vrhunsko umeće diplomatije: čekanje.

Jednoga dana, Edvard zatraži da mu kupe bicikl.

- Imaš šofera i mercedes. Šta će ti bicikl?

- Da budem bliži prirodi. Marija i ja se spremamo da otputujemo na desetak dana - reče. - Tu blizu ima jedno mesto s bogatim nalazištima kristala, a Marija kaže da oni zrače pozitivnu energiju.

Majka i otac bili su odgojeni u komunističkom režimu: koliko je njima poznato, kristali spadaju u minerale, s pravilnim rasporedom atoma, i ne emituju nikaku energiju, bila ona pozitivna ili negativna. Kad su se malo raspitali, saznali su da su te ideje o „energiji kristala“ ušle u modu.

Jedino ne bi valjalo ako bi njihov sin načeo tu temu na nekom zvaničnom prijemu: ispao bi smešan u očima sagovornika. Prvi put, ambasador je priznao da situacija postaje ozbiljna. Brazilija je grad koji živi od glasina, i svi bi uskoro saznali da se Edvard bavi primitivnim praznovericama. I, što je još gore, njegovi suparnici u ambasadi mogli bi pomisliti da je sve to čuo od roditelja, a diplomatija - pored umeća čekanja - iziskuje i sposobnost da se, u svakoj prilici, očuva utisak poštovanja konvencija i protokola.

- Sine moj, to tako dalje ne ide - reče otac. - Ja imam dobre veze u Ministarstvu inostranih poslova Jugoslavije. Ti ćeš biti sjajan diplomata, i zato moraš umeti da se postaviš pred svetom.

Edvard je izašao iz kuće i nije se vraćao cele noći. Roditelji su zvali Marijine, okretali telefone svih mrtvačnica i bolnica u gradu - ali ništa nisu saznali. Majka je izgubila poverenje u sposobnost svoga muža da se izbori s problemima u porodici, iako je bio odličan posrednik u pregovorima sa strancima.

Sutradan, u neko doba, Edvard se ipak pojavio, izgledneo i neispavan. Čim je jeo, povukao se u sobu, upalio štapiće, izgovorio svoje mantre i prespavao ostatak večeri i celu sledeću noć. Kad se najzad probudio, nov-novcat bicikl čekao ga je pred vratima.

- Idi da vidiš te tvoje kristale - reče majka. - Ja ću ocu već nekako objasniti.

I tako se, tog popodneva, po žezi i prašini, Edvard uputio, sav srećan, prema Marijinoj kući. Grad je bio tako dobro projektovan (po mišljenju arhitekata) ili tako loše (po Edvardovom mišljenju) da ulice gotovo i nisu imale uglove. Vozio je jednom brzom saobraćajnicom, zagledan u nebo puno oblaka koji ne donose kišu, kad je najednom osetio kako se uspinje prema tom istom nebu, neverovatnom brzinom, da bi se odmah zatim sunovratio i našao na asfaltu.

TRAS!

„Doživeo sam nesreću.“

Hteo je da se okrene, jer mu je lice bilo priljubljeno uz asfalt, ali je uvideo da više ne vlada svojim telom. Cuo je škripu automobilskih kočnica, ljude koji su nešto vikali, nekoga ko mu je prišao i pokušao da ga podigne, ali ga je preduhitrio novi povik „Ne dirajte ga! Ako ga pomerite, možete da ga osakatite za ceo život!“

Sekunde su sporo proticale i Edvarda poče da obuzima strah. Za razliku od svojih roditelja, on je verovao u Boga i u život posle smrti, ali je ipak smatrao da to nije pravedno, umreti tako, sa sedamnaest godina, gledajući asfalt, i to još u tuđoj zemlji.

- Jeste li dobro? - začu neki glas.

Ne, nije bio dobro, nije uspevao ni da se pomakne, niti da bilo šta kaže. Najgore od svega bilo je to što nije izgubio svest, što mu je bilo savršeno jasno šta se dešava i kakva ga je nevolja zadesila. Da li to znači da će ostati svestan do poslednjeg trenutka? Zar Bog nema nimalo milosti prema njemu, i to upravo u trenutku kad Ga je tražio s toliko žara, uprkos svemu i u inat svima.

- Hitna pomoć tek što nije stigla - šapnuo mu je neko, uhvativši ga za ruku. - Ne znam da li me možete čuti, ali budite mirni. Nije ništa strašno.

Da, mogao je da čuje, i voleo bi da ta osoba - neki muškarac _ nastavi da priča, da mu jemči da to nije ništa strašno, iako je bio već dovojnno odrastao da shvati da to svi uvek govore kad je stanje veoma ozbiljno. Pomislio je na Mariju, na predeo s kristal-nim planinama, punim pozitivnog zračenja - za razliku od Brazi-lije gde je bila koncentrisana najveća količina negativne energije koju je otkrio u svojim meditacijama.

Sekunde su prerasle u minute, ljudi su i dalje pokušavali da ga uteše, i - prvi put otkako je pao - počeo da oseća bol. Bio je to oštar bol koji je dolazio odnekud iz glave i širio se čitavim telom.

- Stigli su - reče čovek koji ga je držao za ruku. - Već sutra ćete ponovo voziti bicikl.

Ali se sutradan Edvard nalazio u bolnici, s obe noge i jednom rukom u gipsu, bez ikakvih izgleda da izade odatle bar sledećih tridesetak dana, prinuđen da sluša majku kako neprestano plače, oca kako nervozno telefonira, lekare koji svakih pet minuta ponavljaju da su kritična dvadeset i četiri sata već prošla i da nema nikakvih oštećenja mozga.

Porodica se obratila američkoj ambasadi - koja je uvek bila podozriva prema dijagnozama državnih bolnica i zato je redovno držala svoju vlastitu, najmoderniju hitnu službu, uz spisak brazil-skih lekara koje su smatrali dovoljno stručnim da ukažu pomoć njihovim diplomatama. S vremena na vreme, u skladu s politikom dobrosusedskih odnosa, ta služba je bila na raspolaganju i drugim diplomatskim predstavništvima.

Amerikanci su doneli svoje aparate, poslednju reč tehnike, obavili sijaset novih ispitivanja, i došli do zaključka do kojeg su uvek dolazili: lekari iz državne bolnice postavili su tačnu dijagnozu i odredili pravilnu terapiju.

Možda su lekari u državnoj bolnici i bili dobri, ali je program brazilske televizije bio loš, kao uostalom i bilo gde drugde na svetu, tako da Edvard nije imao šta da radi. Marija se sve ređe pojavljivala - možda je našla dragog saputnika za izlet u kristalne Planine.

Za razliku od čudnog ponašanja njegove devojke, ambasador i njegova žena svakodnevno su ga posećivali, ali su odbijali da mu donose knjige na portugalskom koje je imao u kući, pod izgovorom da će uskoro dobiti premeštaj i da nema svrhe da učj jedan jezik koji nikad više neće morati da koristi. U tim okolnostima, Edvardu nije preostajalo ništa drugo nego da ćaska s drugim bolesnicima, da raspravlja o fudbalu sa bolničarima i da čita kojekakve časopise koji bi mu došli do ruku.

Tako je prekraćivao vreme sve dok mu jednog dana jedan od bolničara nije doneo knjigu, koju je upravo dobio na poklon, ali je smatrao da je „suviše debela za čitanje“. Taj trenutak oznaćice preokret u Edvardovovom životu i prvi korak na jednom neobićnom putu koji će ga odvesti u *Vilet*, odvojiti od stvarnosti i potpuno otuđiti od načina života njegovih vršnjaka.

Knjiga je govorila o vizionarima koji su uzdrмали svet - osobama koje su imale svoju vlastitu viziju zemaljskog raja, i posvetile svoj život nastojanju da tu viziju podele s drugima. Tu je bio Isus Hristos, ali i Darwin, sa svojom teorijom da ćovek vodi poreklo od majmuna; Frojd, koji je otkrio znaćaj i važnost snova; Kolumbo, koji je založio kraljćine dragulje da bi se upustio u potragu za novim kontinentom; Marks, sa svojom idejom da svi zaslućuju podjednake šanse u životu.

Tu su bili i sveci, poput Ignacija Lojole, Baskijca koji je spavao sa svakom ženom na koju bi naišao, pobio silne neprijatelje u bezbrojnim bitkama, dok nije ranjen u Pamploni, da bi naposljetku spoznao svet ležeći u postelji u kojoj se oporavljao. Tereza Avilska, koja je želela po svaku cenu da pronade put ka Bogu, a našla ga je, sasvim slućajno, kad je hodala nekim hodnikom i zastala ispred jedne slike. Sveti Antonije, ćovek umoran od života, koji je rešio da se povuće u pustinju gde je proveo deset godina boreći se sa demonima, izložen svim mogućim iskušenjima. Franjo Asiški, mladić kao i on, ćvrsto rešen da razgovara s pticama i da se odrekne budućnosti koju su mu roditelji namenili

Još iste večeri počeo je da čita tu „debeli knjigu“, jer nije imao ništa bolje ćime bi se zabavio. Usred noći ušla je bolničarka da ga pita da li mu nešto treba, jer je jedino u njegovoj sobi još gorelo

svetlo. Edvard je samo odmahnuo rukom, ne dižući pogled s knjige-

Muškarci i žene koji su uzdrмали svet. Obični ljudi, poput njega, njegovog oca ili devojke koju je gubio, ispunjeni istim surnjama i nemirima koji mruče sve nas u našoj jednoličnoj svakodnevnici. Ljudi koji se nisu naročito zanimali za religiju, Boga, prosvetljenje ili osvešćenje, sve dok jednog dana nisu odlučili da promene svoj život iz korena. I što je bilo još zanimljivije, knjiga je govorila da je svako od njih doživio jedan „čarobni trenutak" koji ga je podstakao da se upusti u potragu za vlastitom vizijom raja.

Ljudi koji nisu dozvolili da im život prođe uludo, i koji su, da bi postigli ono što su naumili, prosili milostinju ili se ulagivali kraljevima - kršeći zakone ili se izlažući besu moćnika svoga doba. Koristili su diplomatsku veštinu ili silu, ali nikad nisu ustuknuli, uvek spremni da prevladaju svaku teškoću koja bi im samo poslužila kao novi izazov.

Sutradan je Edvard dao svoj zlatni sat bolničaru koji mu je pozajmio knjigu, zamolio ga da ga proda i kupi sve postojeće knjige o toj temi. Ali dragih knjiga nije bilo. Zato je pokušao da čita životopise nekih od tih zanesenjaka, ali njih su redovno opisivali kao izabranike, nadahnute Božjom promisli, a ne kao obične ljude koji, kao i svi dragi, moraju da se bore za svoje ideje.

Edvard je, pod snažnim dejstvom onog što je pročitao, počeo ozbiljno da razmatra mogućnost da postane svetac, smatrajući da saobraćajna nesreća zapravo označava prelomni trenutak u njegovom životu. Ali ležao je nepokretan, s nogama u gipsu, nikakva mu se vizija nije javljala niti je prošao pored neke slike koja bi mu protresla dušu, nije imao prijatelje da s njima sagradi kapelicu u unutrašnjosti brazilske visoravni, a pustinje su bile suviše daleko, u žarištu političkih sukoba. Ipak, i u takvom stanju, mogao je nešto da učini: da nauči da slika i pokuša na taj način da predstavi svetu vizije onih izuzetnih ljudi i žena.

Kad su mu skinuli gips i kad se vratio u ambasadu - obasut brigom, nežnošću, i svom mogućom pažnjom koju sinu jednog

ambasadora ukazuju drugi diplomatski službenici, zamolio je majku da ga upiše na kurs slikanja.

Majka mu je na to rekla da je isuviše izostajao s nastave u Američkom koledžu i da je krajnje vreme da nadoknadi propušteno. Ali Edvard se usprotivio; nije imao više volje da nastavi s učenjem prirodnih nauka.

Želeo je da postane slikar. U jednom trenutku nepažnje, objasnio je i razlog:

- Moram da naslikam vizije Raja.

Majka ne reče ništa i obeća mu da će se raspitati kod prijateljica koji je najbolji slikarski kurs u gradu.

Kad se ambasador te večeri vratio s posla, zatekao je ženu svu uplakanu u svojoj sobi.

- Naš sin je poludeo - kazala je, kroz suze. - Nesreća mu je oštetila mozak!

- Nemoguće! - odgovori ambasador, ozlojeđen. - Pregledali su *šy* lekari koje su Amerikanci preporučili.

Zena mu ispriča šta je čula od sina.

- To je prirodan mladalački bunt. Sačekaj malo i videćeš da će se sve vratiti na normalu.

Ali ovoga puta čekanje nije urodilo plodom. Dva dana kasnije, pošto mu je dosadilo da čeka savet majčinih prijateljica, Edvard je odlučio da se sam upiše na kurs slikanja. Počeo je da uči mešanje boja i perspektivu, ali je počeo i da se druži sa svetom koji nikad nije ni pominjao marke patika ili modele automobila.

- On se druži s umetnicima! - vajkala se majka ambasadoru, ponovo uplakana.

- Pusti dečka na miru - odgovorio je ambasador. - Brzo će mu dosaditi, kao što se desilo i sa devojkom, kristalima, piramidama, štapićima i marihuanom.

Ali vreme je prolazilo a Edvardova soba se pretvorila u improvizovani atelje, prenatrpan slikama koje su roditeljima delovale potpuno besmisleno: bili su to nekakvi krugovi, egzotične kombinacije boja, primitivni simboli pomešani sa ljudskim figurama u molitvenom stavu.

Edvard, nekadašnji usamljeni mladić koji za dve godine boravka u Braziliji nikad nije doveo kući nijednog prijatelja, sada je napunio kuću neobičnim spodobama, odevenim apa-trapa, zarašlim u kosu ili bradu, koje su slušale neke užasne ploče, nepodnošljivo glasno, pile i pušile preko svake mere i ispoljavale potpuno nepoznavanje pravila lepog ponašanja. Jednoga dana, upravnica Američkog koledža pozva ambasadorovu ženu na razgovor.

- Vaš sin se sigurno navukao na drogu -reče. -Njegov uspeh u školi je nedovoljan, a ako ovako nastavi, izgubiće pravo na dalje školovanje.

Žena ode pravo u ambasadorovu kancelariju i ispriča mu šta je upravo čula.

- Ti neprestano samo ponavljaš da će se vremenom sve vratiti na normalu! - vikala je, izbezumljeno. - Sin ti je drogiran, lud, ima neki težak moždani poremećaj, a ti se baviš koktelima i draštvenim skupovima!

- Govori tiše - zamolio je.

-Neću govoriti tiše, nikad više u životu, sve dok ti ne preduzmeš nešto! Tom dečku je potrebna pomoć, shvataš li ti to? Lekar-ska pomoć! Trgni se malo i učini nešto.

Zabrinut da bi ženin ispad mogao da mu naškodi pred njegovim službenicima, a i obeshrabren činjenicom da je Edvardovo interesovanje za slikarstvo potrajalo duže nego što je očekivao, ambasador - čovek praktičan, koji je umeo da nade izlaz iz svake situacije - razradio je strategiju savlađivanja problema.

Najpre je telefonirao svom kolegi, američkom ambasadoru, i najljubaznije ga zamolio da ponovo odobri korišćenje njihovih aparata za nova ispitivanja. Molba je bila ispunjena.

Zatim se opet obratio lekarima, objasnio im situaciju i zamolio ih da ponove sve nalaze. Ne želeći da sebi stvaraju probleme, lekari su učinili sve što se od njih tražilo i zaključili da nalazi ne ukazuju ni na kakvu anomaliju. Pre no što je ambasador otišao, morao je da potpiše jedan dokument u kojem je stajalo da, od tog¹ tog datuma, oslobađa američku ambasadu odgovornosti za pre-Poruku njihova imena.

Onda se ambasador uputio u bolnicu u kojoj se Edvard našao. Porazgovarao je sa upravnikom, požalio se na sinovljev problem i zamolio ga da -uz izgovor da je u pitanju samo obična kontrola - urade analizu krvi ne bi li otkrili drogu u mladićevom organizmu.

Tako je i učinjeno. Ali nikakva droga nije pronađena.

Preostala mu je treća, i poslednja faza strategije: da porazgovara sa samim Edvardom i sazna šta se dešava. Tek kad bude raspolagao svim podacima, moći će da donese odluku koju bi smatrao ispravnom.

Otac i sin sedošu u dnevnu sobu.

- Majka se brine za tebe - reče ambasador. - Pokavrio si ocene, a postoji i opasnost da ti ne obnove upis.

- Ali moje ocene na kursu slikanja su sve bolje, oče.

- Tvoje zanimanje za umetnost je za svaku pohvalu, ali imaš čitav život pred sobom da se time baviš. U ovom trenutku, treba da završiš srednju školu, da bih ja mogao dalje da te usmeravam u diplomatskoj karijeri.

Edvard se dugo premišljao šta da odgovori. Ponovo mu je proleteo kroz glavu saobraćajni udes, knjiga o vizionarima - koja mu je zapravo poslužila samo kao putokaz u pronalaženju svoje prave vokacije -pomislio je na Mariju, o kojoj više ništa nije čuo. Dugo se kolebao, ali je napokon ipak odgovorio.

- Tata, ja ne želim da budem diplomata. Hoću da budem slikar.

Otac je već bio pripremljen na takav odgovor, i znao je kako da ga zaobiđe.

- Bićeš slikar, niko ti ne brani, ali najpre završi studije. Priredićemo izložbe u Beogradu, Zagrebu, Ljubljani, Sarajevu. S uticajem koji imam mogu mnogo da ti pomognem, ali važno mi je da završiš studije.

- Ako to učinim, izabraću lakši put, tata. Upisaću se na bilo koji fakultet, završiti nešto što me ne zanima, ali što donosi novac. Tada će slikarstvo ostati u drugom planu, i ja ću, malo-pomalo, zaboraviti svoju pravu vokaciju. Moram da naučim da zarađujem novac od slikarstva.

Ambasador poče da pada u vatru.

- Ti sve imaš, sine: porodicu koja te voli, kuću, novac, položaj u društvu. Ali, kao što znaš, naša zemlja prolazi kroz jedan vrlo težak period, a govorka se čak i o građanskom ratu. Može se desiti da sutra više ne budem u prilici da ti pomognem.

- Ja ću umeti sam sebi da pomognem, oče. Imaj poverenja u mene. Jednoga dana naslikaću ciklus slika pod nazivom „Vizije Raja“. Biće to vizuelna priča o onome što su pojedini muškarci i žene doživeli samo u svojim dušama.

Ambasador pohvali sinovljevu rešenost, zaključi razgovor s osmehom i odluči da mu produži rok za još mesec dana - na kraju krajeva, diplomatija je umetnost odlaganja odluka do trenutka dok one ne sazru same od sebe.

Prode i taj mesec, a Edvard je i dalje posvećivao sve svoje vreme slikanju, prijateljima-čudacima, muzici koja je bila toliko razdražujuća da je morala izazvati izvesnu psihičku neuravnoteženost. Da bi stvar bila još crnja, izbačen je i iz Američkog koledža, jer se raspravljao s profesorkom oko postojanja svetaca.

U poslednjem pokušaju, jer više nije bilo vremena za odlaganje, ambasador pozva sina da porazgovaraju kao dva zrela muškarca.

- Edvarde, ti si već u godinama kad treba da preuzmeš odgovornost za svoj život. Mi smo sve trpeli, dok god smo mogli, ali sad je krajnje vreme da se okaneš te ludosti da postaneš slikar i da počneš da gradiš svoju karijeru.

- Ali tata, ja već gradim svoju karijeru, kao slikar.

- Ti se oglušuješ o našu ljubav, napore koje smo uložili da bismo ti pružili najbolje obrazovanje. Pošto ranije nisi bio takav, ja sve što se s tobom dešava mogu da protumačim jedino kao posledicu saobraćajne nesreće.

- Znaj da vas ja volim, više nego ikog i išta na svetu.

Ambasador se nakašlja. Nije navikao na takve izlive nežnosti.

- E pa onda, u ime te ljubavi koju osećaš prema nama, učini majci po volji. Okani se neko vreme te priče o slikarstvu, nađi prijatelje iz svog staleža i vrati se učenju.

- Ali tata, ti me valjda voliš. Ne možeš tako nešto tražiti od mene, jer si mi uvek davao pravi primer, boreći se za ono do Čega ti je stalo. Sigurno ne želiš da ja budem čovek bez vlastite volje

- Rekao sam ti: u ime ljubavi. I nikad to ranije nisam govorio sine, ali sada te molim. Zbog tvoje ljubavi prema nama, zbog naše ljubavi prema tebi, vrati se kući, ne samo u bukvalnom, već u suštinskom smislu. Ti samog sebe zavaravaš, bežeći od stvarnosti.

Otkako si se rodio, svi naši najlepši životni snovi vezani su za tebe. Ti si nama sve: naša budućnost, i naša prošlost. Moji su roditelji bili obični službenici i ja sam se borio iz petnih žila da bih se probio i uspeo u diplomatskoj karijeri. I sve to samo da bih tebi otvorio prostor, da bih ti olakšao stvari. Još uvek imam penkalo kojim sam potpisao svoj prvi dokument kao ambasador, i sačuvao sam ga, s puno ljubavi, da bih ga predao tebi onog dana kad budeš stupio na istu dužnost.

Nemoj da nas izneveriš, sine. Mi nećemo živeti još dugo, hoćemo da umremo mimi, znajući da si se dobro snašao u životu.

Ako nas stvamo voliš, učini to što te molim. Ako nas ne voliš, onda nastavi i dalje po svome.

Edvard je satima posmatrao nebo iznad Brazilije, prateći oblake koji su plovili kroz plavetnilo - lepi, ali bez i kapi kiše koju bi prosuli na suhu zemlju centralne brazilske visoravni. Bio je prazan kao i oni.

Ako bude istrajao u svom izboru, njegova majka će presvisnuti od patnje, otac će izgubiti volju za svoj poziv, a oboje će kriviti sami sebe za promašaje u vaspitanju voljenog sina. Ako, pak, odustane od onog što je naumio, Vizije Raja nikad neće ugledati svetlost dana, i ništa više na ovom svetu neće moći da mu povrati polet i zadovoljstvo.

Osvrnuo se oko sebe, video svoje slike, setio se s koliko je ljubavi i žara povlačio svaki potez, ali najednom mu se učinilo da sve to što je uradio nije ništa naročito. Bio je obična varalica; želeo je, pošto-poto, da postane nešto za šta ga sudbina nije izabrala, a uspeo je samo da razočara svoje roditelje.

Vizije Raja bile su namenjene izabranim ljudima koji su prikazani u knjigama kao junaci i mučenici vlastite vere. Ljudi koji

„u od malih nogu znali da su potrebni svetu - a sve ono što je pisalo u „debeloj knjizi“ bila je samo puka piščeva izmišljotina.

Za vreme večere, rekao je roditeljima da su bili u pravu: sve je to samo mladalački san, a i njegovo oduševljenje za slikarstvo takode je već splasnulo. Roditelji su bili presrećni, majka se od radosti čak i zaplakala i zagrlila sina; sve je opet bilo kao pre.

Te noći, ambasador je, krišom, proslavio svoju pobeđu, otvorivši jednu bocu šampanjca koju je sam iskapio. Kad je ušao u sobu, njegova žena je, prvi put posle ko zna koliko meseci, mirno spavala.

Sutradan, zatekoše u Edvadovoj sobi dar-mar, sva platna razderana nekim ostrim premetom, i mladića kako sedi u jednom ćošku i zuri u nebo. Majka ga je zagrlila, govorila mu koliko ga voli, ali Edvard nije odgovarao.

Nije više hteo da čuje ni reči o ljubavi; bio je sit te priče. Pomislio je da može da odustane i poslušava očeve savete, ali već je daleko odmakao u svom radu; savladao je jaz koji deli Čoveka od njegovog sna, i sad je već bilo isuviše kasno da se vrati.

Nije mogao da krene ni napred ni natrag. Onda je najjednostavnije bilo prosto sići s pozornice.

Edvard je ostao u Brazilu još pet meseci, pod nadzorom specijalista, koji su postavili dijagnozu jedne retke vrste šizofrenije, koja je mogla biti i posledica pada sa bicikla. Uskoro je i u Jugoslaviji buknuo građanski rat, ambasador je morao hitno da se vrati u zemlju, problemi su se nagomilali do te mere da porodica nije više mogla da se stara o njemu i jedini izlaz bio je da ga ostave u novootvorenom sanatorijumu - *Viletu*.

§

Kad je Edvard završio svoju priču bio je već mrkli mrak, i oboje su cvokotali od hladnoće.

- Idemo unutra - reče on. - Već služe večeru.

- Kad god sam, u detinjstvu, išla da posetim baku, dugo sam posmatrala jednu sliku na zidu njene sobe. Bila je to jedna žena

- Naša Gospa - kako kažu katolici - koj a j e lebdela na vrhu sveta nadnesena nad Zemlju, s raširenim rukama iz kojih su se širili zruci svetlosti.

Ali najviše me je zbunjivalo na toj slici to što je žena gazila živu zmiju. Jednom sam upitala baku: „Zar se ona ne boji zmije? Zar se ne plaši da će je ugristi za nogu i ubiti svojim otrovom?”

Baka je na to rekla: „Zmija je donela na Zemlju Dobro i Zlo, kako kaže Biblija. A Majka Božja svojom Ijubavlju vlada i Dobrim i Zlim.”

- Kakve to ima veze sa mojom pričom?

- Pošto te poznajem jedva nedelju dana, bilo bi isuviše rano da kažem: volim te. A kako, po svoj prilici, neću dočekati ni sutrašnji dan, već je, takođe, i prekasno da to kažem. Ali najveća ludost muškaraca i žena je upravo to: ljubav.

Tvoja priča je, zapravo, priča o ljubavi. Verujem da su ti tvoji roditelji, najiskrenije, želeli sve najbolje, i baš ta ljubav umalo nije uništila sav tvoj život. Na slici moje bake Gospa je gazila zmiju, a to znači da ljubav ima dva lica.

- Razumem šta hoćeš da kažeš - reče Edvard. - Ja sam ih sam izazvao da mi daju elektrošok, samo zato što me ti zbunjuješ. Ne znam tačno šta osećam, ali ljubav me je jednom već upropastila.

- Nema razloga da se plašiš. Ja sam danas zamolila doktora Igora da me otpusti odavde, da mi dozvoli da sama izaberem mesto gde ću zauvek da sklopim oči. Međutim, kad sam te ugledala u šakama bolničara, shvatila sam koju sliku želim imati pred očima u trenutku kad budem napuštala ovaj svet: tvoje lice. I odlučila sam da ostanem.

Dok si spavao, u šoku, imala sam još jedan napad i pomislila da je kucnuo moj čas. Pogledala sam tvoje lice, pokušala da dokučim tvoju priču i pripremila se da umrem srećna. Ali smrt me je mimoišla - srce je još jednom odolelo, možda zato što sam mlada.

On pognu glavu.

- Nemoj da se stidiš što si voljen. Ja ne tražim ništa, samo da mi dozvoliš da te volim, da još jednu noć sviram klavir - ako još budem imala snage za to.

Za uzvrat te molim samo jedno: ako čuješ da umirem, požuri u moju sobu. Ispuni mi poslednju želju.

Edvard je dugo ćutao i Veronika je već pomislila da se povukao u svoj svet i da se neće skoro vratiti.

Ali napokon, pogledavši u planine preko ograde, reče:

- Ako hoćeš da izađeš, ja ću te izvesti odavde. Sačekaj samo da uzmem jakne i neki dinar. Onda odlazimo zajedno.

-Neće dugo trajati, Edvarde. Ti to vrlo dobro znaš.

On nije odgovorio. Ušao je unutra i odmah se vratio s jaknama.

-Trajaće čitavu večnost, Veronika. Duže nego svi ovi jednolični dani i noći koje sam ovde proveo, trudeći se sve vreme da zaboravim vizije raja. Skoro da sam i uspeo, ali izgleda da se vraćaju.

„Idemo! Ludaci čine ludosti!”

§

Te večeri, kad su se okupili u trpezariji, pacijenti su primetili da nedostaju Četiri osobe.

Letka, za koju su svi znali da je otpuštena, posle dugog lečenja. Mari, koja je sigurno otišla u bioskop, kao što je često radila. Edvard, koji se verovatno još nije oporavio od elektrošoka - na tu pomisao, svi premreše od straha i započеше večeru u mukloj tišini.

I najzad, nedostajala je devojkica sa zelenim očima i kestenjastom kosom. Ona koja, kako je svima bilo poznato, neće živa dočekati ni kraj nedelje.

Niko u *Viletu* nije o smrti govorio otvoreno. Ali svi bi uvek primetili nečije odsustvo, iako su se ponašali kao da se ništa nije desilo.

Glasine počеше da kruže od stola do stola. Neki se čak i rasplakaše, jer je devojkica bila puna života, a sad je, sirotica, sigurno ležala u maloj mrtvačnici iza zgrade sanatorijuma. Jedino su se najodvažniji usuđivali tuda da prođu - pa čak i oni samo usred bela dana, dok je bilo svetla. Unutra su stajala tri mermema

stola, a bar na jednom od njih uvek je ležalo neko novo telo pokriveno čaršavom.

Svi su bili ubeđeni da je Veronika sada tamo. Pravi duševni bolesnici brzo su zaboravili da je, nedelju dana, sanatorijum imao jednu novu stanarku, koja im je često svojom muzikom remetila miran san. Samo je nekolicina saznajući za tu vest, osetila izvesnu žalost - uglavnom bolničarke koje su bdele kraj Veronike na Odeljenju za intenzivnu negu. Ali medicinsko osoblje je bilo izvežbano da se ne vezuje previše za pacijente, utoliko pre što su svakog časa jedni odlazili, drugi umirali, a velikoj većini je iz dana u dan bivalo sve gore. Njihova žalost je malo duže potrajala, ali je i ona brzo prošla.

Međutim, najbrojniji su bili oni koji su vest primili glumeći zaprepašćenje, ožalošćenost, a zapravo su osetili olakšanje. Jer, Anđeo Smrti je još jednom prošao kroz *Vilet*, a oni su ostali pošteđeni.

§

Kad se „Bratstvo" okupilo posle večere, jedan član grupe saopšti novost: Mari nije otišla u bioskop - otišla je zauvek, a njemu je ostavila pismo za sve njih.

Izgledalo je da ta vest nikog nije naročito pogodila; Mari je uvek delovala nekako drugačije, suviše luda, nesposobna da se potpuno prilagodi idealnim prilikama u kojima su živeli.

- Mari nikad nije shvatila koliko smo zapravo srećni - reče jedan od njih. - Imamo prijatelje sa sličnim sklonostima, držimo se ustaljenih navika, povremeno zajednički izlazimo u grad, pozivamo predavače da nam govore o važnim temama, raspravljamo o svojim idejama. Uspostavili smo savršenu ravnotežu u životu, na kojoj bi nam mnogi ljudi napolju samo pozavi leli.

- A da i ne govorimo o tome koliko smo u *Viletu* zaštićeni od nezaposlenosti, posledica rata, materijalnih problema, nasilja - dodade drugi. - Postigli smo istinski sklad.

-Mari mi je ostavila jedno pismo -ponovo se javi onaj koji je saopštio vest, pokazujući zatvoreni koverat. - Zamolila me je da ga pročitam naglas, kao da je htela da se oprostí od svih nas.

Najstariji član grupe otvori koverat i postupi po Marinoj želji. Hteo je da prekine čitanje na pola, ali je već bilo prekasno, pa je nastavio do kraja.

„Dok sam još bila mlada, i na početku advokatske karijere, naišla sam na stih jednog engleskog pesnika koji je na mene ostavio vrlo upečatljiv utisak. Glasio je otprilike ovako: 'Budi kao izvor koji se prelijeva, a ne kao bunar u sušnoj vodi'. Oduvek sam smatrala da pesnik greši: opasno je prelivati se, jer tako možemo poplaviti tle na kojem žive nama dragi ljudi i udaviti ih svojom ljubavlju i zanosom. Zato sam se celog života trudila da budem bunar i da nikad ne prekoračim granice svojih unutar-njih zidova.

A onda sam, iz nekog razloga koji nikad neću otkriti, počela da patiti od paničnog sindroma. Pretvorila sam se upravo u ono što sam svim silama želela da izbegnem: u vrelo koje se izlilo i poplavilo sve oko sebe. Zbog toga sam i dospela u *Vilet*.

Kad sam se izlečila, povukla sam se u bunar i upoznala vas. I zahvalna sam vam na prijateljstvu, na pažnji i mnogim srećnim trenucima. Živeli smo zajedno kao ribice u akvarijumu, zadovoljni što nam neko dosipa hranu uvek u isto vreme, a mi možemo, kad god nam se prohte, da gledamo spoljašnji svet, naravno, samo kroz stakla.

Ali sinoć, uz pomoć klavira i jedne žene koja je verovatno već umrla, otkrila sam nešto veoma važno: život ovde unutra bio je potpuno isti kao onaj napolju. I ovde i tamo, ljudi se okupljaju u grupe, grade svoje odbrambene bedgme, i ne dopuštaju~o!alstK nepoznato poremeti njih^vejalove eg^sjtencije. Obavljaju stvari ^StofellLna^ beskorine predmete, zabavljaju se^ jer im jeJobavez^_a što se dragj^opaleTtolh se ne tiče, neka sami rešavaju svoje probleme. U najboljem slučaju, pogledajvT^ RaoTsfo smo i mi često gledali - dnevnik na televiziji - samo da bi se ponovo uverili koliko su srećni, u jednom svetu punom nedaća i nepravdi.

Drugim rečima: život „Bratstva" se ni po čemu ne razlikuje od života u spoljašnjem svetu - jer svi zapravo izbegavaju da saznaju šta se nalazi izvan providnih zidova akvarijuma. To stanje je i za mene dugo bilo okrepljujuće i korisno. Ali ljudi se menjaju i ja sad krećem u pustolovinu - iako imam već šezdeset i pet godina, i vrlo dobro poznajem sva ograničenja svog poodmaklog doba. Idem u Bosnu: tamo ima ljudi koji me čekaju, iako me još ne poznaju, niti ja poznajem njih. Ali znam da mogu biti korisna, i da izazov jedne pustolovine vredi više od hiljade dana lagodnog i udobnog života."

Čim je pismo pročitano, članovi „Bratstva" se razidoše po svojim sobama, uveravajući sami sebi da je Mari ovog puta zaista poludela.

§

Edvard i Veronika izabraše najskuplji restoran u Ljubljani, naručiše najbolja jela i iskapiše tri boce vina iz berbe osamdeset i osme, jedne od najboljih u ovom veku. Za vreme večere ni jednom jedinom reči nisu pomenuli *Vilet*, ni prošlost, ni budućnost.

- Dopala mi se priča o zmiji - reče on, napunivši čašu po ko zna koji put. - Ali tvoja baka je bila jako stara, pa nije umela dobro da protumači priču.

- Imaj poštovanja prema mojoj baki! - povika Veronika, već pijana, privukavši pažnju ostalih gostiju.

- Da nazdravimo baki ove devoj'ke! - reče Edvard, podižući se sa stolice. - Da nazdravimo baki ove ludače pored mene, koja mora da je pobegla iz *Viletal*

Ljudi za okolnim stolovima se ponovo vratiše jelu, kao da se ništa ne dešava.

- Da nazdravimo mojoj babi! - navaljivala je Veronka.

Vlasnik restorana priđe njihovom stolu.

- Molim vas, ponašajte se pristojno.

Oni se utišaše za trenutak, a onda ponovo počеше da galame, da trabunjaju gluposti, da se nedolično ponašaju. Gazda restorana ponovo se stvori kraj njihovog stola, reče im da ne moraju da plate račun, ali da treba smesta da se izgube odatle.

- Bar ćemo uštedeti novac za ova papreno skupa vina!- nazdravi Edvard. - Odlazimo, iz ovih stopa, dok se gazda ne predomisli.

Ali čoveku nije bilo ni na kraj pameti da se predomišlja. Već je izmicao Veronikinu stolicu, naizgled kavaljerskim gestom, čiji je pravi smisao bio da joj pomogne da ustane što pre.

Otišli su na mali trg, u samom centru grada. Veronika pogleda prema svojoj sobi u samostanu, i za tili čas sve joj se razbistri u glavi. Ponovo se setila da su joj sati izbrojani.

- Kupi još vina! - zamoli Edvarda.

Neki bar u blizini bio je otvoren. Edvard donese dve boce i oni sedoše na trg i nastaviše da piju.

- Šta je to moja baba pogrešno protumačila? -upita Veronika.

Edvard je bio već toliko pijan i morao je da uloži veliki napor ne bi li se setio onoga što je rekao u restoranu. Ali uspeo je.

- Tvoja baba je kazala da žena stoji na zmiji zato što ljubav mora da nadvlada i Dobro i Zlo. To je lepo i romantično objašnjenje, ali uopšte nije tačno; naime, i ja sam video tu sliku, jer to je upravo jedna od mojih Vizija Raja koje sam hteo da naslikam. I pitao sam se zašto Devicu uvek tako prikazuju.

- Pa zašto?

- Zato što je Devica, kao ovaploćenje ženske energije, moćna ukrotiteljka zmije, koja predstavlja oličenje mudrosti. Ako si obratila pažnju na prsten koji nosi doktor Igor, mogla si na njemu da zapaziš simbol medicine: dve zmije obavijene oko štapa. Ljubav je jača od mudrosti, kao što je Devica jača od zmije. Za nju, Nadahnuće je sve. Ona ne prosuđuje dobro i zlo.

- Znaš šta još? - dodade Veronika. - Devica nikad nije marila za tuđe mišljenje. Zamisli samo da je morala objasniti celom svetu priču o Svetom Duhu! Ali ona ništa nije objašnjavala, samo je rekla: „Tako se desilo“. A znaš šta su drugi verovatno na to rekli?

- Naravno. Da je luda!
- Oboje se nasmejaše. Veronika podiže čašu.
- Živeli! Bolje bi ti bilo da naslikaš Vizije Raja, umesto što o njima pričaš.
- Prvo ću naslikati tebe - odgovori Edvard.

Nedaleko od malog trga nalazi se jedan brežuljak. Na vrhu brežuljka nalazi se mali utvrđeni grad. Veronika i Edvard uspeše se uz strminu, psujući i smejući se, klizajući se po ledu i žaleći se na umor.

Pored bedema stoji ogromna žuta dizalica. Svako ko se prvi put nađe u Ljubljani, pomisliće da su u toku radovi na tvrđavi i da će ona uskoro biti potpuno obnovljena. Ali žitelji grada znaju da ta dizalica već godinama stoji na istom mestu - iako niko ne zna pravi razlog. Veronika je ispričala Edvardu kako deca u vrtićima, kad god im zatraže da nacrtaju ljubljansku tvrđavu, ne propuštaju da smeste na crtež i tu dizalicu.

- Ako ćemo pravo, dizalica je svakako bolje očuvana od tvrđave.

Edvard se nasmeja.

- Ti si već morala da budeš mrtva - primeti, još uvek pod dejsrvom alkohola, ali s prizvukom strepnje u glasu. -Tvoje srce nije trebalo da izdrži ovaj uspon.

Veronika mu pritisnu na usne jedan dugi poljubac.

- Pogledaj dobro moje lice - reče. - Sačuvaj ga u očima svoje duše, da bi mogao jednog dana da ga naslikaš po sećanju. Ako baš hoćeš, počni s njim, ali se svakako vrati slikanju. To je moja poslednja molba i želja. Veruješ li u Boga?

- Verajem.

- Onda se zakuni, pred Bogom u koga veraješ, da ćeš me naslikati.

- Kunem se.

-I da ćeš, posle toga, nastaviti da slikaš.

- Ne znam da li se mogu u to zakleti.

- Možeš. I još nešto ću ti reći: hvala ti što si dao smlsao mom životu. Došla sam na ovaj svet da bih proživela sve što mi se

desilo, da pokušam samoubistvo, da upropastim srce, da sretnem tebe, da se popnem na ovu tvrđavu kako bi ti se moje lice urezalo u dušu. To je jedini razlog zbog kojeg sam došla na svet: da ti omogućim da se vratiš na put s kojeg si skrenuo. Ne dozvoli da mi život bude uzaludan.

- Možda je prerano ili prekasno, svejedno, ali moram da ti kažem isto ono što si ti meni rekla: volim te. I ne moraš mi ni verovati, jer možda je to ludost, plod moje fantazije.

Veronika se prvi uz njega i zamoli Boga, u koga nije verovala, daje togčasauzme.

Sklopila je oči i osetila da je i on to učinio. A onda utonu u san, dubok, bez snova. Smrt je bila nežna, mirisala na vino i milovala je po kosi.

§

Edvard oseti da ga neko lupka po ramenu. Kad je otvorio oči, već je svitalo.

- Možete otići u opštinsko konačište - reče čuvar. - Smrznućete se ako ostanete ovde.

U deliću sekunde, priseti se svega što se sinoć dogodilo. U njegovom naručju ležala je jedna šćućurena žena.

- Ona je... ona je mrtva.

Ali žena se promeškolji i otvori oči.

- Sta se desilo? - upita Veronika.

- Ništa - odgovori Edvard, podižući je. - III, bolje rečeno, čudo: još jedan dan života.

^{v₉}
Čim je doktor Igor ušao u ordinaciju i upalio svetlo - i dalje je kasno svitalo, jer je te godine zima trajala duže nego obično - jedan bolničar zakuca na vrata.

„Danas je baš rano počelo“, pomisli.

Biće to naporan dan, zbog razgovora s devojkom. Pripremao se za to cele nedelje, a noćas je jedva uspeo da zaspi.

- Imam zabrinjavajuće vesti - reče bolničar. - Nestala su nam dva pacijenta: ambasadorov sin i devojka s problemom na srcu.

- Vi ste obični nesposobnjakovići! Obezbedenje ove bolnice nikad ni na šta nije ni ličilo!

- Ali dosad niko nije pokušao da pobegne - uzvratila bolničar, preplašena. - Nismo ni znali da je tako nešto moguće.

- Izlazite odavde! Moram pod hitno da sastavim izveštaj za vlasnike, da obavestim policiju, da preduzmem niz mera. I recite da me više niko ne ometa, jer takve stvari potraju satima!

Bolničar izađe, sav ubledeo, znajući da će se deo tereta te neprijatne situacije svaliti i na njegova pleća, jer tako moćni uvek iskoriste slabije. Mogao bi se zakleti da će biti otpušten još pre isteka radnog vremena.

Doktor Igor taman stavi blok na sto ispred sebe i otvori ga, s namerom da skicira svoj izveštaj, kad se odjednom predomisli.

Ugasi svetlo, ostade u ordinaciji slabo osvetljenoj škrtim zimskim suncem koje se tek rađalo, i nasmeši se. Uspeo je.

Uskoro će moći da privede kraju svoja istraživanja i utvrdi jedini pouzdani znak izlečenja od trovanja vitriolom: svest o živo[^]tu. A obelodaniće i lek kojim se služio u svom prvom velikom opitu izvedenom na pacijentu: svest p smrti.

Verovatno su postojale i druge metode, ali doktor Igor je rešio da svoju tezu zasnuje na jedinjoj koju je mogao naučno da ispita, zahvaljujući jednoj devojci koja se, sasvim slučajno, uplela u njegovu sudbinu. Stigla je u kritičnom stanju, s ozbiljnim trovanjem, s prvim znacima kome. Visila je između života i smrti gotovo nedelju dana, što je bilo sasvim dovoljno da njemu sine sjajna ideja o eksperimentu.

Sve je zavisilo samo od jedne jedine stvari: devojčine sposobnosti da preživi.

I uspela je.

Bez ikakvih ozbiljnih posledica, ili neizlečivog oštećenja; ako bude vodila računa o svom zdravlju, živeće koliko i on, a možda i duže.

Ali jedino je doktor Igor to znao, kao što mu je takođe bilo poznato da neuspele samoubice, pre ili kasnije, najčešće pokušaju ponovo. Zašto je ne bi iskoristio kao zamorče, da vidi hoće li uspeti da odstrani Vitriol - ili Gorčinu - iz njenog organizma?

I tako je doktor Igor skovao plan.

Primenivši lek poznat kao fenotal, uspeo je da simulira simptome srčanog napada. Nedelju dana redovno je primala injekcije tog leka, i mora da je bila strašno uplašena - jer je imala vremena da razmišlja o smrti, ali i o svom životu. Na taj način, prema tezi doktora Igora („Svest o smrti podstiče nas na život", glasiće naslov zaključnog poglavlja njegovog naučnog rada) devojka je sama pročistila svoj organizam od Vitriola, i verovatno neće ponoviti svoj čin.

Tog dana je trebalo da se sastane s njom i da joj saopšti kako se, zahvaljujući injekcijama, stanje njenog srca naglo poboljšalo i da više nema opasnosti od napada. Veronikino bekstvo iz *Vileta* poštedelo ga je neprijatnosti da izrekne još jednu laž.

Ono što doktor Igor nije umeo da predvidi bilo je „zarazno" dejstvo lečenja trovanja od Vitriola. Mnogi pacijenti u *Viletu* prepali su se pri pomisli na polaganu i neizbežnu smrt. Mora da su se svi zamislili nad onim što gube, prinudeni da preispitaju čitav svoj život.

Mari je zatražila otpust. Drugi su zatražili reviziju svojih slučajeva. Najviše ga je, ipak, zabrinjavao ambasadorov sin, koji je jednostavno nestao - sigurno pomažući Veroniki u bekstvu.

„Možda su još uvek zajedno", pomisli doktor.

Bilo kako bilo, ambasadorov sin je znao gde je *Vilet*, i neće mu biti teško da se vrati, ako bude hteo. Doktor Igor je bio isuviše oduševljen rezultatima da bi brinuo o sitnicama.

Nekoliko trenutaka mučila ga je jedna druga sumnja: pre ilj kasnije, Veronika će uvideti da joj ne pretil smrt od srca. Tada će sigurno otići kod nekog specijaliste koji će joj reći da je u njenom organizmu sve u savršenom redu. A onda *qe*, na osnovu toga, zaključiti da je lekar iz *Vileta* bio potpuni nesposobnjaković. Ali, svima koji se upuste u istraživanje zabranjenih i neprikosnovenih stvari potrebna je izvesna hrabrost i spremnost da budu neshvaćeni.

A šta sa svim onim danima koje će provoditi u strahu od bliske smrti?

Doktor Igor podrobno razmotri sve argumente i zaključil: na kraju krajeva, nije to ništa strašno. Ona će svaki dan doživljavati kao čudo - što on zapravo i jeste, pogotovu ako uzmemo u obzir bezbrojne mogućnosti neočekivanih događaja koji nas mogu zadesiti u svakoj sekundi našeg krhkog postojanja.

Primeti da su zraci sunca postali jači i sjajniji, a to znači da su pacijenti već na doračku. Ne zadugo, njegova će čekaonica biti puna, ponovo će ga zatrpati rutinski problemi, i zato je bolje da se, bez odlaganja, pozabavi svojom tezom.

I on počel, pomno i podrobno, da opisuje svoj eksperiment s Veronikom; a što se tiče izveštaja o propustima u obezbeđenju bolnice, njih će ostaviti za kasnije.

Na dan Svete Bernardete, 1998.

